

ב"ה

אין ליכט

פון תורה

ספר

לזית חן

פירוש על תהלים

מהגאון מווילנא

בלשון הקודש

ואידיש

66

הוצאת אמונה

ברוקלין נוא יארק,

שנת תשל"ז לפ"ק

ס פ ר

גן בשמים

ביאור על מגילת שיר השירים מהנאון
רבינו אליהו ז"ל מוילנא. עם ביאור
חדש גן בשמים מפרד"ס הראשונים ואחרונים
חכמים ונבונים. כמלקט שבלים לקמתי ואספתי
שרשים וענפים נצנים ופרחים. והוספתי נופך
בשמים משלי להבין במקרא ובדברי חז"ל בדרך
קצרה. בנתיב ישרה. בשפה ברורה. וגם ביאור
על שמונה שירים מספר תהלים ונקרא בשם
לוית חן.

מאתי שלמה ב"ר חיים חייקיל יאנאווסקי
מעיר זעלווא יע"א :

פיעטרקוב

בדפוס של הרבניו כו"מו המרדכי צעד ערבוים נ"י

שנת תרס"ח לפ"ק

СФЕРЪ ГАНЪ БЕСОМИМЪ.

т. в. Вазьавическій Садъ. (Комментарій къ книгѣ Пѣснь Пѣсней)

Соч. Соломона Яновскаго.

ПЕТРОВЪ. Типографія М. Цедербаума. 1908.

הסכמות הגאונים

בעה"י בא לפני הרב המופלג הדרשן

המופלג י"א מרזים וכו' מהור"ר שלמה מגיד מישרים דק"ק פיעטקוב עם ספרו על שה"ש. והנה ראיתי בו שמבאר כל פסוק ופסוק ע"ד רמז בין אהבת ישראל להקב"ה ועל קבלת התורה ועל בנין מקדש ראשון ושני ועל בנין העתיד. והנה דברים היוצאים מן הלב נכנסין אל הלב. וכבר איתמחי גברא שיפה דורש ואיתמחי קמיע ספרו זאת נחמתי על מגירת רות ועל אקדמות לזאת הגני אומר שמהראוי לסייעו ולתמוכו בכל מאי דאפשר למען שיוכל להביא לבית הדפוס את ספרו היקר. וגם אנכי אקח את ספרו כשיצא אי"ה מבית הדפוס.

בעה"י בא לפני הרב המופלג הדרשן י"א מו"ה שלמה מגיד

מישרים דק"ק פיעטקוב עם ספרו גן בשמים על שה"ש וראיתי בו דברים נכונים דברים המושכין את לב בני ישראל לאהבת הבורא. ומזה רבה לסייעו להוציא לאור מחשבתו הטובה. וגם בלי נדר אקח ספר אחד כשיצא מבית הדפוס:

הקמן **מאיר יחיאל הלוי**

חופ"ק **אסמראווצע** יע"א

ובעה"ח יוס' ה' פרשת שמות תרס"א לפ"ק פה רדאמסק:

צבי מאיר הכהן ראבינאוויץ חופ"ק הג"ל

גם אנכי ראיתי את הספר גן בשמים בכתובים אלל הרב

מהור"ר שלמה נ"י. וגם שמעתי מפיו דברים הנכונים הראויים לאמרו ולשמעם. כי טעמו לשבח. ולכן גם אנכי אקח בל"ג ספר אחד כשיצא מבית הדפוס. ומזה רבה לסייעו להוציא לאור את ספרו היקר.

באתי עה"ח ב"ג מרחשוון תרס"א:

מרדכי הלוי איש הורוויץ

גם

בעה"י כאשר בא לפני הרב מו"ה שלמה נ"י עם

ספרו גן בשמים על שה"ש. ואף שאני מוטרד מאוד וראיתי בו רק מעט מועיר. אבל ראיתי שהם דברים ישרים ע"פ דרכי הראשונים נ"ע. ומזה רבה לסייעו להוציא מחשבתו הטובה לפועל.

באתי על החתום פה ק"ק פיעטקוב

ב"ג מרחשוון תרס"ב לפ"ק:

שמוחה יאיר חוגה פ"ק הג"ל

גם אני אקח בל"ג את ספרו של הרב המהמר שיח' בלאתו מביהד"פ . ואשלים כפי אשר יוסת עלי . פ"ק בעגדין ב' וירא תרם"ב לפ"ק : **ישבר בעריש** חונה פ"ק הג"ל כל פסוק ופסוק בטוב טעם ודעת . לכן באתי גם אני לבקש מאחב"י להיות להמחבר הג"ל לעזר ולסעד בכל מאי דאפשר למען שיוכל להוילא את מחשבתו הטובה לאור . וגם אנכי אקח את ספרו כשילא מביהד"פ . ובאתי על המתוס יוס' ד' דסליחות תרם"ב לפ"ק . פה קליביצק :

יעקב ראבענאוויץ הבהן חופ"ק הג"ל

בעזה"י גם אני אקח את הספר גן בשמים של הרב המהמר כאשר ילא אי"ה מביהד"פ . ואשלים כפי אשר יוסת עלי . פ"ק בעגדין ב' וירא תרם"ב לפ"ק : **בעזה"י** גם אני אקח את הספר גן בשמים של הרב המהמר כאשר ילא אי"ה מביהד"פ . ואשלים כפי אשר יוסת עלי . פ"ק בעגדין ב' וירא תרם"ב לפ"ק :

בעזה"י גם אני אקח את הספר גן בשמים של הרב המהמר כאשר ילא אי"ה מביהד"פ . ואשלים כפי אשר יוסת עלי . פ"ק בעגדין ב' וירא תרם"ב לפ"ק : **בעזה"י** גם אני אקח את הספר גן בשמים של הרב המהמר כאשר ילא אי"ה מביהד"פ . ואשלים כפי אשר יוסת עלי . פ"ק בעגדין ב' וירא תרם"ב לפ"ק :

את דבריהם במליחות שונות להמשך את לב בני ישראל להאבות יחדך . לכן גם אנכי אי"ה אקח ספר לטת זאת הספר מביהד"פ במחיר אשר יוסת עליו . ואחי' מהמסויעים לדבר מלוה .

דברי הכותב למען כה"ת ה' ויחי י"ב טבת תרם"א לפ"ק :

שמואל שלמה ב"ר אברהם כ"י חונה פ"ק בעלכישוב

בעזה"י גם אני אקח בל"ג את
הספר **אין** בשמים כשלא
מביהד"פ מהרב החריף ובקי היקר וכו'
מו"ה שלמה כ"י ב"ר חיים הייקיל ז"ל
מ"מ דק"ק פיעטרכוב . ומזה גדולה
לעזור להרב המהבב כי איש יקר הוא
ומלא דבר ה' . וכבר אסידו עליו גדולי
ישראל שליט"א . בחתי עה"ח יוס' א'
ח"י שבט תרס"ב פה מינצק :

נאום **יחיאל מיכל** חופ"ק הכ"ל

כבורה בערס קין בל"ג ובכסף מלא
לתת מחירו . וישר כמו של המהבב בעד מפעלו לאשורו :

דברי המיחל לשלום אסורי התקוה לעת המקוה . פה ק"ק סקערנעוויץ יע"א .
ה' מקץ תרס"א לפ"ק . נאום **מנחם נחום** חונה פק"ק הכ"ל .



גם אני אקח אי"ה **גם** אני אקח בל"ג
הס' גן בשמי' את הספר גן
כשלא מבית הדפוס בשמים מהרב
במחיר אשר יושב המהבב . בחתי על
עליו . בחתי עה"ח החתום **אליעזר**
יוס' ג' תולדות **דוד** בהרב הנדיק
תרס"א פה מושיץ: הקדוש מו"ה **הר"ר**
צבי יעקב זל"ל פה ק"ק **ר' אדעשיץ** :
האב"ד דק"ק הכ"ל .

גם אני אקח בל"ג חביב אחר מהרב
המהבב כ"י . בחתי עה"ח אור ליום
ב' דחנוכה תרס"א פה לוביטש :

העיר **בצלאל** בהרב הג' הלדק
מוהרי"ד זל"ל חונה פ"ק הכ"ל .
גם

מדי עבר פה הרב המגיד הדרשן
המופלג מו"ה שלמה כ"י חיון
וחקר משא מדברותיו בחוך ערת ישראל
בווארשא ופיעטרכוב יע"א . ובידו
מחברת הקודש אשר הולידו עשנותיו
לבאר ולפרש בנעם ד' ולבקר בהיכל
קודש הקדשים בשיר השירים . נעימות
דבריו במגילה עפה רחיתי כי נפלאות
ידבר ממחיקת דבש יפה . ומזה לסויעו
למען שיוכל להוליאם אל הפועל ולגמרם
כי ראויים הם למי שאמרם . ואי"ה

כאשר ילא הספר מבית הדפוס אקחהו
לתת מחירו . וישר כמו של המהבב בעד מפעלו לאשורו :

דברי המיחל לשלום אסורי התקוה לעת המקוה . פה ק"ק סקערנעוויץ יע"א .
ה' מקץ תרס"א לפ"ק . נאום **מנחם נחום** חונה פק"ק הכ"ל .

ב"ה בשם ד' ובעזרתו ית"ש בא חכם
לגבוליו הרב המופלג הדרשן המפור'
יראת ד' היא אולרו וכו' מו"ה שלמה כ"י
מפיעטרכוב אשר כבר איתמחא גברא בס'
שהוליא לאור על מגילת רות חכו ממחקים
בדברים נחמדים ועתה הוא מביא לדפוס
ספרו גן בשמים על שה"ש דבריו יקרים
כחותם של בוסם אשר כל הנכנס קולט ריח
טוב . לכן מהרהוי לקרב את הרב המהבב
שיחי' כי בילדותו היה עשיר גדול מהנה
אחרים בשלו בלדקה וגמ"ח . ועתה נשאר
לו רק טוב סמרה תורה ויראה ומזה רבה
לסויעו בכל עוז כעתירת הכותב אור ליום
ג' פ' שופטים תרס"א לפ"ק :

צבי יחזקאל מיכלזאהן
אבדפ"ק פלונסק והגליל

הסכמות הגאונים

בעזה"י בהיותי פה
ביאלאבועק

במקום כבוד חותני הרב
הקדוש שליט"א הביא לפני
הרב המופלג מהו' שלמה
חיבור לטהרה אשר נטע
גן בשמים על שה"ש
וגם הוסיף במעלה פירוש
הגר"א ז"ל מווילנא.

וכבר יש לו הסכמות
מגדולי גס ציודי ומכירי
הגאון שר התורה מוה"ר
יוסף אבד"ק סלאנים
שיח'. לזאת נמלאתי גס
אני לכתוב ידי לקבל ספר
אחד כשילא מבית הדפוס
ובדאי מזה רבה לסייעו

ב"ה גם אנכי אהיה
בין המסייעים

לדבר מזה להרב המחבר
נ"י. ואקח בל"ג חי"ה
ספר אחד כאשר ילא מבית
הדפוס ונתתי מעות
קדימה. יום ג' מקץ ב'
דחטכה תרס"א לפ"ק :

אהרן פנחס

בהר"י זל"ל דומ"ל בפה
לוביטש

בעזה"י איקלע לאחר הרב
הדרשן המופלג

מו"ה שלמה נ"י והראה לי את
חיבורו גן בשמים על שה"ש
אשר ריח בשמים לו וטעמו לשבח
מעולפת ספירים ע"פ דרך
הראשונים. ע"כ אף ידי חכון
עמו. ובל"ג כאשר ילא מצד"פ
אקח ספר במקח כפי אשר יושת
עליו. ומזה רבה יחשב לכל מי
אשר יתמוך בידו בתמיכה
מעולה להוליך לאור את ספרו
היקר וכימי לאתנו מאמ"ל ברוב

פלאות כן עוד מזה לגאולה שלימה ב"ב חמן :

בזה"ח ד' ניסן תרס"א לפ"ק. נאום **נתן ראבענאוויץ**
בא"ח הרב הקדוש שליט"א פה ביאלאבועק יע"א

בכל מאי דאפשר ואחתום בצרכת שלום והללחה לכל המסייעים וכימי לאתנו מאמ"ל יראנו
נפלאות ברוב ישועות ומזה לגאולה שלימה ב"ב ברחמים בכלל כל ישראל חמן :

באתי עה"ח ד' ניסן אסת"ר לפ"ק **חיים ארעזר שפירא**

גם אנכי נתתי **גם** אני אקח חי"ה **בל"ג** גם אני **גם** אני אקח ספר

מספר המחבר	הספר	אקח הספר	גם
בשמים. יום א'	בשמים ובעה"ח	גן בשמים ובעה"ח	גם
וישב. תרס"ב	וישב. תרס"ב	וישב. תרס"ב	גם
לפ"ק.	לפ"ק.	לפ"ק.	גם
פה ווידאמע :	פה ווידאמע :	פה ווידאמע :	גם
קלונימוס קלמן	קלונימוס קלמן	קלונימוס קלמן	גם
בער אז צ"ד	בער אז צ"ד	בער אז צ"ד	גם
דק"ק הנ"ל	דק"ק הנ"ל	דק"ק הנ"ל	גם
אנכי נתתי	אנכי נתתי	אנכי נתתי	גם
מעות קדימה	מעות קדימה	מעות קדימה	גם
על הס' גן בשמים	על הס' גן בשמים	על הס' גן בשמים	גם
ואקח אותו בלי נדר	ואקח אותו בלי נדר	ואקח אותו בלי נדר	גם
כאשר ילא מצד"פ	כאשר ילא מצד"פ	כאשר ילא מצד"פ	גם
באתי על החתום	באתי על החתום	באתי על החתום	גם
אבינדור שפירא	אבינדור שפירא	אבינדור שפירא	גם
בהרב מו"ה ש"ש	בהרב מו"ה ש"ש	בהרב מו"ה ש"ש	גם
אבד"ק פרושיטאק	אבד"ק פרושיטאק	אבד"ק פרושיטאק	גם

אינקלע לאחר הרב המופלג ירא ד'
מרים כש"ת מו"ה שלמה

נ"י מגיד מיערים בווארשא וספרו בידו
שחיבר פירוש על שיר השירים. וראיתי
בו דברים נחמדים וטובים. וכן יש בידו
פירוש הגר"א על שה"ש. וסידרו יפה
ובדעתו להדפיסו. בכן בשילא הספר מצד"פ אקחהו גם אני במחיר אשר יושת עליו.
דברי המדבר לכבוד התורה ולומדי'. באתי עה"ח ט"ו טבת תרס"א לפ"ק :

ישראל פגעיאל הלוי לנדא חופ"ק נלאוונא

ספר לזית חן

ביאור על שמונה שירים מספר תהלים .

כמו שבארנו את השיר הראשון של המלך שלמה אשר דיבר ברוח קדשו משני ענינים . ענין א' בקשה על ישועת הנפש שיחזיר שכינתו לציון . ענין ב' בקשה על ישועת הגוף . כן בדרך זה נבינה את דבריהם של בני קרח אשר גם הם דיברו ברוח קדשם בשיר הקדש הזה משני הדברים האלו :

בקשה על גלות השכינה

מב (א) המה ראו כן תמוה על בתשובה ונעשה להם נס ועלו מן הארץ . אריכת הגלות וחילול וזהו למנצח משכיל לבני קרח . ר"ל השם וגמלו וגמרו שאין הדבר תלוי הכול שהם היו בני קרח ולהם נעשה אלא בנו כמאמר חז"ל אין הדבר תלוי הנס על ידי תשובתם לכן להם נאה להשכיל אלא בתשובה ובאנו בני קרח ללמד לבני ישראל עד כמה גדול כח התשובה שהרי הם היו בענה תחילה בשעת מחלוקת אביהם ואח"כ כשהיו קרובים אלל פתח של גיהנם הרהרו

תהלים מב

קרח : ב בארץ תערוג (ב) **כאיל** . הנה בפתיחת דבריהם באו ללמד על את בני ישראל איך יסדרו את תפלתם שלא יהיה עיקר תפלתם על

פירוש ע"מ

אזוי וייה מיר האבן באשייד דעם ערשטין שיר פון מלך שלמה אז ער האט גירעט מיט רוח הקודש פון צוויי זאכן א גיבעט פאר דעם נפש עם זאך זיך ווידער קערין דיא שכינה קיין ציון . ב א גיבעט פאר דעם גוף . מיט דעם זעלביגן דרך וועלן מיר באשיידן דיא רייד פון דיא בני קרח אז וייה האבן אויך גירעט מיט רוח הקודש פון דיא זעלביגע צוויי זאכן :

א גיבעט אוף גלות השכינה :

(א) די בני קרח האבן גיזעהן קרום הקודש אז דער גלות ארום וועט זייער לאנג גידועבן אונ וייה האבן זיך שטארק

השכינה

על גלותם ושפלותם רק על גלות השכינה
 וזכו לעורר את לבבות בני ישראל שירגישו
 את אבדתם ורעתם כמה שגלו מעל שלחן
 אביהם כי אין לשער את השמחה וההוד
 שהיה להם אז בזמן שכלו
 לבקר בהיכלו ולחיות
 בנוסח ה' שלש פעמים
 בשנה ולכן יטעו אל ה'
 שיחזיר שכינתו לזיון

עַל אֲפִיקֵי מַיִם בֶּן נַפְשִׁי תַּעֲרֹג אֵלֶיךָ אֱלֹהִים :

צמחה

וישיב את שבותם. אית' במדרש כי בשנת בלורת
 ילמאו כל החיות למים והן באין אלל האיל
 שיבקש רחמי' עליה' והוא מופר בקרקע ונועץ
 קרנו וגוזה והקב"ה שומע בקולו והתהום
 מעלה להם מים. וידוע אשר בשנת בלורת
 השמש בוטר עלי הארץ ויחן נסתר מחמתה
 כי העבים לא כסוה ואז המים נזרכים לשני
 דברים א' לכבות את האש הפנימי אשר
 בן אמי כנסת ישראל יש לי שתי חסיות
 א' אש הפנימי אשר יבער בקרבי את
 נפשי ורומי אש אשר אין למעלה ממנו
 הוא על גלות השכינה. ואש החיצוני המכה
 על ראשי וגופי מבחוץ ולא בא עד לפני
 הוא גלות הגוף. וזהו אשר יחמר באיל
 תערוג על אפיקי מים. ומבקש מים
 לכבות את האש הפנימי. בן נפשי תערוג
 אליך

פירוש ע"מ

השכינה אף היא פאר שנועבונג פון זיין
 הייליגן נאמען. די בגי קרח נעגן גיקומען
 צו דער וועגן אז מען זאל שפירן דאס
 שלעכטס מיט דעם וואס מען איז פרטרייך
 פון אינגער פאשערס מיש. אלע פרייד פון
 דער וועלט איז וויא גאר גיט קעגן דער
 פרייד וואס מען האט גיהאט אין דער
 צייט ווען מען איז גיקומען זעהן דאס
 שייגקייט פון גאט. און אין זיין פאלאצן דרייא
 מאל אין יאר. אונט אז מען וועט דאס
 שפירן וועט מען שרייבן מאג וויא גאט
 צו גאט אז ער נאר ווידער קעגן די שכינה
 קיין ציון מיט זיינע יודן. איבא במדרש
 אז אין א מרוקן יאר אן רעגן אונט דא
 חיות ווערן דאן שמיט קומען זיין אלע צו
 דער חיה איל ער איז ווייגער פרום אונ
 גוט אז ער זאל געבן פון גאט ער זאל
 געבן וואסער אונ דער אל שטעקט אריין
 זיינע הערנער אין דער ערד אונ גראבט
 אונ שרייט מיט א גיטער גיטרייא ביי
 הש"ה הערט צוא זיין גיטער אונ דער אפ
 גרויך ברענגט זיין אונ וואסער. דאס איז
 ידוע אז אין א מרוקן יאר ברענט דא זיין
 זיגער שטארק אז מען קאן זיך גאר גיט
 בהאלטן פון איר הייז נויל די וואלקנס
 דעקן איר גיט צו דאך מען דא וואסער
 אונ צווייא נאכן אז צו פאר לעשן די הייז
 וואס עס ברענט זיין אריין פון איגעווייג
 (ב) אפ צו קלן די הייז וואס עס שלאגט
 אונ ווייגער קאפ אונ פער פון אוסווייג
 אונ דער אל געט צוא גאט ער זאל אונ
 זיין רחמנות האבן צו געבן וואסער פיל
 ווייג צו אבי צו פאר לעשן דעם פייגער ווס
 פון איגעווייג אונ הש"ה מיט זיין פיל
 רחמנות גיט שוין זיין וואסער גיג צוא
 פאר לעשן ביינע פייגערן פון איגעווייג
 אונ פון אוסווייג. אזוי מיר יודן מיר
 האבן צווייא פייגערן א פון איגעווייג אונ
 גלות השכינה דאס ברענט מיר אוס מין
 רוח מיטן גפוש אזוי א פייגער ברענטונג
 וואס עס קאן שוין גיט זיין גרעסר אין
 דער וועלט (ב) דער אוסווייגנסטער פייגער
 וואס שלאגט אונ ברענט מיר מין גוף
 מיט פל מיני פריעניות. דאס איז דער
 פשט באיל תערוג על אפיקי מים אזוי וויא
 דער אל וואס שרייט וועגן די געבן
 וואסער געט ער געבאך אבי צו פר לעשן
 דעם פייגער פון איגעווייג בן נפשי תערוג
 אליך

אליך אלהים. עיקר לעקתי הוא רק מה שנוגע אליך אלהים על כבודך אשר הוא מחולל בגוים זה יבער בקרבני אל האזרים הפנימים עד הכסף:

(ג) צמאה נפשי לאלהים ראל חי. אף שאני יודע שאלהי הוא חי וקיים לעד וכל מקום שאני שם גם אלהי נמלא אללי ושמירתו וחסדו סמוך עמדי

אבל אין אני רואה אותך כמו שראיתי אותך לאל הים ואלל מתן תורה אשר שם נאמר פנים בפנים דיבר ה' עמכם ונאמר וכל העם רואים את הקולות שאף כל דיבור ודיבור שילא מפך ראיתי. ולכן אנא אלהי הגד נא לי מתי אבוא ואראה פני אלהים מתי תחזור ותעשה עמדי את החסד הזה לראות את כבודך החסד הזה הוא גדול ויקר אללי מכל החסדים שבעולם:

פירוש ע"ט מ'ענשן האבן אים מצער גיוען דאמאלס ווערמ קאלטע דער אפעמיט פון עסן. נאר אז ער וויינט זיך אום בעבן וואסער טוען ארום רינגען פון וויינע אויגן דאמאלס ווערמ אים גרינגער וויינע שטערצונג אונ אזוי וויא אשטיין גייט אים אראפ פון ויין הארץ אונ ער גפינט ויין מול מיט אפעמיט אונ עסט. אבער טוען די שלעכטע מענטשן שטייגן אים אנטקעגן אונ ער ווייט אז וויא טעלן אים ווידער מצער ויין דאמאלס זענען וויינע גידערים פאר שטאפט אלע עסן ווארג טוט ויין נפש פאר מיאסן אונ ער גרייכט ביי דיא טויערן פון טויט עס העלפט אים נים דער וויינען טייל וויינע שטערצונג שטעלן זיך אים פאר נוס ווייטער וועט זיין. אונ אזוי דר ציילט דר פסוק נוס עס איז גיוען בייא חנה ותכבה ויאחז ויך אום גוויינט צו גרינגער מאכן איר צער בדי ויא זאל קאנען עסן. ולא תאכל ויא

אליך אלהים אזוי שבייא איה וועגן דיין כבוד פר לעש מיר דעם פיער ער ברענגט אין מיר אריין ביי דעם נפש דאס איז אוף גלות שביניה:

(ג) צמאה נפשי לאלהים ראל חי. הגם איה ווייט אז מוין נאט לעבט אייביג אונ וואו איה גיפין מיר גיפיקר זיך מיין נאט אוך מיט מיר אונ ער היט מיר שטערדיג. אבער איה זעה דיר נים וויא איה האב דיר אמאל געזעהן בייא דעם זם בייא ממן תורה אין משכן אין בית המקדש. בעט איה דיר זאג מיר מיין ליבער נאט ווען וועסטו שון מיט מיר ווידער טאן דעם זעלבדיגן חסד מיט אבוא ואראה פני אלהים ווען ווער איה שון דער לעבן צו קומען זעהן דיין שיינקייט דאס איז בייא מיר דער מיינקסטער חסד פון דער וועלט:

(ד) תהיה דאס איז ידוע אז ווען א מענטש איז אין א צער קושל שלעכטע

בשביל העמיד. וזהו שאמר כאן היתה לי דמעותי. אף שכבר בכיתי וסודתי דמעות רבות אעפ"כ אני שבע ולא אוכל לאכול כאלו אכלתי לחם יומם ולילה. ואם תשאל הלא בשאדם מוריד דמעות יקל לערו ממנו ולמה זה אתה לא תוכל לאכול אחרי הבכי על זה אשיב לך מינה אם לא היה אלא בשביל לער שער

אבל אלולי הלער והדאגה במקומה עומדת הואיל באמור אלי כל היום תמיד הם אומרים אלי איה אליהך ואם היקל לערי על העבר אני דואג על העתיד. ואין אני דואג וזוכה על עמי רק אני זוכה על חילול כבודך במה שאומרים אלי איהם אליהך שהיה עושה

יומם וליילה באמור אלי כל היום איה אליהך: ה אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי כי אעבור

בסך

השכינה. טובת הגוף כבר נשכח ממני כמת מלכ רק אלה אזכרה תענוג טובת הנפש שהיה לי ואשפכה עלי נפשי. נפשי יום בקרבי כי לליר את העונג והשמחה שהיה לי מזון השכינה כאשר באתי שלש פעמים בשנה לראות את פני ה' אלהי זה אין בכחי להעלות על הכתב וקלרה

פירוש ע"ט

האם פארט גיט גיקאנט. עסן ווייל וכן נעשה שנה בשנה כו' אלע יאר ווען ויא איז אף גינאנגען אין דעם גאטליכן הויז האט איר פנינה שטענדיג דער צעריקט דערום הנם ויא האט זיך שון אום גוויינט פון דעקט ווען איז אירע שטערצונג אלעס גיווען אף איין שטאנד ווייל חנה האט גיוואקסט אז ויא וועט איר באלד ווידער קוצער זיין. דאס זאגט דער פסוק היתה לי דמעותי הנם איה האב מיה גיט אום גיוויינט פון דעקט ווען בין איה גיווען נאט אום האב גיט גיקאנט עסן. לחם יומם וליילה גליה ויא איה וואלט גיגעסן מאג אום נאכט ברויט. ווייל באמור אלי כל היום איה אליהך אז שטענדיג מען ויא צוא מיר זאגן וואו איז דיין נאט זאל ער דיר העלפן דערום העלפט מיר גיט דער וויינען. אום איה וויין גיט אף מיניע צורת וואס איה בין אומי שפל נאר איה וויין אום זאגן אף דאס פאר שטענדיג פון דיין כבוד ווייל ויא זאגן צוא מיר וואו איז דיין נאט וואס ער האט דיר גיטאן

פון

וקלרה היריעה מהכיל. רק אלה אזכרה הוא סובל את לער העוין באין כסות העונג שהיה לי בזמן כי אעבר בסך ושמלה אך בהגיס ימי השבת והיום אף שהיה לי מרכבות יקרות המרכבה טוב אשר אז היה רגיל להלביש עם הסוסים הלכה אחרי ואני הלכתי במלבושים נאים ובתכשיטים יקרים ולאכול ולשחות ולשמוח ועתה

הוא בערוס וחוסר כל אז יגדל הלער ונוגע עד הכנש וכן אמר דוד המלך ע"ה אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי הוא בימי המועדים אז יגדל המכאוב בזכרי את

בסך אֲדִים עַד בֵּית אֱלֹהִים בְּקוֹל רִנָּה

וְתוֹדָה הַמִּזֵּן חֻגֵג :
וְמִה תִּשְׁתַּחֲוִי נַפְשִׁי
וְתַהֲמִי עַלִּי הוֹחִילִי
לֵאלֹהִים

רגלי : אדם עד בית אלהים בקול רנה ותודה . כל הדרך הייתי מרקד ברננה ובששחות לה' : המזן חוגג . כל העם היו מוליכין בדיקס את קרבנות חגיגה לה' . ועתה נשמו מסילת עוברים

השמחה והעונג אשר היה לי אז ועתה אין כל :

ושבים מי ירקד ומי ירנן ומי יהלל ומי יפאר ומי ירומם את אלהי מרום גדול כים שבתי מי ירפא לי ובפרט בימי המועדים כאשר יעלה על זכרוני מלכי כשהייתי על מכוני והמלך אשר אני עתה יכפל עלי היגון והלער כלום שירד מנכסיו אשר בכל ימי החול

מענת רוח הקודש לבנסת ישראל
(ו) **מִה תִּשְׁתַּחֲוִי נַפְשִׁי** : למה את כך שמוחה ועלובה : ומה תהמי עלי . בקול מר : הוחילי לאלהים . דוס

פירוש ע"ט

יַעֲזִיבֵנִי בַּאֲשָׁמְאֵךְ מִיֵּט נֶאֱדָה גִּימְאִפִּילֵם וְנִעְרִין מִיֵּנֶע וְאֶרְנִין . אִיֶּה בִּין גְּלִיִּיךְ צוּא אַ עִישֵׁר וְוֹאם אִיו פֶּאָר אֶרְיִמֵט גִּיוֹאֲרִין אַ גִּאנְצֶע וְוֹאֶה אִיו עַר שוֹן גִּיוֹעֵן גִּיוֹאֲמֵט צוּא לִיִּדִין דֶּם אֶרִימְקִיִּיט נֶאֶר וְעֵן עֵם אִיו גִּימְקֵן דִּי מַעַג פֿון שְׁבַת וְיוֹיִט וּסְ דֶאמְלֶס פֿלֶעקט עַר זִיךְ אוֹס צִירִין מִיט מִיִּיעֶרע צִירֻנֵג מִיט שִׁינְע קִלִּידֶער צוּא עֵסִין אוֹג צוּא מֶרְנֶקֶען גִּמְעֶע מֶאָקֶלִים אוֹג יַעֲזֵט פֿעֶלֶט אִים דֶאם אַלֶּעס דֶאמְלֶס אִיו זִיִּיעֶר גֶּרוֹם וְיִין וְיִיטֶאג עֵם דֶער לִינֶגֶט אִים צוּא דִיא בִינְעֶער אִיו בִּין אִיֶּה אִין דִיא מַעַג פֿון שְׁמַחֻת דֶאמְלֶס דֶער מֶאן אִיךְ מִיר עֶרְשֵׁט דִיא פֶּרִידִר וְוֹאם אִיךְ הָאָב אֶמְאָל גִּיהֶאט אוֹג יַעֲזֵט הָאָב אִיךְ דֶאם אַלֶּעס פֶּאָר לִירִין :

א עֲנִמְפֶּער פֿון רֹחַ הַקֹּדֶשׁ צוּא דִיא יִידִין :

פֿון דֶער שְׂכִינָה וְעֵן אִיךְ בִּין גִּימְקֵטֶן דֶרִיִּיא מֶאָל אִין נֶאֶר אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דֶאם אִיו גִּיט דִיא קֶרעֶמֶין פֿון מִיִּין פֶּעֶדֶר אוֹס צוּא שְׂבִיבִין . נֶאֶר אֶפִּילוֹ וְעֵן אִיךְ דֶער מֶאן מִיר דִיא שְׁמַחֻת וְוֹאם אִיךְ הָאָב גִּיהֶאט אִין דֶער צִיִּיט וְעֵן פִי אַעֲבֵר בֶּסֶךְ אִיךְ הָאָב גִּיהֶאט צוּא גִידֶעקֶטע קֶאמְשֵׁן מִיט גִמְעֶע פֶּעֶדֶר וְיִי זַעֲנֵן נֶאֶה גִינֶאנְקֶען נֶאֶה מִיר אוֹג אִיךְ אֲדִים עַד בֵּית אֱלֹהִים בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה אִיךְ בִּין גִּינֶאנְקֶען אַ גִּאנְצִין וְעֵג אוֹג הָאָב גִימְאנְקֶט אוֹג גִינֶאנְקֶען שִׁינְע שִׁירִים מִיט גִיט צוּא נֶאט . הַמִּזֵּן חֻגֵג פִיל פֶּאָלֶק קֶאבִין גִיפִיעֶקֶט דִי קֶרְבָּנוֹת אוֹג יַעֲזֵט אִיו פֶּאָר וְיִסֵּט גִינֶאנְקֶען דִיא אַלֶּע וְעֵנִין וְעֵר וְעֵט יַעֲזֵט שֶׁאנְצִין אוֹג זִינְקֵען . וְעֵר וְעֵט לִוְבִין וְעֵר וְעֵט דֶער הֶוֶבֶן דֶעם נֶאט פֿון הַיִּמִּיֶּה עֵם אִיו גֶּרוֹם מִיִּין בְּרֶאך וְיִיא דֶער יֵם וְעֵר קֶאן דֶאם מִיר הִילִין . אוֹג בִּקְרֵט וְעֵן עֵם קִמֵּט יֵם טוֹב מִוּא אִיךְ מִיר פֶּאָרֶעֶנֶן מִיִּין אֶמְאִלִיגִין בַּאֲשָׁמְאֵךְ קַעֲנִין דֶעם

(ו) פֿס תִּשְׁתַּחֲוִי נַפְשִׁי וְוֹאם מִימֵטוֹ זִיךְ אִיו אִיִּין בִּיגֶען וְתַהֲמִי עַלִּי וּסְ בִרְמִסְקֶען אִיו

דום והתחולל לו ותקבל שכר כמו שמלנו
אלל אהרן שנאמר בו וידום אהרן וקבל
שכר על שתיקו כך את נפשי כנסת
ישראל על ידי שחילי עד זמן המועד
זוכה כי עוד אודנו

לאֲרָהִים בִּי עוֹז אוֹדְנוּ
יְשׁוּעוֹת פָּנָיו :

וְאֱלֹהֵי עַלְי נַפְשִׁי
תִּשְׁתַּחֲוֶה עַל כֵּן אוֹזְרָךְ
מֵאֶרֶץ יִרְדֵּן וְחֶרְמוֹנִים
מִהַר מִצְעָר :

עוד
בחיך תזכה להודות לו
על יסועתו ויחללה
מלכותו עליך ויתגדל
כבוד ה' בכל הארץ
אשר זה עיקר בקשתך:

מענת כנסת ישראל
(ז) **אלהי עלי**
נפשי

תהום

תשתחוה. אזי שבשמים מה אוכל
לעשות כי נפשי מרה עלי ואיננה רולה
להנחם ואף שאני מדבר על לבה ואני
אומר אליה הלווא חטאת לאזיך שבשמים
מתחת המופה ברחם חנית ולכן את

פירוש ע"מ

אנו אף מיר הוחילי לאלהים האף צוא
נאט אנ שווייג ונעסטו האבין א גרוסין
שבר וויא אהרן ער האט גישווייגן האט ער
גיהאט א שבר פאר זיין שווייגן און דוא
דורך דעם וואס דוא ונעסט האפין און
שווייגן ונעסטו נאך דער לעבין פי עוד
אודנו ישועות פניו און דוא ונעסט אים נאך
לובין און זיין הילף וואס עס וועט נתגלה
ווערין זיין מלוכה און דיר און עס וועט
גירוקסט ווערין זיין כבוד און דער נאצער
וועלט וואס דאס איז דער עיקר פון ביין
גיבעט :

א עֲנֻמָּפֶּעַר פֶּון דִּיא יוֹדִין :

(ח) **אלהי עלי** נפשי תשתחוה מיין נאט וואס
זאל איך אצער קאן אי מיין נפש
איז אין מיר זייער ציין געבויגן און וויל זיך
ניט גרייטמין איך בייך איר ציין דוא האסט
דאך גיזינדיגט פון אונזער דער הופה
ביקטו אנמלאפין צוא דינע שלעכטע חברים
דערום מוקטו לידין בוי דוא צייט וועט

קומען. אצער ויא ווערט גיט מרופה מיט
דער תשובה ויא ענטפערט מיר על כן
אזכרה מארץ ירדן דוא ונאקט מיר צוא ליב
מינע זינר האט זיך השם דער ווייטערט
פון מיר פרעג איך דיר פאר נוס ועה בייא
דעם גידן איידער איך בין צריין אין דעם
לאנד האב איך דארטין גיריקט צום בעל
פעור. וחרמונים דאס איז דאס לאנד פון
סיחון ועוג וואס עס איז אין דעם בארג
חרמון. מיר מצער דאס איז דער הקר ער
איז א קליינר בארג און א גרוסין בארג
האבין מיר דארטין גיזינדיגט און מיר
וענען גילאפין צוריק מיין מצרים אכט
סמאציעס און ווען גיט דיא שווערד פון
שבת לוי וואס האט אום גיהרקת פיל פון
מיר וואלט איך מיר גיט ווידער גיקערט
צוריק און פון דעסט וועגן האט מיר גאט
גיהאלפן צוא מאכין פאלץ סיחון ועוג און
האט אונז צריין גיבראקט אין דעם לאנד
און געצט האט ער מיר פאר לאיין עס איז
נאר גיטא מיין פליקסער צוא מיין מקת
היינט

ועתה עזב אופי ואין מזור ותרופה למכתי
ואיך אהנס :
(ח) תהום אל תהום קורא. אין
לך יום שאין קללתו מרובה
מחברתה כמו שנאמר
משפטיך תהום רבה :
דקול צנוריד. קול
לרות רבות יעברו עלי
תמוד כלומר מים
רבים : כל משבריד
וגליד עלי עברו .
כל הלרות והפרועיות
הנמשלים לגלי הים
הכל עלי עוברים :
(ט) יומם יצוה ה'
חסדו . הן אמת שאני
יודע בטח וברור כשמש בלהרים
שיבא היום הטוב יום הזה אשר אני
מחכה עליו ימים כבירים מפני ובלילה
שירה עמי היא הסודה שלא ללקח
ממני אף כשאני בגלות זה לי מופת

ברור שיחזיר לי גם יתר הדברים שהיה לי
אלני ובית המקדש ושכינתו . והדמיון
לעשיר גדול שהיה משופע בזהו רב ובתים
רבים ומשרתים רבים כל אחד היה מיוחד
לעבודה מיוחדת ורבים
היו מאוכלי שלחנו
ותמיד היה אללו
סעודו גדולו כסעודת
שלמה בשעתו וכלים
שונים של כסף וזהב היו
בכל סעוד' הכלל במספר
ובמנין ומאכלים ומשקים
שונים היו מיוחדים לכל
זמן וזמן וסדר
הנהגת הסעודות האלו
היה הכל חקוק בספר כמנהג השירים
הגדולים אשר נמלא אלס ספר כתוב בו
אופני עשיית המאכלים האלו . ויהי היום
נהפך על העשיר ההוא לגלל החומר ויחד
מנכסיו ולא נשאר בידו מהונו כי אם
הספר הנ"ל לימים בא אללו עשיר גדול
וביקש

ח ח תהום אל תהום קורא
לקור צנוריד
משבריד וגליד עלי
עברו :
ט יומם יצוה יי חסדו
ובלילה שירה עמי
חסדו . הן אמת שאני
יודע בטח וברור כשמש בלהרים
שיבא היום הטוב יום הזה אשר אני
מחכה עליו ימים כבירים מפני ובלילה
שירה עמי היא הסודה שלא ללקח
ממני אף כשאני בגלות זה לי מופת

פירוש ע"ט
היגמט וויא אזו קאן איך מיר טרייטשין :
(ח) תהום אל תהום קורא איין אפ גרוגד
צרות רופט צום צווייטן אפ גרוגד
צרות וואס אטאג ווייטער שטארקן ויך
דיא צרות מער . וויא עס שטייט משפטיך
תהום רבה ריינע משפטים איז וויא דער
גרוסער אפ גרוגד וואס ער האט גאר גיט
גיין ענדע לקול צנוריד א קול פון פיל
צרות טענען אויף מיר שטענדיג איבער גיין
אזו וויא דער קול פון א שטארמיקע
וואקס . פל משבריד וגליד עלי עברו אלע
צרות אלע בראבין וואס וויא זענען גגליבין
צוא דיא אינדין פון ים זענען איבער מיר
איבער גיפארין :

פירוש ע"ט
היגמט וויא אזו קאן איך מיר טרייטשין :
(ח) תהום אל תהום קורא איין אפ גרוגד
צרות רופט צום צווייטן אפ גרוגד
צרות וואס אטאג ווייטער שטארקן ויך
דיא צרות מער . וויא עס שטייט משפטיך
תהום רבה ריינע משפטים איז וויא דער
גרוסער אפ גרוגד וואס ער האט גאר גיט
גיין ענדע לקול צנוריד א קול פון פיל
צרות טענען אויף מיר שטענדיג איבער גיין
אזו וויא דער קול פון א שטארמיקע
וואקס . פל משבריד וגליד עלי עברו אלע
צרות אלע בראבין וואס וויא זענען גגליבין
צוא דיא אינדין פון ים זענען איבער מיר
איבער גיפארין :
(ט) יומם יצוה ה' חסדו איך וויים קלאר וויא
דיא זין איז קלאר אז עס וועט
קומען דער גוטער טאג וואס איך האף
אויף אים שון גאנץ לאנג ווייל איך נעה דאך
אז בלילה שירה עמי אז דא אין גלות
האט מען בייא מיר דיא תורה גיט צוא

גנומען איז דאס א באווייז אז ער וועט מיר
אפ געבין ריא אלע זאכן וואס איך האב
גיבאט דאס לאנד דעם בית המקדש
השקאת השכינה . מיר זענען גלייך צוא
א עושר וואס בייא אים זענען גינאנגען
אלע טאג פיל מענטשן צום מיש אונד דער
טאג איז גיווען אום גירעכניגט וואס פאר
א פאטראנעס מען זאל געבין וואס פאר א
משקאות וועלכע משרתים זאלען געבין
צום מיש אונד איין וואס פאר א קליידער
זיין זאלן גיין אונד וואס פאר אפלים מען
זאל געבין צום מיש וועלכע איין וואכין
טעג אונד וועלכע שבת ווי"ט . אונד דער
גאנצער סדר דער פון איז אלעס גיווען
אום גישריבן איין א פנקס וויא דער שטייגער
פון דיא גראפין . נהי תיום איז דער
מענטש גיווארין א גרוסער יודד עס איז
אים גיט גיבליבן פון זיין פאר טעגין גאר
דער פנקס האט צוא אים גיואקט א עושר
פאר קוף מיר דעם פנקס דיא קאנקט דאך
שוין

וביקש ממנו שימכור לו את הספר ההוא
 במקח טוב ויאמר העשיר להיורד אחר
 אשר אין ציכולתך להסנהג כפי הכתוב
 בו ולמה לך הפנקס הזה. ויען היורד אף
 אם חתן לי כמה לא
 אמכור לך כי לא
 אחיילש מאשר היה
 לי ואקוה כי עוד

תַּפְלָה לְאֵל חַי :

אומרה

והאולם וההיכל וצית ק"ק והכלי כסף זהב
 שהיו במספר ל"ג כמבואר תמיד פ"ג
 והמשרתים והקרצנות והמנחות והנסכים
 הכל נאבד מאתנו ולא נשאר לנו רק
 התורה אשר בה נמלא כתוב סדר הנהגת
 בית המקדש דבר יום ביומו זה אלה כי
 עוד יגיע הזמן אשר הפלטין יעמוד על
 כנו וכבא שם בעולות וזבחי רלון כמקדש
 ולזה אנו קורין פרשת הקרצנות מעין כל
 יום ויום : ואני תפלה לאל חיי. אך לעקתי
 ותפלתי

פירוש ע"ט

שון ידך גימ' פירין וויא עם שמיים אין
 אים גישריבין צוא וואס באקפסטו אים .
 זאגט דער יודר אז דוא וועסט מיר אפילו
 געבין א שטוב מיט גאלד וועל איך דעם
 פנקס גימ' פאר קופין ווייל איך האב זיכער
 אז איך וועל ידך צוריק ווידער קערין צוא
 דער ערשטע מדרגה אונ איך וועל מיר
 ווייטער פירין מיט דעם פנקס וויא פריער .
 אונ פון דער צייט אן ווס איך בין גיפאלן
 בוא איך מיר פירין אז יעדער טאג איידער
 איך גייא עפס עסין געס איך דעם בוך
 אונ טוא אין אים לייגען מיין גרוסן מעמד
 וואס איך האב א מאל גיהאט . פיל מאכלים
 עם איז גיווען צוא יעדער סעודה פיל
 משקאות פיל בוקלען פיל פלים גילברענע
 אונ זילברנע פיל קנעכט האבין באריינט
 ווען וואס פאר א גליידער דיא קנעכט זענען
 גיגאנגען . אונ דאס ווען איך געס דאס
 צוא לייגען טעגן ידך מייכין מרערין אום
 גיסין פון מיינע אוגין אוף מיין לעצטיגע
 צייט פון דעסן וועגן פאר ליר איך גיט
 דעם האפענונג אז עם וועט ידך נאך אלעס
 ווידער קערין אונ דער פנקס וועט מיר

צייט

ותפלתי שימחר להשיב שכניתי לליון בימי
חיי שאזכה לראות צעירי את אורו וכבודו :
בקשה ער ישועת ישראל
(י) **אומרה** לאל. הלוא שמך אל
שוא

כיון דדש דש רק אני
מרגיש את הכאב
והוא כדלת בעלמתי
ובלוא עד האזכרים
הפנימים ולכן מאמתי
להתנחם :

מענת רוח הקודש
(יב) **מה** תשתוחחי
נפשי .

על גלות הגוף : ומה
תהמי עלי . על
גלות השכינה :
תוחילי לאלהים .
כי טוב ה' לקיוו : כי
עוד אודנו ישועות
פני ואלהי . עוד
בימך מזכה להודות
לו על ישועת הגוף
ועל ישועת השכינה במהרה בימינו אמן :

כפי

י אומרה לאל סלעי
למה שבחתני למה
קדר אלך בלחץ אויב :
יא ברצח בעצמותי
חרפוני צוררי באמרם
אלוי כל היום איה
אלהיה :

יב מה תשתוחחי **נפשי**
ומה תהמי עלי הוהידי
לאהלים כי עוד אודנו
ישועות פני ואדתי :

הגדול ברצח בעצמותי . זה הולך

מדת חסד : סלעי .
והרי אתה בעל
היכולת : למה
שבחתני . לעשות לי
חסדך : למה קדר
אלך בלחץ אויב .
למה יעזרו עלי גלי
הים בזיעת אפי יבא לי
לחמי לחם עוני וצר
וכך אני רגיל עם
הגלים כאלו הם אחיי
ורעי ולא ישמנה בי
רק מראיתי החילון
אבל לא בלוא עד
האזכרים הפנימים :

(יא) **אבר** מה
שנוגע לכבודך

פירוש

ע"ש

מיינע ברידער עס איז נאר אבסיל צוא דער
קאנען און מיין פנים ער זעט אום שווארץ
אָבער דאס ברענט מיר גוט אינעווייניג :
(יא) **ברצח בעצמותי** אָבֶר וואס עס איז בלאַגן
צואדיין פֿבור און גלות השכינה
איז אזוי וויא א רציחה מיט א שווערד
לעכערט דאס מיר דורך דיא ביינער בין
אין דיא גידערים אביין באַקערט אלי קל
היום איה אלקיה הגם איה הער דאס פון
ויא אלע קאן וויא וויא נאגין צוא פון
וואו איז ביין גאט דא ער דיר העלפין .
איז דאס בייא מיר גוט גינארין וויא א טבע
אז מיר נאל דאס גוט הארין גיין גאר דרוע
ווערשט לעכערט מיר פֿאָרשט דיא ביינער אז
איה בין גוט בייא דעם פֿח דאס איבער
צוא טראגן :

עצמִתִּי דַעֲר רוח הקודש :

(יב) **מה** תשתוחחי **נפשי** וואס מוסט יך
איי

צייט ויא פרשות פון דיא קרבנות שבת
ווי"ט . תפלה גאט חני אונ איה ווייס אז
מיר וועלן קומען צוא דער ערשטער מדרגה
איה בעט נאר בייא גאט אז ער נאל דאס
היילען צוא קאן איה נאל דאס יעדן בייא
מיין לעבין :

א גיבעט און דיא היילך פון דיא
יודין :

(י) אומרה לאל איה מוא נאגין ביין נאמען
איז דאך אל דער נאמען ווייט
אז דוא מוסט חסד . סלעי דוא ביקט דאך
א בעל יכולת וואס דוא קאנעט מיר העלפין
למה שבחתני וואס האסטו פאר געסן מיר
צוא קאן ביין חסד . למה קדר אלך בלחץ
אויב פאר וואס גייר איה ארום שווארץ
וואס דער שונא דריקט מיר גאר איה בין
שון גיוואנט מיט דיא צרות וויא זענען

כפי שבארנו את השיר השני של המלך שלמה אשר דיבר
ברוח קדשו לספר חסדי השם מיציאת מצרים עוד
קודם הזמן של הארבע מאות שנה והנמים והנפלאות אשר
עשה לנו בדרך ואצל הים בצאתנו ממצרים והאיך אנחנו
חביבין לפניו. כן בדרך זה נבין את דברי המלך דוד אבי
שלמה אשר גם הוא דיבר ברוח קדשו בשיר הקודש הזה
לספר חסדי השם אשר עושה לנו תמיד טעם אשר לקח
אותנו לו לעם :

סיפור יציאת מצרים

(א) הודו. דוד המלך ע"ה בא ברוח במלכים ביטל הנזירה מן ועמו אותם
קדשו לנחם ולחזק את לב ארבע מאות שנה והוילאם לרד"ו שנים :

בני ישראל בראיות חזקות כי חסדי ה' כי לעולם חסדו. אף שלא היו ישראל
לא חמנו מבני ישראל וזה יאמר הודו כו' : ראוי מלך הדין כי עבדו שם עבודה

(ב) יאמר נא זרע אף ה' פדו

ישראל. קיח א הודו ליי כי טוב אותם מלך חסדו

מסע טעסה להם הסוב :

בי לעולם חסדו :

ב יאמר נא ישראל בי לעולם חסדו :

יאמר

פירוש ע"מ

אין בייגין אף גלות ישראל. ומה וואס ער מוט אונו שטענדיג פון
תהמי עלי אונ וואס מוסטו און שטארק
דרומען אף גלות השבינה. הוחילי לאלהים
האף צוא נאט ער איז גוט צוא דיא וואס
האפין צוא אים. כי עור אונו נאך פאר
סין לעבין וועל איה זוכה זיין אים צוא
לובין ישועות פני אף מיין חלף. ואלהי
אונ אף דער ישועה פון מיין נאט בקהרה

במינו אמן :

און וויא מיר האבין באשייד דעם

צווייטן שיר פון מלך שלמה דאס

ער האט גירעט מיט רוח הקודש

פון דיא גרוסע חסדים פון יציאת

מצרים נאך פר די פיר הונדערט יאר

אונ דיא גרוסע ווינדער וואס ער

האט אונו גיטאן אין דער מדבר

בייא דעם ים און ווי מיר זענן בייא

אונזר נאט גיליבטע קינדר. מיט דעם

געליבנין דקה וועלן מיר פאר שטיין

דיא כייד פון זיין פאטער דוד המלך

עיה ער דער צייקט דעם גרוסן חסד

(א) חודי דוד המלך מיט זיין גייסמליכין רוח
הקודש מוט ער שרייטאן אונ

שטארקין דיא הערצער פון דיא יודין מיט

שטארקע ראיות אז דער גוטער חסד פון

נאט וועט פון זיין גיין מאל גוט אפ גיטאן

ווערין. דאס נאנט ער הודו לה' לובט

צוא נאט כי טוב דען ער איז גוט כי לעולם

חסדו דען זיין גינאר אזו אייביג מיט אונו :

(ב) יאמר נא ישראל ואל דיא כ"י זאגן זיין

גרוס חסד זיין האבין גיטאן גיטאן

זיין פיר הונדערט יאר אונ הש"ת הט אונו

ארום גיטאן צוא צוויי הונדערט מיט

זען יאר. כי לעולם חסדו גוט פאר אונזער

גוטע מעשים נאר ווייל זיין חסד איז

אייביג :

(ג) יאמר נא בית אהרן הנם דיא גנחה

פון צוא זיין קנעכט ביא פריעה

אין

סיפור קורתם בדרך אצל הים

(ג) יאמרו נא בית אהרן כו'. אף כי על כל זרע אברהם

היתה הגזירה של וענו אותם כמו שנאמר ידוע מדע כי גר יהיה זרעך אעפ"כ לא

היה השעבוד על שבטו של לוי ולכן יעידו בית אהרן כי לעולם

חסדו:

(ד) יאמרו נא יראי ה' הגה

ידוע אשר הקב"ה הוליד את ישראל ממלרים

קודם זמנם מפני שנפלו בהחמשים שערי טומאה

ולכן לא יכלו להתמחה ואף על פי כן היה ביניהם גם יראי ה' יראים ושלמים

שלא נפלו אף בחד מהשערי טומאה כי היתה שמירת ה' עליהם והכל מלד

חסדו המזב:

(ה) מן המצר ופרעה

בזמן שילחתי ממלרים רדף אחרי אז הייתי

צללה גדולה: קראתי יה' על פי

מה דלית' בפ"ב דעירובין מיום שחרב

בית המקדש די לעולם שישתמשו בשתי אותיות

שנאמר כל הכשמה תהלי יה והביאור מפני

שאלו שתי אותיות יו"ד ה"א הם בין איש לאישו

יו"ד בלוי וה"א בחשק וידוע שהקב"ה נקרא

איש וכנסת ישראל אשה והקב"ה לקח את ישראל בחופה וקדושין והאשה עומרים

כי מיום שנחרב בית המקדש נתפרד הזיוג בין הקב"ה לישראל עמו ולזה נתן

הקב"ה עניי

ע"ט ארם פון מצרים און פֿרעה האט

מ"ה נאך גיאגט האמלס איז מיר זייער

ענג און שלעכט גיווען קראתי יה דא

גמרא ואגם פון דער צייט אן פון חורבן

בית המקדש איז גינג פאר דער וועלט

אז זיין זאלן זיך באניצן מיט צווייא

אותיות פון שם וי"א גס שטייט פל הנשמה

תהלי יה אפע נשמות זאלין לובין דעם

שם יה איז דער מיינונג פון דער גמרא

אז וי"א גס איז באוויקט אז אין א פֿשרן

זיווג רוקט דר שם יה אין דעם ווארט איש

איז דער יוד. און אין דעם ווארט אשה

דער ה'. אזו הש"ת ווערט גירופין איש

און דא פֿנסת ישראל אשה און אז הש"ת

האט זיין גינגען מיט חפֿה וקדושין האט

הש"ת גיגעבן אין דא משפחות פון דא

יודין דעם שם. יה נאנט האט זיין ארין

גיטשעלט אין דער תורה צו זיין אזו

וויא דא תורה אזו אייביג אזו אין דער

זיווג פון גאט מיט דא יודין און אייביג

און דא או"ה זאגן אז דער בית המקדש

איז חרוב גיוואקען איז דער זיווג צו

שייר

פירוש איז דאך גיווען און אלע קינדער פון אברהם

פון דעסוועגן האט הש"ת דעם שבט לוי ארם גינגען פון דער גזירה. פי

לעולם חסדו. וייל זיין גרוס חסד איז און אייביג:

(ד) יאמרו נא יראי ה' זאגן זאגן דא צדיקים

וואס זיין האבין מורא פאר גאט פי לעולם חסדו דען זיין חסד איז און

אייביג דאס איז רבנע אז הש"ת האט אים גיזעגן דא יודין פון מצרים פאר דער צייט

זייל זיין זענען שטארק אביין גיפאלן אין דא נ' שערי טומאה דערום האבין

זיין גוט גיגאנט מער פאר זאפען זיין זאלן אין גאנצן גוט שפא ווערין נאר

אפיל האבין זיך גיפגען וואס זיין זענען גיווען וואס ושלמים הילילגע קענשטן

זייל הש"ת מיט זיין גרוס חסד האט זיין אפגייען:

דא ווערט דער ציילט וואס דא יודין האט גיטראפין זיין דעם ים:

(ה) מן המצר אין דער צייט ווען איך בין

תהלים קיח

ח

הקב"ה את שם י"ה במשפחות של ישראל

ונכתב בחורה כמו שאלמר החנוכי לעדות

לישראל כמו שהחורה היא נחיתת בן חיווג

בין הקב"ה לישראל לנח ולעולם לא

יתפרדו וזהו מיוס

שחרז בית המקדש

ואו"ה אומרים שנעשה

פירוד בין חיווג דיו

לעולם להורות להם

כי לא נכון דוברו

ששתמשו בשתי אותיות

השתי אותיות האלו אשר

נחתם במשפחותיהם

המה יתנו עידיהן

שהיוג הזה הוא לנח נחמים וזהו קראתי

י"ה לעקתי בקול מה להיווג שלי ענני

י"ה כי בלרה גדולה אלי: ענני במרחב

יח. העמידני במקום רחב לאחר שהייתי

בתלות השפל' ולא היה מזור למכתי העלני

מעלה מעלה והוא כמו האשה שבקשה

מבעלה רק לחם להשביע רעבונו והוא

הוסיף ומילא את בקשה במעדני מלכים

שייר גיווארין גיווין מיר וי"א אופ פון דעם

שם יה ונאם שמיים אין דער תורה בייא

דיא משפחות אז וי"א ואגין גיט ריקמיג

נאר דער ויווג אין אופ אייבג. דאס אין

דער פשט קראתי יה אז מיר אין ענג גיווען

האב איך גישריגען מיט א בימער קול צוא

מיין ויווג יה. ענני בקרחב יה האט מיר

מיין ויווג יה געקעקערט אונ האט מיר

גישטעלט אופ א גרויסן ארט איך ביי שון

גיווען נאר גידערג בייא דער לעצטער

קטאפניע דאקלס האט ער מיר אופ גיהווען

זייער הוף אז וי"א דיא אשה קאט ויא בעט

נאר ברות צוא נאם אונ איר מאן גיט

איר מעדני מלכים אונ דאס האט השי"ת

אלעס גימאן מיט זיין גרום חסד:

(ו) ה' לי צוויי עקרים פון אמונה האט

משה גילערניט צוא פרעה'ן א' עם

אין פארן א נאם ב' דיא וידן וענען בייא

אזים דיא גילריקט פאלק ער רופט אופ וי"א

ג'באטין

ענני במרחב יה:

ו יי לי לא אירא מה

יעשה לי אדם:

ו יי לי בעזרי ואני

אראה בשנאי:

שוב

והכל מלד חסדו הגדול:

(ו) ה' לי. הוא כי על שני עקרים האלו

כאז משה אל פרעה א' ללמדו

מליאותו יתבדך שמו. ב' שהוא מיוחד

שמי רק על ישראל

להקרא אלהי ישראל

וזה שאלמר לו משה כה

אמר ה' הוא עיקר

ראשון שהקב"ה היה

הוא ויהיה אלהי ישראל

הוא עיקר שמי. וזהו

ה' כאשר נתפרסם

בניסי מלרים ויס

מליאותו יתבדך וגם

נתפרסם לי שהוא לי לאלהים ואני לו לעם:

לא אירא מה יעשה לי אדם. הוא

פרעה ועמו שאין כולם נחשבים לפני

המקום אלא כאדם אחד:

(ז) ה' לי בעזרי ואני אראה בשנאי.

כמו דליתא במדרש בשעה שעברו

ישראל את הים אמרו כשם שאנו עולין

מלד זה כך המלרים עולין מלד אחר

וירדפו

פירוש ע"ס

ויון נאמען אלהי ישראל דאס אין דער

פשט ה' לי אז משה הט פרעה'ן אופ גיווין

הוף דיא גסים וואס ער האט גימאן אין

מצרים אונ בייא דעם ים אז ער נאל גלובן

אין נאם אונ נאל גלובן אז נאם אין צוא

מיר יודין לא אירא האב איך שון קיין

מורא נים פאר קיינס נאר פאר נאם. מה

נעשה לי אדם וואס קאן מיר פרעה מיט

ויון פאלק מאן וי"א אלע וענען גירעכניג

בייא נאם נאר וי"א אין מענטש:

(ח) ה' לי בעזרי אז נאם אין צוא מיר אין

מיין הילף ואני אראה בשנאי מיר

איך ועקן אין מייעע שונאים א נקמה וי"א

דער מדרש וואס אין דער צייט ווען דיא

וידן וענען אריבער דעם ים האבין וי"א

גיואנט אז וי"א מיר וענען אריבער פון

אין וי"א אז קאן מיגלאך ויון אז דיא

מצרים וענען אריבער פון א גיווייט וי"א

אונ וי"א ועלן אגין נאך נאגין האט השי"ת

וירדפו אחרינו לזה הקצ"ה לים ופלטן על
שפת הים וראו ישראל אותם מחים כמו

כרעו ונפלו כו' :

שנאמר וירא ישראל כו' :

סיפור גלות בבל

ישראל תחת כנפי השכינה

(ח) מִזֶּבֶחַ לַחֲסוֹת

מִזֶּבֶחַ לַחֲסוֹת בִּי

מִבְּמַחַת בְּאֲדָם :

מִזֶּבֶחַ לַחֲסוֹת בִּי

מִבְּמַחַת בְּנִדְיָבִים :

כָּל גּוֹיִם סָבְבוּנִי בְּשֵׁם

יְיָ כִּי אֲמִירָם :

סָבְבוּנִי גַם סָבְבוּנִי

בְּשֵׁם

סיפור גלות פרס

ומדי

(יא) סְבוּנִי . הוּא

מלכות

להם שיתנהג עמהם בנדיבות דרך שאר

מלכים עבדיו קודמין לו במלחמה ואני

לא ארבו לדמו של דניאל לבד רק

כוונתם

פירוש ע"מ

אוף גאט האט מען גיגען אז דער בםחין

אן גאט איז בעקער וויא אין דעם מלך

פרעה . דער מלך פרעה וואס ער זאגט

צוא קאן ער נישט מקיים זיין און השי"ת

וואס ער זאגט צוא איז ער מקיים :

דא ווערט דער ציילט פון גלות בבל :

(י) כל גוים נבוכדנצר מיט אלע זיבעציג

אומות . סבבונני האבין מיה ארום

גירינגילט וויא האבן גיוואלט פאר שניידין

דעם נאמען יוד עס זאל פון זיין נישט

גלייבן קיין זכר און דער וועלט . בשם

ה' פי אמילם מיט דעם חסד פון זיין

היליגען נאמען זענען וויא אלע פאר

שניידין גיווארן עס איז פון דא שונאים

נישט גלייבן קיין זכר און מיר זיין זענען

גלייבן קעגן און אייביג :

דא ווערט דער ציילט פון גלות

פרס ומדי :

(יא) סבבונני וויא האבן מיה ארום גירינגילט

דאס איז מלכות פרס וויא האבן

גיווארפן

תהלים קיה

חן

כוונתם היה להסחית את כל ישראל :
 גם סבבנוי . הוא המן הרשע . אחיה
 במדרש מגילת אסתר אשר המן אמר
 לחשורוס ישנו עם אחד אותו שנאמר בו
 ה' אחד יש לו מעמו אם על המלך טוב
 יכתב לאבדם אמר לו חשורוס לא יכולת
 להון בדיל דלילהון לא שביק לון לאבדם
 עיין שם אמר לו המן אלוה שבעד לפרעה
 בים ועשה להם נסים וגבורות כזכר הוא
 זקן ותם כמו שכבר עלה נבוכדנצר והחריב
 ביתו והגלה את ישראל והיכן כמו וגבורתו
 שנאמר ויאמרו לא יראה יה כו' מיד קיבל
 דבריו והסכימה דעתו לכלותם וכתבו

אך

פירוש ע"מ

גיווארפין צוא דניאל אין לייבין גרוב ויזא
 האבין גיט גמירנט דניאלס בלוט אללין וייער
 מיין איז גיווען צוא פאר דארפן אלע יודין .
 גם סבבנוי און האבן ויזא מיד ארום
 גירינגילט ביזא דעם גלות מדי דאמלס
 איז גיווען המן הרשע דער מדרש זאגט
 אז המן האט גיוואגט צוא אשורושין
 ישנו עם אחד דער וואס שטייט ביזא
 אים ה' אחר שלאמט ער שון פון זיין פאלק .
 אוב דעם מלך איז וואל גופעלין איז מיין
 עצה יתחב לאבדם זאל דער מלך שרייבן
 א באפעל אז מען זאל נייא פאר ליידין .
 זאגט צוא אים אשורושין דוא וועסט נייא
 גיט קאנען ביזא קומען ווייסט גיט וואס
 וייער נאט האט גיוואגט צוא פרעה אונ
 צוא סנהדרין אז ויזא ווענען גוקומען אום
 שפערעקין וייער האנד און דיא יודין ווענען
 ויזא אלע גיווארן פאר לידן ויזא ווענען
 גיווארן צוא א שפעט און דור דורות
 אונ יעצט ווילקסטו אז פון מיר זאל און
 אזו וועקן . המן ויזא מרופה הארץ האט
 גיט גירוש ער זאגט צוא אשורושין דוא
 דארפסט פאר אים קיין מורא גיט האבן
 דער נאט וואס האט נייא גיטאן נסים
 וגבורות איז ער שון וייער אלס קאן ער
 שון אועלעק גבורות גיט פאנוויינען נבוכדנצר
 האט חרוב גימאכט ויין שטוב אונ האט
 פאר מריגן וייער יודין אונ ער האט זיך

זיך

לא ידע המן אשר הקב"ה עם עמו הוא כמלך שהיה לו ריע נאמן אשר אהב אותו כנפשו ומפני הקנאה היה לו שונאים הרבה מה עשה המלך לשמרו משך כלי השמיטה הנקרא טעלייפאן מהיכלו לבית אהבה ואיש לא ידע. פעם אחת ארצו עליו נריו על אס הדרך להמיתו ויתחנן לפניו לעשות לו נחת רוח קטן לפני מותו לעזבו על כמה רגעים ליקח מבני ביתו ברכת הפיכוד האחרון ויעשו כרצונו והוא אך דרך על מפתן הבית וירץ אל כלי השמיטה ויאמר אדוני המלך תמחר ותבא להלילי ממות לחיים וכמעט רגע בא המלך ויילוו ויעש כרצונו משפט. כן הקב"ה עם עמו ישראל

פירוש ע"ט

יְיָ מִיָּד יִשְׁמַר מִתְּהַבֵּן גִּיּוֹנוֹ אֵין הַאֲבִין אֵין גִּיּוֹאֲלִם מִיָּמִין דְּעַר מְלָךְ אֵל גִּיט נַעֲדָן. וְנָאם הָאֵם גִּיטָאן דְּעַר מְלָךְ עַר הָאֵם פֶּאָר צוֹגִין אַ טְעֵלִיפָאן פֶּון זַיִן פֶּאָלֶץ בֵּין אֵין שְׁמֹב פֶּון לֵיב הָאָבֶער קִינְעֶר הָאֵם דְּעַר פֶּון גִּיט גִּוִּיסט. אָפֵאל נַעֲנֶן אֵין הִיא שׁוֹנָאִים בַּאֲפֵאלִין אֵפִין וְנַעֲנֶן אֵין הָאָבִין אֵין גִּיּוֹאֲלִם מְרַנֵּן הָאֵם עַר זַיִן בֵּיִיא זֵיִיא אֵיין גִּינְעֵטִין אַ זֵיִיא אֵלִין אֵין לֵאֲוִין אֵין אֵין גִּנֵּעַ צוֹא זֵיִיא שְׁמֹב עַר נָאָר זַיִן גִּינְעֵטִין מִיָּט זַיִן הוּי גִּינְיִנְדִּי וִיִיא עַר אֵין גִּינְעֵטִין אֵין זַיִן שְׁמֹב אֵרִיין אֵין עַר בַּאֲלֵד צוֹא גִּילֵאֲפִין צוֹם טְעֵלִיפָאן אֵין הָאֵם גִּרְעֵט צוֹם מְלָךְ הָאֵב רַחֲמָנוּת אֵין קוֹם זַיִנְעֶר שְׁנַעֲלֵ צוֹא רַעֲמִין מִיָּד אֵין גִּיט בֵּין אֵיִה פֶּר לִוְרִין דְּעַר מְלָךְ אֵין גִּיָּה גִינְעֵטִין צוֹא פִלִּעֵן אֵין הָאֵם אֵין מִצִּיל גִּיּוֹנֶן אֵין זֵיִיא הָאֵם עַר גִּיטִים. אֵין אֵין פֶּאָרֵאן בֵּיִיא דִּיא יִדִּין דְּעַר טְעֵלִיפָאן פֶּון נָאָם צוֹא זֵיִיא דָאָם אֵין דְּעַר רוֹם הַקֹּרֶשׁ אֵיִידֶער דִּיא פֶּאָפִירִין נַעֲנֶן אֵין גִּינְעֵטִין אֵין אֵלֵע מְדִינוֹת הָאֲבִין שׁוֹן דִּיא יִדִּין גִּוִּיסט פֶּון דָּעם מְרֹב וְנָאם הָאֵם הָאֵם אֵין זֵיִיא אֵין גִּינְאֲבִין אֵין זֵיִיא הָאָבִין בַּאֲלֵד גִּינְעֵטִין צוֹא נָאָם עִם אֵין גִּינְאֲרַעֲן אַ שְׁמֹרַעֲם אֵין אֵלֵע מְלִעֵן הָאֵם הַשִּׁי"ת בַּאֲלֵד דְּעַר הַעֲרֵם אֵין עַר הָאֵם גִּינְעֵטִין בֵּיִיא דִּיא מְלָאכִים וְנָאָם שְׁרִיעֵן

אך כאשר ישמע מהם קול אז יבא לראות מה קול הלאן הזה. ולכן נתחכם המן כשועל לפרוש עליהם רשת במסתרים שלא ידעו עד זמן ההוא ולא ישמע מהם שום קול ואז הרועה שלהם תגומה תעופו ולא יבא לראות את שלום הלאן והוא יעשה מה שלבו חפץ ולכן כתב אגרת אל אחסדרפני המלך להשמיד את היהודים אך הזכירם שלא יגלו לשום אדם שהגזירה הוא על היהודים רק יהיה כמדם עמם עד מלאות הימים אשר קצב למתן אשר לא ידעו בני ישראל את הפח אשר פרש עליהם ולא ילעקו אל אלהיהם ואז יסלחו בהם לעשות מחשבתו הרעה. אבל זאת

ישראל יש בהם בעלי רוח הקודש ועל כל לא ישאר מהם כן מסר אותם הקב"ה לרה שלא תבא מיד יש להם ידיעה מן השמים ועוד פתשגן הכחז לא בא בכל ופליט ולא כחי ועולם ידי עשה לי את החיל מדינת המלך וישראל ידעו את הכור אשר הזה . אלא בשם ה' כי אמילם .

מפני שבטחתי בשמו יתברך הוא עזר לי להכריעם והכל מלד חסדו הגדול :

(יג) דחה כו' . זו גלות אדום :

(יד) עזי וזמרת יה ויהי לי

לישועה . עזי שהוא גבור במלחמה . וזמרת לשון כריסה שהוא כורת את הרשעים וזה שאנו מבקשים משוך חסדך ליודיעך הוא לי להושיע אל קנא ונוקם לנקום מהקמים עלי והכל

מלד חסדו הטוב כי לעולם חסדו :

(טו) קול רנה וישועה באהלי צדיקים . כאשר ראינו שעד הנה לא עזבונו חסדך בטות אל

באלה

בְּשֵׁם יי כִּי אֲמִילֶם :

יב סְבוּנִי כְּדַבְרִים דְּעֹבו

בְּאִשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יי

כִּי אֲמִילֶם :

יג דַּחַה דְּחִיתָנִי דְנָפַל

וַיִּי עֲזָרְנִי :

יד עֲזִי וְזִמְרַת יְה וְיְהִי

לִי לִישׁוּעָה :

טו קוֹל רְנָה וְיִישׁוּעָה

בְּאֵהֶלִי

כרה המן עליהם וימהרו וילטקו לה' ויקן כגבור מתרועע מיון וישאל מה קול הלאן הזה ויזו ה' להשיב גמולו בראשו .

וחזו בשם ה' כי אמילם . הכל מלד חסדו הטוב :

סיפור גדות יין

(יב) סבוני כדבורי' . זו מלכות יין

אשר ראו להעביר את ישראל מהלחיהם ולבטול מהם שבת ור"ח

ומילה ואמרו בתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל : דעבו באש קוצים . דמו כלש הנאחו בקולם יבשים הם נשרפים וכלים עד שאפילו גמלת

פירוש

ישריען דאם דיא שפערסין אזוי שטארק האבן דיא מלאכים געשטופערט צוא ווייטער דען גיט אז קמן אזוי גיקומען פאר לענדן אלע יודן און צוא מדרבן דיין ליב האבער האט ער גומאכט א תליה . האט הש"ת באלד גיגעבן א באפעל אז מען זאל קמן מיט ניגע קינדער און הענגען און דער תליה דאס איז אלעס בשם ה' מיט יין קרום חסד בי לעולם חסדו ויין חסד איז אייביג :

דא ווערט דר ציילט פון גלות יין :

(יב) סבוני כדבורים ויזא האבין מיד ארום גירנעילט אזוי וויא דיא ביגען צוא בייסין מיין נפש דאס איז דער מלך יין ער האט גיוואלט מכלל יין דיא הורה ויזא זאלן גיט האלטן קיין שבת

ר"ח מילה . דעכו באש קוצים ויזא ווענען פאר שמוסין גיווארין אזוי וויא מרוקנע דערנר וואס עס נעקט זיך אן אין ויזא א פיגער בלייבט פון ויזא גאר גיט אזוי פון מלך ויין גאר גיט גיבליבן בשם ה' כי אמילם מיט גאמס נאמען ווען ויזא פר שניסין גיווארין בי לעולם חסדו ויין חסד איז און אייביג :

(יג) דחה דחיתני כו דאס איז גלות אדום :

(יד) עזי ער איז מיין שטארקונג וזמרת יה ער שטופט פאר שניידן מיגע שונאים ויהי לי לישועה ער איז גיווען מיין העלפר בי אהער :

(טו) קול איה בין בטיח אזוי ויזא ער האט מיט אונז בין אהער גיטאן חסד אזוי אין געבין וועט מען הערין א קול רנה וישועה באהלי צדיקים דיא צדיקים וועלן

ע"ט

ר"ח מילה . דעכו באש קוצים ויזא ווענען פאר שמוסין גיווארין אזוי וויא מרוקנע דערנר וואס עס נעקט זיך אן אין ויזא א פיגער בלייבט פון ויזא גאר גיט אזוי פון מלך ויין גאר גיט גיבליבן בשם ה' כי אמילם מיט גאמס נאמען ווען ויזא פר שניסין גיווארין בי לעולם חסדו ויין חסד איז און אייביג :

(יג) דחה דחיתני כו דאס איז גלות אדום :

(יד) עזי ער איז מיין שטארקונג וזמרת יה ער שטופט פאר שניידן מיגע שונאים ויהי לי לישועה ער איז גיווען מיין העלפר בי אהער :

(טו) קול איה בין בטיח אזוי ויזא ער האט מיט אונז בין אהער גיטאן חסד אזוי אין געבין וועט מען הערין א קול רנה וישועה באהלי צדיקים דיא צדיקים וועלן

ע"ט

ר"ח מילה . דעכו באש קוצים ויזא ווענען פאר שמוסין גיווארין אזוי וויא מרוקנע דערנר וואס עס נעקט זיך אן אין ויזא א פיגער בלייבט פון ויזא גאר גיט אזוי פון מלך ויין גאר גיט גיבליבן בשם ה' כי אמילם מיט גאמס נאמען ווען ויזא פר שניסין גיווארין בי לעולם חסדו ויין חסד איז און אייביג :

(יג) דחה דחיתני כו דאס איז גלות אדום :

(יד) עזי ער איז מיין שטארקונג וזמרת יה ער שטופט פאר שניידן מיגע שונאים ויהי לי לישועה ער איז גיווען מיין העלפר בי אהער :

(טו) קול איה בין בטיח אזוי ויזא ער האט מיט אונז בין אהער גיטאן חסד אזוי אין געבין וועט מען הערין א קול רנה וישועה באהלי צדיקים דיא צדיקים וועלן

(יט) **פתחו לי שערי צדק.** אלו פעם אחת קרה שהיו קרואים הרבה שערי ירושלים: אבא במ אודה יה. זה יהי' תכלית בואתי לירושלים להודות ולהלל לה': בידו האחת וקערה עם חזרת בידו השנית ויליגס הללי על

(כ) **לעתיד ישאלו**

לאדם

מה היתה מלאכתך

זה אומר עסקתי

בחורה וזה אומר

בעבודה זה אומר

מאכל רעבים מלבוש

ערומים מגדל יתומים

הייתי אומרים לו זה

השער לה' צדיקים

יבאו בו :

(כא) **אודך.** על פי מאי דביאר בזה"י

הגמרא ברכות דבר נא

אין נא אלא לשון בקשה כו' על פי משל

לאחד שה' מחלק מנוח בסעודת קרואים

יט פתחו לי שערי צדק

אבא במ אודה יה:

כ זה השער ליי צדיקים

יבאו בו :

כא אודך פי עניתני

ותהי לי רישועה:

אבן

כי לא נשלם עד הנה הזמן של הארבע מאות

שנה על כל זה יהי' להם תרעומות ויאמרו

אנו אכלנו המדורים הוא קושי השעבוד ודור

האחרון יקחו הרכוש וזהו כדי שלא יאמר

אוחו

פירוש ע"מ

מצרים בלי קסם ועקב ברי דער צדיק

אברהם ואל גיט ואני נשכרים ונענו אותם

קנים בהם פינגענין און ארבעטן האט ער

יוא מקנים גינען אין זיין ואחרי כן יצאו

ברכוש גדול לא קנים בהם און וואס ער

האט זיין צוא גיזאנט אז דער נאך וועלן

זיין ארום מיט א גרום פאר קענין האט

ער גיט מקנים גינען אין זיין. ואנט דער

אוהל ועקב דעם פשט דאס איז א משל

צוא א סארנוער וואס ער טיילט חלקים

און שמחות אמאל האט גיטראפין עס איז

גינען פיל פגענפישין זיין ונענען גינען

און צווייט מישין איינע קענין דיא אנדערע

דער סארנוער האט גינען אין זיין האנד

בראשן פלייש אין דער צווייטער האנד

קרור און איין טיש האט ער גינען ברוח

בראשין און און דעם צווייטין טיש בלוי

קרור האבין דיא פגענפישין און אים שטארק

גישניגען וואס שונ אונז קרור און בראשין

גיטשן קרור גיב זע בראשין. אזו איז דא

אין מצרים אז זיין האבין גיהאט דיא

ביטערקש מיט דיא פין קוקט זיין סוד

דיושר

פירוש ע"מ

ח"י אזו האטו מיה גישטראפט מיט

דחמים ולקחת לא נתני אבער טייטן

האטו מיה גיט גיטייט איה האב דער

קעכט ונען דיא גוטס ביין מיין לעבין :

(יט) פתחי לי שערי צדק עפית וף מיר

דיא טוערין פין ירושלים עיר

הצדק אבא במ אודה יה דער עיקר

תכלית פון טיין קוקען וועט זיין צוא

לובין גאט :

(כ) יה השער לה' כו' לעתיד וועט מען

פרענין ביין נער קענשט אין וואס

ענה האט זיך עוסק גינען דער וועט

ואני אין תורה דער אין עבודה דער האט

גיטאכט נאט הונגעריקע גיטליש נאקישע

גיהאדעוועט יתומים וועט מען זיין ואני

ווער עס האט זיך עוסק גינען אין דיא

נאבין ונען זיין צדיקים ואלין זיין

קוקען אין דיא טוערין פון ירושלים צוא

גאט :

(כא) אודך דיא נקרא זאנט אז גאט האט

גיזאנט צוא משה ער נאל ואני

דיא יודין זיין ואלין בארגין ביין דיא

אותו לדיק ועמו אותם קיים בהם כו' והבן .
וכן עתה בגלות האחרון כשיה' בימי .
או אורך בי עניתני . אני אכלתי
המרוצים : ותהי לי לישועה . ובימי
בא לי הישועה אלי :

בני ישראל הם
נאיו וחביבים כאבן
מזב

כב אבן מאסו הבונים

היתה לראש פנה:

כג מאת יי היתה זאת

היא נפלאות בעינינו:

ה' היתה זאת
היא נפלאות
בעינינו . גם לנו
הוא דבר פלא מפני מה
זכינו לגדולה זאת
ועיין בשיר השירים
קפטל ו' פסוק י"ב

הגם שעל פי רוב בני ישראל הם מלומדים
בחכמה ויפסיד בגופם ובעלי דרך ארץ ובעלי
מדות טובות אעפ"כ מאסו צם כולם ולא
יחשבו אותם אצל לעתיד כולם יכירו כי בני
ישראל הוא עם חשוב ונאה ויתנו להם
מוקם בראש הקרואים :

(כג) מאת . איתא במדרש שומר טוב
לעתיד לבוא כשיראו

בכרי

פירוש ע"מ
היושר דער פאר מענין און אפער גיט
וויא זאלין עסין דיא בימערניש און דער
אנדער דור דעם פאר מענין דאס איז דער
פישט פון דעם ווארט בקם . דאס איז
דער פישט אויף פי גניקני און נוער דיק
לובין מיד האסמו גיפאניגט מיט דעם גלות
נקהי לי לישועה און צוא מיר איז גיקומען
דיא לישועה :

דיא יודין זענען שיין און גיליבט
וויא א אבן טוב :

(כב) אבן מאסו הבונים . הגם על פי רוב זענען
דיא יודין גילערניגט אין אלע חכמות
און שייגע און קלוגע אין זעקסלדיגע
זאכן און האבן גוטע מדות פון דעם גענוענין
האט מען אין וויא פאר מיאוסט און
זיין זענען גאר גיט חשוב אפער לעתיד
וועלן אלע דער קאנען אז דיא יודין זענען
א מייגערע פאלק מען זעט זיין געבין
בבור ביין דיא גרעסטע לויט :

(כג) מאת דער מדרש זאגט לעתיד וועלן

זאגט

השכ שכינתך לציון עירך וסדר העבודה (בט) הודו. כדי שלא יאמרו סיימתינה לירושלים:

(כח) אלהי אלה ואודך. אודה לך בהודאה כמו שהתחיל להודות כי כל מה על רוב המצוד והסוד ששנית שאלמתי עד הנה חינו אלה התחלת השבח

עמדו: אל ה' מחדדו כי עלמו

ארוםך. על זה מלספר את רוב חסדיו

שקראת את שמך עלי חסד עשה עמנו

שאלה נקרא אלהי ואשר עוד יוסף

ישראל ארומך עוד לעשות עמנו במהרה

יותר ויותר: בימינו חמן:

קרנות המזבח:

אלהי אלה ואודך:

אלהי ארומך:

בט הודו לוי כי

יעולם חסדו:

באשר דברנו בשיר השלישי של המלך שלמה מהרמוזים הקדושים אשר היו במלאכת המשכן באנו עתה לבאר את השיר הקודש אשר אמר ברוח קדשו מרע"ה אבי כל הנביאים בנמר מלאכת המשכן:

(יו) יהי נועם. הנה ידוע כשעמדו ישראל שהיו האומות לומדים שלא ישוב עוד אלהי

אלל הר סיני פסקה וזכמתן ישראל לקרב את עמו. וס' אלהינו הפליא

ומדכ כולם עד שנעשו רחוקים להשקרא חסדו לנו וכאז את בנו ירלה וזה לרחם

השכינה עליהם. אך על ידי עון העגל נהפך מאתנו תרומה לה' שלש עשרה מינים כמספר

לאבל מחולס כי בו אחד לקנות אשר עותו

נעמלו ותפגס נפסם בעגל ולעשות אחדות

וחזרה וזכמת הנחש יו יהי נועם ארני אלהינו בין ישראל לאביהם

ליתגה הראשון עד שבשמים

ע"מ פירוש

המקדש ואל גיבועם ווערן עד ואל ששין

אוף זיין ארם ויהי מיר בעשן אין דיא

הפילות אגא רחום כו' איה בעשן דיה גאט

דער בארעם דיה מיט זיין פיל רחמנות

קער וידער דיא שכינה קיין ציון אונ דעם

קדר פון דער עבודה קיין ירושלים:

(כח) אלי אלה ואודך דאמאלס וועל איה דיה

לובן אוף זיין פיל חסד ונאם רוא

סיקט מיט מיר אלהי ארומך אוף דעם

וואס רוא האסט גירפן זיין נאמען אוף

מיר צו רופן דיה אלהי ישראל וועל איה

דיר נאך פיל מער דער הובן אונ לובן:

(בט) יהי נועם ואל גיט וואן אז איה

האב שון אום דער ציילם זיין

נאנצן חסד דערום קאנצטם ער מיט דעם

זעלבנין לויב וואס ער האט אנגיהובן צוא

לערנען אז דאס וואס איה האב גינאנט

ביז אהער איז דאס נאר א אקטיב פון זיין

אפ

לובן אים עם איז גיט אום צו דער ציילן
זיין פיל חסד וואס ער מיט גיט אונ
מיט זיין פיל חסד וועט ער אונ שיקן דעם
וואל צדק במהרה בגמינו חמן:

אין דעם דריטין שיר פון מלך שלמה
האט ער גירעט מיט רוח הקודש

וועגין דיא הייליגע רמזים אונ סודות
וואס עם איז גווען מרומן אין דעם

משכן וועלן מיר לעצט באשיידין
דעם הייליקין שיר וואס משה רבנו

ע"ה דער גרעסטער פון אלע נביאים
האט גינאנט מיט רוח הקודש ווען

ער האט גיקאנצעט צוא בויען דעם
משכן אין ענדע פון קפיטל צ' וצי"א:

(יו) יהי נועם איז באוואוסט אז די ווען
בייא דעם בארג סיני איז פון זי"א

אפ

בשמים . וזה לעשות משכן בכל פרטיו עלינו . שיחזיר שכינתו עלינו אשר הוא כעין מלאכת משכן הרוחני העליון כאשר עלם הנביאים והמתיקות יותר מכל הון בארנו ברמזי המשכן ועל ידי היות עושינו שבעולם : ומעשה ידינו בוננה של המשכן למטה מכוונים אל מה עלינו . בזה שעשינו את המשכן שהוא דוגמתו למעלה יקנה בו כל דבר מהסתתן איכות קדושה מעין של מעלה וכן עשו והוא כרוב רחמיו חזר והסירה שכינתו במועסה ידיהם והי' דומה לפניו יתברך כאלו הוא סורה בעליון ממש כי איכות העליון בו . וזהו שאמר משה בתפלתו ויהי נועם ה' אלהינו

עלינו ומעשה ידינו בוננה עלינו ומעשה ידינו בוננהו :

ישב

כוננהו . את המשכן שיהא ראוי שתשרה השכינה בתוכו וממנו יתפשט קדושת השכינה על כל ישראל :

יוסף

פירוש ע"מ

אז גימטן גימטן דא ויהמת הנחש ויא זענין דארטן גיליטערט און גימטן ביו ויא זענין גימטן ראוי אז די שכינה זאל אף ויא רען . גאר ויא ויא האבן גימאכט דעם ענין האט זיך די ויהמת הנחש צוריק ווידער גיקערט באמאלס האבן זיך די אומות דער פרייד ויא האבן גימאכט אז ווידער גאט נועם שון זיי פאר לאזן ביו אייביג . אבער אונזער גאט האט מיט אונז גיטאן חסד און האט זיך צו אונז באוויליגט וויא א פאטער צו זיינע קינדער און ער האט גיהייסן נעמן פון אונז א תרופה דרייצן מינים וויא א פאטער דרייצן מיט דעם משכן וועלן זיי סתמן זיין דעם סטא תעגל און ער נועם נועמן מיט ויא איינס און ער נועם זיך צוריק באהעפטן מיט זיי . און השי"ת האט גיהייסן אז ויא זאלן מאכן דעם אינטערשטן משכן אף דעם ציור פון דעם אייבערשטן משכן פון הימיל . און מיט דעם וואס די חכמי הלב וועלן סבבון זיין אין דער מלאכה פון דעם אונטערשטן משכן צו גלייכן אים צו דעם משכן וואס אין הימיל און ויא וועלן אים בויען מיט אלע פונות און סודות וויא השי"ת האט איבער געגאנגען צו משה רבנו באמאלס נועם נעמן זיך דא פון דעם

אונטערשטן משכן קונה זיין אין זיך אזוי א קדושה וויא אין דעם משכן פון הימיל . און אזוי האבן דא חכמי הלב גימאכט וויא גאט האט גימאכט און השי"ת מיט זיין פיל רחמנות האט ווידער גיקערט דא שכינה אין משכן און עס איז גווען גרעניט ביים השי"ת וויא ער רומט אין דעם אייבערשטן משכן ווייל דא אייביגע הייליגקייט וואס עס איז פאר האנדען אין דעם אייבערשטן משכן דא וועלדיגע איז גווען אין דעם אונטערשטן משכן . דאס וואס משה אין זיין תפלה ויהי נועם ה' אלהינו עלינו עס זאל זיך צו אונז ווידער קערן די שכינה דאס איז ביים אונז דא בעסטע ויסקייט און גוטס פון דער וועלט . ומעשה ידינו מיט דעם וואס מיר האבן גימאכט דעם משכן מיט אייבערע הענד בוננה עלינו זאלסטו אונז אונז אנגיבן דיין הילף אז מיר זאלן זיין ראוי צו השגרת השכינה וויא פריער ומעשה ידינו מיט דעם וואס מיר האבן גימאכט אלע פרטי מלאכת המשכן וועלדן פוננהו זאלסטו אים אנגיבן דעם משכן אז ער זאל זיין ראוי אז דא שכינה זאל אין אים רעגן און פון די הייליגקייט וואס אין משכן נועם ארום זיין א קדושה אף אלע יוין :

יושב

(א) יושב בסתר. ושיבתו הוא בסתר ימיו על הארץ. אף על פי כן שדי בלתי נראה : עליון. גם יתלונן בו. והוא מרכבה לשכינה :

בהיותו פה במשכן התחתון הוא שורה גם (ב) אמר. איתא במדרש אמר משה למעלה כי הוא יתברך הוזה בכל העולמות

כי הוא מקומו של

עולם והוא מוכל ונושא את כולם : בצל. שעה בצלאל : שדי

יתלונן. כמו דליתא במדרש בשעה שאמר

הקב"ה למשה ועשו לי מקדש אמר משה

מי יכול לעשות מקדש לכבודך הן השמים

ושמי השמים לא יכלכלוך אמר לו הקב"ה

כבא : מבקש כל העולם אינו מחזיק כבודי

וכשאני רוצה במועט אני מחזיק. עא"ל יושב.

האיש היושב ועוסק תמיד בסתר עליון

הוא בתורה אשר יש בה סתרי תורה אשר רק

אלהים הבין דרכה זה האיש זוכה אע"פ שהוא בצל ויג"ל כלל

ל

ע"מ

דער וועלט פון דעספוטענען שדי יתלונן דער

אלקעמטנער נאט מוט בייא אים רוען דער

קענטש ווערט א מרפקה צוא דער שכינה :

(ב) אויפ דער קדרש נאנט אז משה האט

גיאנט צוא זיין ברנדער אהרן אויף דעם

פארט סיני איז מיר גיאנט גיווארן אז דער

משכן וועט גיהייליגט ווערן מיט א גרוסן

טאן האב איך גירעכניגט איך אהרן די נעצט

זעה איך אז בייגע צוויי קינדער זענען גרעסער

צדיקים פאר אויף. דארף מען פאר שטיין

צו ווס האט מען דעם גינראפט סתנה זיין

דעם משכן מיט דעם שטארבן פון א צדיק.

נאנט דער אוהל נעקב דאס איז א מושל

צוא א מלך וואס ער האט גיבויט א גרויסע

שטאט אונ. ער האט גישיקט א בריוו זיין

אז מען זאל אים שיקן א גרויסן דאקטער

מען האט אים גישיקט דעם גרעסטן

פרישער דיא גאנצע שטאט האט זיך

מיט אים זייער גיפרייד. פלוצלינג איז

קראנק גיווארן דער זון פון דאקטער

דער

פירוש

(א) יושב בסתר ער נוצט פאר בארגן ער

ווערט גיט גינעהן. עליון ווען ער איז

דא רומ. ער איז דער הייד אוף ער פראנט

מיט זיין פלח אלע וועלטן. בצל אין דעם

שטין וואס בצלאל האט גימאכט שדי

יתלונן מוט דער אלקעמטנער נאט דארטן

געמטנען וויא דער קדרש נאנט ווען הקב"ה

האט גיאנט צו משה וועט לי מקדש ה

משה גיאנט ווער קאן דס מאכן א שטוב

פאר דיר הן השמים ושמי השמים לא

יכלכלוך די אונטערשטע מיט די אויבערשטע

היפלען קאן דיר גיט אויף האלטן. האט

הש"ת אים גיענטערט אז איך וויל קאן

דיא גאנצע וועלט גיט פאר פראנט מיין

פיר אונ אז איך וויל קאן איך מיר אויף

האלטן אין א קליין ארט. נאך א פישט

יושב בסתר עליון דער מענטש וואס נוצט

אונ לערניט תורה וואס אין איר איז פאר

האנדען פאר באגינגע סודות וואס נאר

הש"ת אליין ווייס זיא. בצל חנם די מעג

פון מענטשן איז נאר וויא א שאפטן אויף

ל' המלך ויאמר לו מה זה ה' לך שלא
יכלת לרפאות את בנך ויען הרופא דע
אדוני המלך כי אני בעלמי סבותי אל בני
המות למען להגיל את כל העיר ממות
כי שמעתי קול הקריה הומיה כי בא רופא
אשר ימלא לרפאות אל כל חולי מסוכנת
ומי יודע עד כמה סכנות יביאו את עלמם
מהיום והלאה לאכול דברים הרעים ויסמכו
עלי כי ארפא את הכל ולכן בחבונה עשיתי
זאת להבהיל ולהפחיד את העם לאמר אל
תבטחו בהרופאים וברפואות רק כל אחד
הי' נזהר לשמור את עלמו עד היכן שידו
מגעת. הנמשל כאשר הכין הקב"ה לעמו
בית תעלה עם כל לרי גלעד המשכן והמזבח
והקרבת נס רופא חכם את אהרן הכהן
אשר יוכל לרפאות לכל איש ואיש נגעי
לבו חטאתו ואשמו ומקהל כל העדה
רפאות

פירוש ע"ט

ויהי דבר רפואתו ויהי דבר רפואתו
אז יעצם דאמר ויהי דבר מענטש גיט
שטארק היינו אהרן מיט דעם משפן וועט
זיין צוא אלע חולי הנפש העלפן. דערום
האם מען גיכונט ויין אז דיא קינדער פון
אהרן וואס זיין זענען געווען גרוסע צדיקים
און זיין האט גיטראפן אין דעם טאג וואס
מען האט מחנה געווען דעם משפן א קליינעם
חטא האבן זיין גיטאן און זיין זענען
באלד גישטארבן עם האם זיין גיט גיהאלפן
דער משפן מיט דיא קרבנות מיט זייער
פאטער אהרן פרי זיין זאלן ויהי זעפן א
מסר אז מען זאל ויד גיט פאר לאזן און
דעם משפן נאר יערר מענטש זאל זיין
גיהט וויא ווייט ער קאן. דאס האט משה
גיאנט צוא דיא וידין ווען ער האט און
גישטעלט דעם משפן מיט דיא פליס און
האט גיטאלבט ויין גינדער אהרן פאר
פון האט ער זיין גיאנט איר זאלט ויהי
גיט פאר זיכערין און דעם משפן אז ער
וועט און אונז מכפר זיין. נאר אמר לה'
זאלסט זאגן צוא נאם מחסי ומצודתי אמת
דא ביקט מיין באשיצונג און פאטונג
נאר און דיר מוא איך מיר פאר זיכערין

דער פאטער האט אים גינעפן פיל רפואות
עם האט זיין גיהאלפן דער וון איז גישטארבן
אין שטאט איז גינארן א גרוס קהילה.
דער פלך האט גיפגעט דעם דאקטער פאר
וואס האט אים גיט גינאנט העלפן זאגט
דער דאקטער אדוני מלך זאלסט וויסן אז
איך אליין האב גיטאכט אז ער זאל שטארבן
בכרי צוא מציל זיין דיא נאנעט שטאט
פון מוט. איך האב גיהערט א שטאריק
ברובונג אין שטאט וויא זאגן אז עם איז
גינאנט א דאקטער וואס ער קאן מציל זיין
פון מוט דערום ווער ווייט אין פיל קבנות
זיין וועלן ער אליין אריין ברענגען גיט
צוא היטן זייער גינאר און זיין וועלן ויהי
פאר לאזן און דעם דאקטער ער וועט זיין
העלפן דערום האב איך גיטאכט אשערק
און דעם פאלק אז זיין זאלן ויהי גיט פאר
לאזן און דעם דאקטער מיט זינע רפואות
נאר יערר מענטש זאל ער אפ היטן וויא
ווייט ער קאן. אז איז דא ווען השי"ת
האט אן גיכייט א אפטיק מיט רפואות
דאס איז דער משפן מיט דיא קרבנות און
א רופא א חכם דאס איז דער פון וואס
זיין זענען רפואות צוא חולי הנפש האבן

רפואות הנפש והגוף ולא אבטח במשכן
ותחת כנפיו תחסה. מסכת עיפוס
זכנ:

(ג) כי הוא יצילך מפח יקוש. יחמר
משה אם שמוע תשמע בקול ה' והסירה. הוא יהיה לך כלבוס כרזל

הוא יצילך מהפח אשר
האמוריים פרו עריך

על הדרך אלל נחלי
ארנו שש נחזאל למען

כאשר יעברו ישראל
דרך שני ההרים ועלו

המה מהמערות על
ההרים ושלכו עליהם

חלים ואבני בלסטרא
וה' אליך הליך

והם נהרגו. גם
יצילך מדבר הוות.

הוא מ. ה. פ. ו. ש.
הולך באויר מפני

ההרונים שנהרגו
מהאמוריים:

(ד) באברתו יסך. כנפיו יסך
ויגן עליך וישם מסך

יפלו
פירוש

אך וועל מיד היטן אז איך נאל גיט ויגריגן
ענטפערן דיא יודין אלס אבטח בו טאקי

נאר אוף גאט מוא איך מיד פאר זיכערין ער
וועט מיר היילן מיט דר הורה א רפואת

הנפש אונ א רפואת הגוף גיט אוף דעם
משכן מיט דעם פאן:

(ג) כי הוא יצילך מפח יקוש. גאך, גאט
משה צוא דיא יודין אז איר וועט

נאר טאן דעם דעזן פון גאט וועט ער דיר
מציג זיין פון דעם נעץ וואס דיא אמוריים

פאר ציען אוף דיר בייא דיא מייכין פון
ארגון דארטין האבן זיין זך גאטן באהלשן

אין דיא מערות אז דיא יודין וועלן דורך
גיין צווישען דיא צווייא פערג וועלן זיין

אוף זיין ווארפן פילין מיט ווארף שטייגער
וועט דיר גאט מציל זיין פון זייער בייע

מחשבה אונ זיין וועלן אום גיהנום ווערן.
אוף וועט ער דיר מציל זיין מקבר הוות

גיט
גיט

ישוד צהרים. מן המזיק קצב הסודר המזיקין מתגוררן לצדיות משהוקס המשכן נפשות צפת להרים :

(ז) **יפל מצדה אלף**. איתא במדרש (ח) **רק בעיניך כו'**. מראיית עיניך יד שמאל צבה עושה רק מזה

אחת הוא תפילין של יד ימין מזה אלף

מלאכים : ורבה מימינך. מלד ימין

שבה עושה מלות הרבה ישכון מלד רבוא

מלאכים : אליך לא יגש. המלאכים ישמרו

אותך שלא יגש אליך שום דבר רע. עוד

איתא במדרש מלד שמאל בלוי אלף

מזיקין ומלד ימין רבוא מזיקין וכולם יפלו לפניך ומר אמר חדא

ומר אמר חדא ולא פליגי כי המלאכים המובסים יגרשו את המזיקין הרעים וכמו

דאיתא במדרש עד שלא היה המשכן היו

שלו

פירוש ע"מ גימ' האפין עד וועט זיך ווידער קערין דיר צוא העלפין :

(ו) **מדר באפל תהליך**. פון דעם מו"ק וואס גייט אין דער פינגסטער. מקמב

ישוד צהרים. פון דעם מו"ק קמב וואס עד רובט נפשות אין מיטין מאג :

(ז) **יפל מצדה אלף**. דער מדרש זאגט אז פון דער לינקער האנד וואס מיט

איר טוט ער איין מצוה עד לייגט אוף איר תפילין ויהי פון איר וייט מווינד מלאכים.

ורבבה מימינך. פון דער רעכטער האנד וואס מיט איר טוט ער אסך מצות והיט פון איר

ווייט זעהן מוויגט מלאכים. אלף לא יגש דא מלאכים וועלן דיר היטן אז עס זאל

ניט גינענען צוא דיר קיין שום שלעכטס קיין שום מו"ק ווי דער מדרש זאגט איידר

מען האט אויפ גשטעלט דעם מיטן האבן דא מו"קין ויך גרייזט מיט דא מענטשן

אז מען האט אויפ גשטעלט דעם מיטן וועלן דא מו"קין צוא דיר גיט גינענען :

(ח) **רק בעיניך תביט כו'**. דא וועסט גיט בארפין מלךמה האלפין מיט וויא

נאר פון דעם זעהן דא וועסט געבין אויף וויא א אויג פון צארין וועלן וויא פאר

לענד ווערין פאר דיר וויא מיר גינענען בייא דא חכמי הנבוא דורך ווייגער געבין

א אויג אויף דא רשעים זענען וויא גינארין א בארג פון בייגער :

(ט) **כי אתה ה' מחסי**. דא נאט דא בוסט מיין באשיצער. עליון שקית

מענוף זאגט משה רבינו אפילו אין דער צייט ווען דא הייט גיטאן דיין וואנאג

אין דא אייבערשטע הימלען אונ מיד האסטו גינוקען צוא זיך וויא עס שטייט

ובשה עלה אל האלהים משה אז ארויף צוא גאט דאמלס בוסט אויף גינען מיין

באשיצער קעגן דא מלאכים אויך האב וויא איין גינוקען אונ האב אראפ גינוקען

דא תורה אויף דער וועלט :

(י) **לא תאנה אליך רעה**. דא שלעכטס וואס

ואמרו רעוגיו לראות את מלכנו . לזאת
ואפלטתו . מכל מיני פורעניות : כבודו כמו שנאמר (לפניה ג) בעת ההיא
אשגבהו . בכל מיני החמוקות : כי ידע אביא אתכם כו' כי אתן אתכם לשם
שמי . אתה חמרת הנה חכני בל אל ולתהלה בכל עמי הארץ :

בני ישראל כו' ואמרו

לי מה שמו מה אומר

אלהים ובחמת לא

שאלו על שמי כי הם

ידעו את שמי הגדול

והגורל מחבשותי שלי

היה הוה ויהיה :

(שז) רק זה אמרתי

לך להודיעם .

יקראני . כאשר יקראו

אלי : ואענהו . מפני ששמי אהיה והפסע

של אהיה הוא שעמו אנכי בצרה כאן

בגלות מלרים . אשר אהיה . גם בשארי

גלות העתידים להיות . ובדאי אחלצהו .

אֲשַׁגְּבֶהוּ כִּי יִדַּע שְׁמִי :

שֶׁזֶּה יִקְרָאֵנִי וְאֶעֱנֶהוּ עִמּוֹ

אֲנֹכִי בְּצָרָה אֲחַלְצֶהוּ

וְאֶבְבְּרֶהוּ :

שֶׁזֶּה אֶרְךְ יָמִים אֲשַׁבִּיעֶהוּ

וְאֶרְאֶהוּ

אעשה זאת למען שמי . ואפשר לומר

שזאת כונת רז"ל בחמשה מקומות נכתב

יעקוב מלא בוא"ו ואלה חסר בלא ואל"ו

(עין רש"י בחוקתי) ולריך להבין למה

דוקא

פירוש ע"ט

וגשמע און האבין גיגלוקט מיך צוא נעקן .

דערנאך וועל איך אים אנטרענען .

אשגבהו איך וועל אים שטארקן . בי ידע

שמי . ער ווילט מיין נאמען דאס האסט גיאנט

איך וועל קומען צוא . דאס יודן און וויא

וועלן צו מיר זאגן מה שמו ווי אזוי איז

מיין נאמען וואס נאל איך וויא זאגן און

באמט האבן וויא נאר גיט גיפגענט ווייל

וויא ווייסן גוט מיין גרוסן און פארמליכן

נאמען וויא האבן פקבלה פון גיגעקע

עלשערין אז איך בין הנה הנה ויהיה איך

בין געווען און בין געצט און איך וועל זיין

אוף אייביג :

(שז) נאר דאס וואס איך האב דיר געוויסן

וויא צוא זאגן אז מען רופט מיר

אדנה אשר אהיה האב איך גיט גימינט

וויא צוא לערנן מיין נאמען . איך האב

גימינט אז דאס וואלט וויא מודיע זיין

אז יקראני ואענהו ווען וויא וועלן מיך

רופן וועל איך וויא ענטפערן . ווייל מיין

נאמען איז אהיה און דער פשט פון אהיה

איז אז עמו אנכי בקרה אהיה באווייזט אז

איך בין מיט וויא גלייך דא אין גלות

עמרעך

דוקא בחמשה מקומות ולמה דוקא וא"ו. פירות הארץ. פרי האילן. ועתידים לחזור
ועתה כי כאשר לקח יעקב וא"ו משמו צביה הגואל. עוד אפשר לומר אחלצהו
של אליהו כאשר בשמו שם יה להורות מהגלות ואמן לו ג' ברכות טובות א'
שם יה הוא לנו משכון בגלות. והרמוז ואכבדהו. בעשירות כמו דליתא רבי
מהמשה ווין הוא מכבד עשירים. ב'
כך ר' ווין צאים ואראהו בישועתי: אורך ימים. ג'
להורות כמו דליתא ואראהו בישועתי.
בפרושי בסוף דות הוא ברכת בניס כי

עין שם ולא יחזיר הקב"ה את הו"ו החמישי: אז הנה אנכי שולח לך את אליה הנביא
הוא השם דברים שנקח מאדם הראשון. כו' והשיב לך אבות על בניס ולב בניס
כשחט והוא חורו. ויוו. חיוו. קימתו. על אבותם (מלאכי ג) במהרה בימינו אמן:

בשיר י' דיבר המלך שלמה ברוח קדשו מושב ישראל
בזמן שעושין רצונו של מקום ממעלת התורה והמצות מבח
מעשה הצדיקים ומהבטחת הקב"ה לעמו ישראל בדרך זה
דיבר

פירוש ע"מ

ערמער שמיים יעקב קלא מיט א וא"ו אונ אליה אן א וא"ו. דאס ווייזט אן יעקב
האט גינעקט א משפון דעם וא"ו פון אליהו
אז ער זאל קומען אן נאגין זינע קינדער
דיא גוטע בשורה פון דער ישועה. אונ אז
מען נעמט צוא א וא"ו פון אליהו בלייבט
נאר אין דעם נאמען נאר דער שם יה.
דאס ווייזט אן דער שם יה איז א משפון
צוא דיא יודין אין גלות דער וא"ו איז
בייא דעם נאמען פון יעקב ווען ער וועט
ארום געבן יעקב'ס קינדער פון גלות דאמלס
וועט זיך ווידער קערן דער וא"ו אונ עם
וועט ווערן דער שם בשלמות. אונ דער
רבו פון דיא פינף ווא"ו'ן ווייזט אוף דיא
פיר געקסלעך אונ דאמלס וועט זיך ווידער
קערן דיא יעקס נאכין וואס מען האט
צוא גינעקט בייא ארס הראשון ווען ער
האט גינעקט זיין שיינקייט זיין הוד זיין
אייביג געבן דיא ליכטקייט דיא פירות
הארץ דיא פירות האילן אונ דיא אלע נאכן
וועלן זיך ווידער קערן ווען אליהו וועט
קומען די גוטע בשורה נאמן. נאך קאן
מען נאמן אסלצהו איה וועל זיין אוס ציען
פון גלות אונ וועל זיין געבן דרייא גוטע
ברכות א וואכדהו מיט עשירות וויא די
גמרא נאמן רבי מכבד עשירים ב' אורך

אין דעם פערמיין שיי האט דער
מלך שלמה גירעט מיט רוח
הקודש אונ האט גילויבט די יודין
אין דער צייט ווען זיין טוען דעם
ווייזן פון נאט. גם האט ער גירעט
פון דיא גרוסקייט פון דער תורה
מיט אירע מצות. אוף פון דעם
שטארקן כח פון דיא צדיקים אונ
וואס השי"ת האט וויא צוא גינאנט.
מיט דעם אייניגס דרך וועלן מיר
באשיידן דיא רייד פון דעם מלך
דוד דער פאטער פון שלמה וואס
ער האט אויך גירעט מיט רוח

הקודש

שכלב ובמח: ובדרך המים לא עמד. יחד ומהתלים ומשחקים זה קשה מכולם זה האיש החוטא במעשה שאין בו כח כי מות וחיים ביד לשון וכבר היה לשלמה לעמוד על ילדיו והוא נלחם מחלואותיו הרעות ע"ה עמדם מלחמה ערוכה ויחוש מדעת אל כלב לבדו הוא ישראל כשר כי הוא ואמר לא יאהב לך הוכח לו. ואמר אל מאמין בכל העקרים

ועל זה נופל דרך. חטאים. עמד. מפני שהוא עומד ועושה מעשים חסרים והוא גם כן דרך רעה אך לא כראשון: ובמושב לצים לא ישב. זה האיש החוטא בדיבור בשקריו

רשעים ובדרך המים לא עמד ובמושב לצים לא ישב:

ב כי אם בתורת יי חפצו ובתורתו יהנה יומם

בח מעשי הצדיקים (ב) כי אם בתורת כו'. כל חפצו

בדברי שחוק והללה בלשון הרע בניבול פה בשבועות שוא ועל זה נופל לשון מושב כי אלו האנשים מתאספים רבים ורצונו וכל מחשבת לבו הוא רק ללהבת ד' ולתורתו: ובתורתו יהנה כו'. הוא שלומד אותה תמיד וגם מוקיים במעשה מה שגאמר

זה

פירוש ע"ט

ויהי איין פיל צוא ואמקען ויצין אונ מאכן ויער ג' שפעט. שלמה המלך האט מיט וייה א שטארקע מלחמה ער האט וייה מנאש גינען און וי איי גאר ניט דא צו האפין אז וייה זאלן פערש ווערן גרום זאגט ער לא יאהב לך הוכח לו דר' לץ המ' ניט ליב מען זאל אים זאגן מוסר ער מאכט דער פון א גישפעט. אל הוכח לץ פן ישנאף ניט גינגו וואס ער וועט דיר ניט ליב האבן וועט ער דיר נאך פייגל האבן. נבנו ללצים שפטים פאר דיא לצים איז אן גיברייט שטארקע שטראפן הנם ער גלובט גיט אין גיהנם ער וועט אפער גוים קומען אהין וועט ער שון גלובן. אונ דער מענטש וואס ער איז נויט פון דעם וועג פון די דרייא פתות דער איז גלובט אונ א מוצלח אין דער וועלט אונ אין יענר וועלט:

וויא גרום עס איז דער בח פון דיא צדיקים וואס מוען נומע מעשים:

(ב) כי אם בתורת ה' חפצו. נאר אין דער תורה פון גאט זאל ער באפעקן ער זאל ליב האבן גאט מיט דער תורה בימיין נאנצן

מיט גיבראנקען פון ביטערע קראנקעכער אונ אפילו ווען ער מוט אפסיל גומע מעשים הייסט ער און א רשע גמור ווייל דער עיקר איז די מחשבה וואס איבערזייגט צו מות אונ אין הארצן. ובדרך המים לא עמד אין דעם וועג פון דיא חטאים איז ער ניט גישטאנען. חטאים הייסן דיא מענטשן וואס אין הארצן זענען וייה גיט וייה גלובן גלייך מיט דעם צדיק נאר וייה האבן ויך גיט שטארקע און דעם גאר דער וייה גיבן נאך וייערע שלעכטע פאזות און אנעלכע מענטשן קומט דער לשון דרך חטאים עמר ווייל וייה שטייען אונ מוען פעלענע מעשים. אונ דאס איז און א שלעכטער דרך נאר גיט ווי די גרשטע וואס ער רופט וייה רשעים. ובמושב לצים לא ישב אונ אין דעם וועג פון די לצים איז ער גיט גינעסן. לצים דאס איז דיא גרשטע פיהמה וייה זענען שלעכט בוי נאר מיט דער מעשה אונ מיט דער מחשבה וייה גלובן גיט אין באשעפער וייה זאגן שטענדיג שקרים ליצנות לשון הרע גיבול פה פאלשע שבועות. און וי קומט דער לשון מושב לא ישב ווייל וי נאנקען

זה והוא שלם במחשבה ובדיבור ובמעשה והוא חכמה ואחר כך כשנעשה ת"ח גדול
מזה בסוד מרע בין במחשבה בין בדיבור ומחדש חידושי תורה אמר ובתורתו :
ומעשה והוא מזה כעשה טוב במחשבה מעלת התורה והמצוות
ובדיבור ומעשה הוא האיש השלם המקיים (ג) ויהיה כעין. ונראה בהקדם הגמרא

יומם ולילה:

ג וְהָיָה כְּעֵין שְׁתוֹל עַל

פְּלִי מִים אֲשֶׁר פָּרוּ

יָתֵן בְּעֵתוֹ וְעָלָהּ לֹא

יָבוֹד וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה

יַעֲלֶה:

את השלשה העמודים
אשר העולם קיים
עליהם ועליו נאמר
גדול מה שנאמר
במעשה הנדיקים יותר
ממה שנאמר במעשה
שמים וארץ וכאשר
בחרנו בשיר השירים
(ד' פ' ט') . גם לרדך
להבין למה מתחילה
אמר תורת ד' והדר

לא
אשר חסיה יו ד' לבואות אמן אמן הלה
וגיח . וקדים לעניינו לבאר בדרך רמז
את דברי הנביא (מלאכי א') משא דבר
ד' אל ישראל ביד מלאכי אהבתי אתכם
אמר ד' ואמרתם בזה אהבתי הלא את
עש

אמר ובתורתו אפשר לומר על פי ביאור הגאון
בפ' על שיר השירים סוף ק' ג' על מאמר
ח"ל שמתחילה קרא אותם הקב"ה בתל"ה ז'
מחשבה כו' עיין שם . זה שאמר כאן
מתחילה תורת ה' כי התורה משפיע לו

פירוש ע"מ

ראם שון ובתורתו אין זיון תורה:

דיא גרוסקייט פון דער תורה מיט
אירע מצות:

(ג) ויהי כעין שתול . פריער וועלן מיר פקדים
זיין א גמרא אמר רבה אשתעו לי
נחותי ימא כו' . ציאת רעם וועלן מיר
באשיידן דיא בייך פון נביא . דער נביא
האט אויף גיהובן זיין קול וויא א קול
שופר און האט גישרייען משא דבר ה' אל
ישראל דיא תורה וואס וואס דיא בייך פון
גאט איז וואס צווא דיא ישראל וויא א שווערע
משא . פיר מלאכי זיין זענען איבער
גיגענטקערט אין דער האנד פון גיג' הרע
וואס ער איז א מלך וזן וכסיל ער פאכט
שווער אויף רעם מענטשן צו לערנען דיא
תורה מער וויא דיא שווערסטע ארבעט .
און אז איר וועט פקען צו וואס האט אונז
הש"ת גיגען דעם גיג' הרע ער זאל אונז
שווער מאכן צווא לערנען דיא תורה
וועל איך אייך זאגן אהבתי אתכם אמר
ה'

נאמן הארצן . ובתורתו יהנה יומם ולילה
ער זאל אין איר טאג ווי נאכט לערנען און
ער זאל מקיים זיין במעשה אירע מצות .
אט דער מענטש וואס איז מקיים סייא
במחשבה סייא בדיבור סייא במעשה אלע
דרייא צמיתים תורה נעבורה וגמילות חסדים
אויף אזוי א מענטשן איז גימאנט אז עס איז
גרעסר די מעשי הצדקים וויא דיא מעשה
פון הימיל מיט דער ערך וויא מיר האבן
אויבן באשייד אין שיר השירים קיטל ד'
פ' מ' אויף הארץ מען פאר שטיין פאר קום
זאגט ער פריער תורת ה' גאטם תורה און
דער נאך זאגט ער ובתורתו אין זיון תורה .
קאן מען זאגן וויא דער נאמן רבני איהו
זאגט אין שיר השירים סוף קפ' ג' אז אין
אנהייב רופט דיא תורה דעם מענטשן
מאכטער דער נאך שווערסטער דער נאך
מויער . דערום זאגט ער דיא תורת ה'
פריער אי' אים דיא תורה משפיע חכמה
און דער נאך אז ער ווערט א גרוסקער ת"ח
און ער איז פסודש חידושי תורה בויקט

עשו ליעקב נאום ד' ואהב את יעקב
ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה
ואת נחלתו לתנות מדבר כי תאמר
אדום רשעו וגשבו וכבשה חרבות כה אמר
ד' נבחות המה יבצו ואני אהרום וקראו
להם גבול רשעה והעם אשר זעם ד' עד
עולם ועיניכם תראוניה ואתם תאמרו
יגדל ד' מעל לגבול ישראל הנביא
הרים כשופר קולו ואמר משה דבר ד'
כו' רנ"ל התורה שהיא דבר ד' היא למשא
לכם: ביד מלאכי. לפי שאתם מסורים
ביד היל"ר הנקרא מלך זקן וכסיל והוא
מכבד עליכם את לימוד התורה יותר
מכל עבודת פרך. ואם תאמרו ולמה
נתן לנו הקב"ה את הילר הרע הזה אשר
הוא מכבד עלינו את לימוד התורה.
התשובה אהבתי אתכם כו' בזה שנתי
לכם היל"ר היא האהבה שאני אוהב
אתכם למען תלמדו אותו ותקבלו סכר:
ואמרתם במה אהבתנו. רנ"ל ישראל

את

פירוש ע"מ

ה' וייל איך האב איך ליב האב איך
איך געפן א' יצר הרע איר זאלט מיט
איר מלחמה האלמן אונ איר זאלט איר ביא
קומען זעל איך איך געבין א גרוסן שר.
ואמרתם בזה אהבתנו איר מוט זאגן צו
נאט מיט וואס האקטו דאס אונז ליב צוא
דאס איז א ליבשאפט צוא געבין אינז דעם
דאזיגן שונא. הלא אה עשו לעקב. עס
שטייט אין זוהר פ' פנחס אזוי וויא ביא
א מענטשן איז פאר האנדען צוויי סקנים
איינעם רופט מען קנה איינעם נשט מיט
דעם קנה רעט מען מיט דעם נשט עקט
מען. לעקב איז דער קנה ער רעט אונ
לויבט. שפענדיג צוא נאט וויא עס שטייט
הקול קול לעקב פון לעקבן גייט שפענדיג
ארום דער קול צוא לויבן נאט. אונ דער
ווארט קנה מיט א קמץ איז דא זעלבע
אותיות וואס דער ווארט קנה מיט א צירי
איז דער טייטש קנה חכמה קנה בינה קנה
חכמה אונ בינת התורה וייל לעקב גייט
שפענדיג נאך דעם קול פון נאט צו קופן

ביידע

החדש כל'ש מתרונן מיין וכעלל העמוד
משנתו ובדוחק יכנס מעט אל תוך לבי
כלל מי רועה לו להקות את חזנו לקול
דברו והאם זו האהבה שאתה אוהב אותי
למסור אותי ביד השונא הזה :

תשובת הקב"ה אל האדם

נאום ה'. הלוא על זה נתתי לך
כלי זיין במה ללנח את הרע
ובמה הוא בנאום ד' רנ"ל בעסק התורה
שהתורה היא נאום פיו ויתברך וכמו שאמרו
רז"ל בראתי יצר הרע בראתי לו תורה
תכלין ואף שהוא מוקדם בזמן אפ"ה יש
כח ביד האדם להגביר על יצרו על ידי
עסק התורה. ולכן ואהב את יעקב.
הוא את הנדיק אשר אללו המושל הילר
טוב

את הילר הרע הכח אכזים כחי אם בשני
נחש'. הניחא אם היה היצ"ט מקדים
לבוא אלי מיד ביום הולדי ואחר זמן
ארוך היה בא הילר"ר בודאי היה להיג"ט
דין קדימה והיה נשרש בלבי עם עלו
הטוב לילך בדרך טוב לשמוע בקול ד'.
ואחר כך כשיבוא האורח הרע החדש היה
מוכרח לעמוד כעני בפתח ומוי היה
רועה לשמוע לקול שקריו הרועה להדיח
אותי מדרך הטוב והיה באפשרי לגרש
אותו ממני. אבל עתה אחרי אשר
הילר הרע מקדים לעוף כנשר אלי מיד
ביום הולדי לפתח חטאת רובץ והוא
נשרש ונפרח בלבי לען תאוה נחמד
למרחש וטוב למחלל ומתוק כדבש ואף
שאחר זמן ארוך בא יבא האורח הטוב

פירוש ע"מ

בידע אין הארצן היינט וויא ארום קאן
איה מיה שטארקן אוף דעם יצר רע איה
האב ניט קיין שפיגערנע און קופערנע
הארצן אז איה ואל אים ניט פאלגן. ווען
וואלט איה קאנען בייא קומען דעם יצר
דע ווען דער יצר טוב וואלט קומען צו מיר
באלד וויא איה ווער ניקארן און ער וואלט
זיך איין ווארצלען בייא מיר אין הארצן
מיט זיין גוטער עצה צוא גיין אין דעם
גוטען וועג צוא הערן אז דעם קיל פון
נאם. און דער נאך אפילו עם וואלט
אראפ קומען דער נייער שלעכטער גאסט
וואלט ער מיין שטיין וויא א ארים מאן
בייא דער מיר און ווער וואלט דאקאלס
גינאלט צו הערן ניינע היינט וואס ער
ווייל מיה פאר שטוכן פון דעם גוטן וועג
דאקאלס וואלט איה אים ניקאנט פאר
מרייבן פון מיר. אבער יעצט אז דער יצר
הרע פערדט זיך און קומט צוא פליגן צו
מיר וויא דער אדלער באלד וויא איה
ווער גיבורן און ער ווערט איין גינארצילט
און בליט וויא א רוח בייא מיר אין הארצן
ער מאכט אין מיר א גרוסט צוא עסין צו
מרייקען און אלע זיינע תאוות איז מיר וים
וויא האנטק נוא וויא קאן איה אים פאר

א ענטפער פון נביא צו דיא יודן:
דיינע מענות איז וואס דוא קאנסט ניט
ארום מרייבן דעם יצר רע גיב איה
דיר א עצה נאם ה' לערן די תורה וואס
ווא איז דא רייד פון גאט מיט דער תורה
וועסטו אים פאר מרייבן וויא דא נקרא
ואנט בראתי יצר הרע בראתי לו תורה
תכלין איה האב באשאפן א יצר הרע איה
האב אים אבער באשאפן א תורה וים ווא
איז א רפואה ארום צו מרייבן דעם יצר
הרע פון מענטשן און הנם דער יצר הרע
קומט פריער קאנסטו אים מיט דער תורה
פארט פאר מרייבן. דערום האט גאט
גיאגט ואהב את יעקב דער וואס הערמ
צו דעם יצר טוב וואס ער הייבט יעקב
האב

אבל לא אירא מה יעשה לי אדם בתשובתו
אקוה אשר במהרה . ונשוב ונבנה
הרבות . את אשר המריב והרס בתשובתו
את כל בני אשר בניתי עליו לתפסו .
יעבור נא רק הוי"ו אז אשוב ולחקק את
כל אשר המריב יבא נא הלילות הארוכות
המה יהיו לי בעזרי ואז אפתחו לאמר
שמע נא אחי הלוא שלש משמרות הוי
הלילות ולמה אתה יושב בטל אתה עתיד
ליתן דין וחשבון על ביטול הזמן היום
קל והלילה ארוכה והמלאכה מרובה לך
ועסוק בכך קטן אשר אתה בקי בו
בעל פה בכל לדעו מסער לשער ועשה
התחלה וסיום כלילה אחת וחזור חלילה
עד

טוב : ואת עשיו שנאתי . הוא את
הרע אשר הוא ברשות יד הרע : ואשים
את הריו שממה כו' . הוא ע"ד שאמרו
ד"ל מלכו לבה"מ אם אכן הוא נימוח
ואם ברזל הוא מתפוצץ והוא בע"כ יעזוב
את נחלתו אשר קנה כך וילך לתנות
מדבר אם רק בקולי תשמע לעסוק בתורה .
עוד מטענת האדם האך אפשר לי להתגבר
על יצרי והלוא . כי תאמר אדום .
הוא היל"ר אשר הוא שופך דמים כאלדוס
יתפאר עלי לאמר אף כי רששנו היינו
בזמים הנוראים בעשרת ימי התשובה אז
שכ האדם מחטאיו ועשה תשובה ואותי
עזב ולא שמע בקולי ועשני לרש ואכזיין

פירוש ע"מ

דער גער הרע וואס גר איז א פלוט פאר
ניסער וויא עס איז גינען אפאל ארום מיט
ער זאגן מיט א רימונג רששנו הגם איך
בין יעצט פאר אריקט גינארן עס איז
ניקומען די עשירת ימי התשובה און דער
מענטש האט תשובה גיטאן פון זינע וינד
און מיר האט ער שוין גאר ניש גינאלט
צו הערן ער האט מיר זייער פאר אריקט .
אבער איך האב פאקט גאר קיין מורא
ניש וואס קאן ער מיר טאן מיט זיין תשובה
איך פאר דאך אז איז גיבן ונשוב ונבנה
הרבות איך וועל זך וינדער קערן און
וועל צוריק אוף בווען אלע מינע בנינים
וואס ער האט חרוב גימאקט מיט זיין
תשובה לאז נאר אריפער גיין דער יו"ב
וועל איך אים צוריק פאנגען אין מיין
געץ איך וועל מיר פערדיקטן די אלע
בנינים לאז נאר קומען די גרוסע לאנגע
נעכט זיא וועלן מיר שוין זיין ביא הילפונ
דאמאלס וועל איך זאגן צום מענטשן הער
נאר צו די וואלדער זינג די נאכט איז דאך
אזוי גרום צו ווס יצקטו לידיג וועקט דאך
דארפן אפ געבן דין וחשבון דער פאר ווס
די ביסט מבטל אזוי א נאכט אין נאר ניש
דער טאג איז קליין און זיא נאכט איז גרום
און די ארבעט איז פיל . זיין און זיין
זיך עוסק אין דיין קליינער מאליע כו' ווס

האב איך אים ליב ואת עשיו שנאתי איז
דער וואס הערמט צו דעם גער רע וואס
ער הייקט עשיו האב איך אים פיינט נאר
גינען האב איך דיר אים מחמת ליבשאפט
די ואלקט אים ביא קומען וועט דיר קומען
א גרויסער שער און מיט דער תורה קאנטו
אים ביא קומען . ואשים את הריו שקמה
איך וועל מאכן זיא בערג פון יצר הרע
וויקט ואת נחלתו לתנות מדבר איז זיין
ארב וואס ער האט זיך גיקופט ביא דיר
אין הארצן וועט ער טון פאר לאזן און
ער וועט אנועק גיין צוא זיא שלאנגען פון
דער מדבר וויא די נקרא זאגט אם פגע
בך מגור זה משכהו לבהמ"ד אז דער גער
הרע האט דיר פאנגענימט זיה אים אריין
אין בית המדרש ער זאל זיין אפילו שטארק
וויא א שטיין מוז ער צו ריבן ווערן ער
זאל אפילו זיין שטארק וויא איין מוז ער
צוא שטעקט ווערן מיט גטאלד וועט ער
טון פון דיר אנועק גיין אז די וועקט נאר
צו הערן אין מיין קול און די וועקט
לענדען די תורה . נאך מענט דער מענטש
וויא קאן איך ביא קומען מיין יצר הרע
ער איז אזוי א שלעכטער אז ווען איך זאג
אים שוין ווא אפאל ארום פון מיר ועהט ער
מיט אלע מיגלעכקייטן צוריק אריין צוא
קערענען זיך צו מיר . כי האמר אדום

מהם חנים בטוחים להאדם שיתרפא מחליו
היה להגמרח לאמר מיד את הרפואה
השלישית שהיא בטוחה שיתרפא מחליו חולי
הנפש. אמנם הנה ידוע כי ימי האדם
יחלקו לג' זמנים א' ימי העלייה ב' ימי
העמידה ג' ימי הירידה. וכמו הרפואה של
חולי הגוף יתן הרפואות לפי שנותיו של
החולה. כן בחולי הנפש נריך למדוד
הרפואה לפי השנים כי אם תקח נער
קטן שזכר אל בית המס למען יראה את
סוף האדם האריך לקצר יוכל אל מקום
חדש ואפל למקום עפר רימה ותולעה
ילד הזה ירעש ויפחד ויתבלבל מוחו לכן
הרפואה

פירוש ע"ט

דו ביסט אין איר קלאר פון אלע זיטן
קאנקט מאכן א בתורה מיט א סיום אין
אין באקט אונ קאנקט אפילו איבער חזון
בין הנהגות מיט אין מאל אונ דער בייא
וועסטו מאכן א סעודה וויא בלק האט
גימאכט צו בלעסן. ענטפערט דער גביר
פה אמר ה' הנה יבנו ואני אהרום אוי
האט נאט גיזאנט האב נאר נים קיין מורא
דער נצר דע מיט זיין ביקה וועלן בונען אוי
דיר א געזי אונ איך וועל צו פירן אונ
הרוב מאכן זיין געזי וויא די גמרא זאגט
דער נצר הרע שטארקט זיך אויף דעם
מענטשן אלע מאג אונ ווען נאט זאל נים
העלפן דעם מענטשן וואלט ער אים נים
גימאכט בייא קוקען נאר הש"ת העלפט
אים צוא אין געטן אים. אונ צוא דער
תורה וועל איך דיר געבן נאך א געה
ווי צו שונאך מאכן דעם יצה"ר אונ דאס
אין דיא געה וקראו להם גבול רשעה. דיא
גמרא זאגט לעולם ירגיו אדם נצר טוב על
נצר הרע אייביג דארף א מענטש נעהן
אז דער יצ"ט זאל דער געזינן דעם יצה"ר
נצחו מוטב אין ער אים בייא ניקומען אין
גוט לא נצחו אונ נים געסוק בתורה זאל
ער לערנן תורה נצחו מוטב האט ער אים
מיט דער תורה בייא ניקומען אין גוט לא
נצחו אונ גוט נקרא ק"ש זאל ער ליינען
ק"ש נצחו מוטב האט ער אים בייא ניקומען
מיט דער ק"ש אין גוט לא נצחו אונ נים
אונעק

הרפואה זו קשה למענו. ואם ליתן לו
 כף אחת מהשניה הוא שיקרא ק"ש
 להשכילו אשר הקב"ה רואה ואינו נראה
 והוא רואה את כל מעשיו הרעים וכל
 מעשיו נכתבין בספר הזכרונות והוא בע"כ
 עתיד ליתן דין וחשבון לזה עוד אין לו
 דעת ותבונה ולכן הכף זו רפה למענו
 רק למענו טוב ונכון הכף הראשונה הוא
 שיעסוק בתורה אלל ת"ח יום ולילה ואין
 כל אדם יכול לעמוד בה זולתי תשב"ר
 שיש להם זה הכח מפני שהם פנוים
 מטרת הפרנסה וכאשר פרשו לעיל
 ברמזי המשכן. והאיש אשר הגיע לאמצע
 שנותיו הוא ימי העמידה הכף השלישית
 האחרון

ע"מ

שון אין ריא מימיל יאדין מען זאל אים
 געבין א לעפיל פון דריטין מידעצין איז
 פאר אים אוף צוא שטארק. אז ער וועט
 זיך געמיין גוט אין זין וואס עס איז דער
 סוף פון מענטשין וועט אים זיינע דער
 אפ פאלין. איז ער וועט גיט וועלן מאן
 קיין שום מסחר גוט וואס וועלן זאגן זיינע
 קליינע קינדער זיין וועלן דאך אום גיין
 פון הונגער. צוא געבין אים אלעפיל פון
 גרשמן מידעצין ער זאל מאן וויא נאכט
 לערנן תורה דאס איז אוף גיט מיגלעך
 ער ברובט דאך צוא ארבעטן אוף פרנסה
 פאר ווייב איז קינדער דערום איז פאר
 אים פונקט צום גבאר דער צווייטער
 מידעצין צוא לייגען ק"ש ער זאל האבן
 אוף זיך שטארק מוכא שמים. און דער
 מענטש וואס ער איז שון אין דריטין יארין
 יארין און ריא ערשטע צווייט מיר יארין
 האט ער גיט גיט פון דאס וויא צווייט
 ריזעפטין גיט פון תורה גיט פון מוכא
 שמים דער מוז שון געמיין א גרוסקע לעפיל
 פון דעם דריטין מידעצין און אז דער
 מענטש וועט זאגן וואס מוז מיר צוא
 דער מאנען דעם ביטערן מאן פון דעם
 יום המיתה עס זאל מיר גיט אין גיין דאס
 לעבן אוף דעם האט שון משה רבינו
 גיזאנט לו חכמו ישיבילי ואת יבינו לאחריהם
 אז זיין זאלן זיין קלוג דארפן זיין האבן
 דעם

פירוש

אונזער צוא א פונקטער גרוב און מען
 לאזט אים אהין אראפ און דארטין עסין
 אים ווערעם וועט דאס קינד גיט צוא
 שטערקע ווערן פון שרעק און לייגן
 מוח וועט אים איבער גיקערט ווערן דערום
 איז פאר אים דער מידעצין צוא שטארק.
 און אז דאס וועט אים געבין א לעפיל
 פון צווייטין ריזעפט ער זאל לייגען ק"ש.
 און דאס וועט אים געבין צוא פאר שטיין
 וואס איז דאס דאס ק"ש. אז השי"ת וועט
 אלעס און אים קאן מען גיט זעהן און
 ער וועט אלע זיינע שלעכטע מעשים
 וואס ער טוט און אלע זיינע מעשים
 ווערן פאר שרייבן אין א פונקט און ער
 וועט מוזן אפ געבין אוף אלעס דעקנג
 מען וועט אים גיט שענקען דאס מידעצין.
 צוא דעם איז נאך דאס קינד יוג צוא
 פאר שטיין דאס. דער מידעצין איז פאר
 אים שטארק. פאר אים איז נאך גיט דער
 גרשמן לעפיל ער זאל זיך עסק זיין
 אין דער תורה ביא גוטע ת"ח מאן וויא
 נאכט דאס איז פאר אים פונקט צום גבאר
 ווייל קיין מענטש קאן דאס גיט באווייזן
 וויא דאס תינוקות של בית דין זיין האבן
 צוא דעם פון. ווייל וויא האבן נאך גיט
 אוף זיך קיין צול פרנסה און וויא מיר
 האבן אויבן גיבראכט ביא דאס קאן
 במשקן. און דער מענטש וואס ער איז

האחרון. וזה מאמר הגמרא לעולם ירגיו
 אדם י"ט על יזה"ר אף בימי גערותו
 גלחו מוטב ואם לא נלחו יעסוק בתורה
 הוא כף הראשון נלחו רנ"ל אם עשה קן
 מוטב לא נלחו אם לא עשה כן והגיע
 לאחלע שנותיו אז יקרא ק"ש הוא כף
 השני נלחו מוטב ואם לא נלחו שלא לקח
 את הכף השני והגיע לסוף שנותיו בלא
 דעת אז יזכיר לו יום המיתה לא ידמה
 בדעתו שרק השני מת רק יזכור שגם הוא
 ימות וכמאמר הגמרא (מו"ק כח) והי
 יתן אל לבו דברים של מיתה מאן דיקבר
 יקברוניה מאן דיספד יספדוניה הוא
 שהי יתן אל לבו שהמיתה הוא גלגל
 החזור והקוצר היום למחר הוא בקצר
 והיום הוא היום את קולו וזכה על פלוגי
 ומחר ירימו קול כבי עליו. וזה שאמר
 מקביו בן מהללאל הסתכל בשלשה דברים
 ולריך להבין למה חזר לפרש מאין באת
 סרוחוס

ע"ט
 דאם זעליגע האט גיזאנט עקביא בן
 מהללאל התפלל בשלשה דברים כו' איז דר
 פשט אזו לקבל אז אונזער קינער נאר לעבן
 וועט ארום פארין פון זיינע שיינע פארזין
 פון פעטערבורג און ער וועט קומען נאך
 ערליין קאן מען פאר שטיין וואו היין
 וועט ער קומען גיונים צום קינער פון
 פרייסין אין זיינע טייערע פאליצין. אבער
 אז מען וועט ארום פירין א רישמאנד
 פון פיגעטקאנער קריגענאל גישמיט אין
 קייטין און מען וועט אים אונזע פירין
 נאך ווארשא גיונים וואו וועט זיין א דירה
 פאר אים גיט ביידע דעם גענעראל גופערנאמר
 אין זיינע שיינע פאליצין נאר גיונים וועט
 מען אים דארטין און געבין א דירה נאך
 זיין פבור נאך אין א טיפע פינסטער גרוב
 נאך פיל ענדער וויא עס איז גיונים אין
 פיגעטקאנו. אזו איז דער מענטש דא
 נשמה קומט ארום פון דא ליכטיגע וועלט
 פון פסא פכבור און דער גוף קומט ארום
 פון א טיפה סרוחה פון א דירה סרוחה.
 דאז נאנט דער חנא דע מאן באת פון
 וואנען

פירוש
 דעם שכל אז וויא זאלין שטענדיג פאר
 שטיין זייער סוף. דאס זאגט דא נאך
 לעולם ירגיו כו' אייביג באלד פון דא
 יונגע יארן זאל שוין דער יצר טוב דער
 צעקענע דעם יצה"ר אויף דעם ערשטן טייל
 יארן איז דא געה געסוק בהורה נצחו
 האט ער אזו גיטאן און האט גילערניג
 הורה מוטב איז גיט דאס ער דעם יצר
 הרע גיונים שוואך גימאכט לא נצחו אז
 ער האט אבער דעם ערשטן טייל יארן
 גיט גילערניג קיין הורה און ער איז שוין
 גיקומען צו דא טייל יארן דאמלס
 יקרא ק"ש דאס איז מונא שמים נצחו מוטב
 האט ער אזו גיטאן איז גוט ווייל ער האט
 אים גיונים ביידע גיקומען לא נצחו אז עס
 איז אונזע דער ערשטער און דער צווייטער
 טייל יארן אן הורה ומורא שמים און ער
 האט שוין ביידע דריטן טייל יארן
 און דער יצה"ר האלט אים געסט דאמלס
 יקבר לו יום המיתה ער זאל גיט מיינען
 אז נאר יענער איז גיטאנדיג נאר ער זאל
 גידענקען אז ער וועט אים מוין שטארבן.

היו מולכין אותי שם עליון כעם
 כעם עולם כו'. זה שאמר הגביר והעם
 אשר זעם ד' עד עולם. אם את
 כל אלה יזכיר האדם להלל"ר בשעה
 שבה לפסות אותו בודאי יחליט כהו:
 ועיניכם תראינה. אבל אם כל זמן
 שעיניכם מאירין: ואתם תאמרו יגדל
 ד' מעל לגבול ישראל. שהקב"ה
 מפני שהוא אל גדול ורם בודאי אין
 כבודו שיביט על האדם שהוא בא מזדבר
 מאוס מטפה סרוחה. וכמו שאמר חז"ל
 אדם ילוד אשה כו' אם על זה פקחת
 עיניך ואותי תביא במשפט עמך ואין
 דעת וחשבון בשאול אשר אתה הולך
 שמה. אם כזאת תחשוב בודאי יתגבר
 עליך

סרוחים מטמא בעורו ומטמא במוחו ימי
 חייו תוהו ולילותיו בוכו ועיניו הבול
 וחחריתו עיד מאוס ושפל וגרוע מראשיתו.
 ועל זה אמר הפסוק דע מאין באת
 כו' הוא על הנפש וראה שתהיה לה מקום
 לפי כבודה ועל הגוף אמר דע מאין באת
 מטפה סרוחה כו' וכמאמר הפייטן ביולר
 ליום כפור זאת יבין כל ילוד ולא יתשוילר
 לחטוא ליולד חטולת בלרו חפירת בוכו
 חשבון בוראו. וחלל הוא העלה שנותן
 הילר להתגבר על ילדו עם כח דליו:
 וקראו להם גבול רשעה. תזכור לו
 את הגבולין שלך ראשיתך וחחריתך ואלו
 תכלל מלעשות רשעה. וגם על זה חרד
 דיב"ז וככה ואמר אלו לפני מלך בוד"

ע"ט

פירוש

וואגען דיין נשמה קוקט ארום פון דיא
 ליכטיגע שיינע וועלטלין ואלן אהה הולך
 אונ ויא דארף זיך ציריק וויכער קערן
 אין דיא שיינע וועלטלין וילפגי מי אהה
 עתיד ליהן דין וחסבון דארטין דארפסטו
 אפ געבין דין וחסבון צוא האסטו זיא
 גיט פאר פלעקט. אונ אוף דעם גוף נאנט
 גר מאין באת מטפה סרוחה פון וואגען
 קוקסטו פון א טיפה סרוחה אונ פון א
 דירה סרוחה ואלן אהה הולך אונ וואו
 הין גיפטו אנועק למקום עפר רמה ותולעה
 אין א פינגסטער גרוב דארטין איז דער ארם
 פאר דיין גוף צוא וואמין גיט דיא ווערים
 וויא דער פייטן נאנט. אין יוצר זאת יבין
 כל יוצר דאם ואל פאר שטיין יעדער
 באשעפנט ואל וועטו יוצר דער יוצר הרע
 ואל אים גיט אקאפ פירן פון דעם גיטען
 וועג לחטוא ליוצר צו. וינדיגין צום באשעפער
 תהולת דארו ער ואל גידענקען וויא ער
 איז גיווען פאר וויקילט ביא דער מוטער
 אין בוך וויא אין א מופע ברונע. תפירת
 בורו דיא גרוב וואו הין ער גייט אנועק
 חשבון בוראו וואס ער מוז אפ געבין דין
 וחשבון פאר זיין באשעפער. אונ דאם איז
 דיא געה פאר דעם מענטשין צוא שנואך
 מאבין דעם יוצר תדע וקראו להם גבול

רשעה רוא ואלסט ליינען שטענדיג פארין
 יוצר הרע אונ פאר דיין גוף ביינע גרעניצין
 דיין אן הייב מיט דיין סוף אונ וויא רוא
 מוזט קוקען אפ געבין דין וחשבון וויא ר'
 יונגן בן זכאי האט גיאנט אז מען ואל
 מיה פירן פאר א מלך בוד"ו וואס זיין בעם
 איז גיט אוף אייביג וואלט איה מורא
 גיהאט ק"ו אז מען פירט מיה פאר דעם
 מלך מלכי המלכים וואס זיין בעם איז
 אוף אייביג דארף איה דאך בורא ציטערין
 דאס נאנט דער גביא ויהעם אשר זעם ה'
 עד עולם אז גאט צערנט אוף א פאלקאז
 אוף אייביג. אט מיט דער עצה וואס איה
 גיב דיר קאנקסטו זיך ווערין קענין דיין יוצר
 הרע. אבער אז איר וועט גיט זיין מאן וויא
 מוזן עצה נאר געניגס תראינה כל זמן
 אינערע אויגן לאכטן וועט איר נאגין
 יגדל ה' מעל לגבול ישראל גאט איז ווער
 גרום איז גיט זיין כבוד אז ער ואל גיין
 קוקן אוף אז א גידעריקע בריה וויא דער
 מענטש איז וואס דער אן הייב גרעניצין
 יוצר איז פון א טפה סרוחה אונ דער סוף
 גרעניצין איז אין א גרוב מיט דיא ווערים
 ביא אנעלכין נעסט הש"ת גיט קיין דין
 וחשבון אוב רוא וועסט אזו מראכטין רוא
 וועסט גיט גלובין אין שער ווענט דאמאקס

עליך הילר לתפוס אותך במזודתו אל
שאל ואזדון עד עולם. רק חוק ואמץ
ושמע לענתי ואז אשריך בעוה"ז וטוב
לך לעוה"ב. ועתה נחזור לביאור הגמרא
אמר רבה אשתעו לי נחותי ימא הס
החכמים יורדי ים החכמה. האי גלא
הוא הילא"ר. דמטבע לספינה אשר הוא
טובא של האדם ורולה להטביעו. מתחזי
כי לוליתא דגורא חיוורתא ברישא ע"פ
דברי המלך שלמה שאמר בספרו קהלת
הכל הבלים כו' ואיתא במדרש ז' הבלים
אמר כנגד ז' עולמות שאדם רואה בן
שנה דומה למלך כו' עיין סס. וביאר
בדברי נגידים טונת המדרש הוא להסביר
לנו חף כי לכאורה החיך אפשר לאמר על
עניני עוה"ז שהיא חמודה בעיני כולם.
שהיא מאוסה ומתועבה. אמנם אחר
שהמודה הוא ראה כמה דברים שמד
אותם והחליט היותם טוב ואחר כך נגלה
לו טעותו שמאוסים הם באמת אז נקל
לו להאמין שהוא תמיד בטעות. וטעות
זה רואה האדם שבעה פעמים מיד בהולדו
חינו אוהב רק שני אמו ואחר הגמלו
אז הוא מואס ומרחיק בשני אמו תכלית
ההרחק. ואז הוא בוחר במשחקי ההכל
לרכוב על המקל ודומיהן ובהתגדלו יותר
ימאס גם באלה ויבחר בדברים אחרים
שחין בהם ממש וכן שבעה פעמים. והנה
אם תביט אחרי הדברים שהיו ערבים לך
מתחילה ואינם כדאי אפילו להביט בהם

נראין

פירוש ע"ט

האי גלא דמטבע לקפינה דער אינר וואס
ער דר פרינקט די שיף דס איז דריצה"ר ויס
ער דער פרינקט דעם מענקשין וייל ער
איז אים א גרוסער שונא. מתקוין פי עוצקא
דגורא חיוורתא ברישא אין אן הייב וויינט
זיך אום דער יצה"ר צום מענקשין וויא
א נאנץ גיטער פריינד ער וויינט דעם
מענקשין דיא האות מיט דיא מענגנים פון
דער וועלט וועגן אזו גוט און ליכטיג זיין
געגען ויס וויא האניק. בין גלא לגלא תלת
מאה

ורומא דגלי תלת מאה פרסי רל"ל שהיגר
אומר לאדם הלוא אחת רואה שגם האיש
שלא עסק כל ימיו בטורה ועבודה וג"ה
אעפ"כ הוא מאריך ימים ויש לו עשירות
וצנים ולמה לך לעבוד עבודה פרך
בחנם. ומחין לו באלותא דחקיק עלי'
איהו אשר אהיה הוא שזכור האדם ראשיתו
ואחריתו הוא הגבולין שלו כאשר בארנו
לעיל בפסוק וקראו להם גבול רשעה.
יה הוא שיבין האדם החילוק בין הלדיק
להרשע. על פי משל לשני בני אדם שבאו
לפני בית דין של מעלה אחד לדיק ואחד
רשע להלדיק יאל הדין ליתן לו שכר גדול
בעד מעשיו הטובים גם ליתן לו שכר
בעד

גראין לו לאדם תענוגי העה"ז כדבר טוב
ומחיר. בין גלגל לגלגל תלת מאה פרסי
רל"ל שהיגר הרע אינו מניח לו לאדם
לעסוק בהשגחה העמודים שבטורה והם
טורה ועבודה וגמילות חסדים. והטורה
כוללת מאה חכמות נ' שערי בינה ל"ב
נתיבות חכמה שבע חכמות שיתא סדרי
משנה ה' חומשי טורה. ועבודה היינו תפלה
וכללה במספר מאה ברכות שחייב אדם לבדך
בכל יום. גמילות חסדים נרמז גם כן
במספר מאה כמין כ"ף רמז למי שכפו
פתוחה לפניו כמו שנאמר כפה פרסה לפני
ועל דרך שנאמר גבי ילחך וימלא מאה
שערים אמרו רז"ל אומר זה למעשרות.

פירוש ע"ט

מאה פרסי צווישין איין איגד ביו דעם
צווישין איגד איז דרייא הונדערט מייל
דאס מיינט קען דער יצר הרע מיט זיינע
תאוות דער טרינקט דעם מענטשן אז ער
זאל זיך נישט עוסק זיין אין דיא דרייא
עמודים וואס געפינד זיך אין דער הירכה.
א) דער עמוד התורה איז א מספר פון
הונדערט טייל אין דער תורה גיפינד זיך
הונדערט חכמות נ' שערי בינה. ל"ב
נתיבות החכמה. שבע חכמות. שיתא
סדרי משנה. חמשה חומשי תורה סך הכל
איז הונדערט. ב) דער עמוד העבודה דאס
איז הפילה איז אויך א מספר פון הונדערט
טייל יעדער מענטש איז מחויב צו א נאגין
צו א גאט אלע טאג הונדערט ברכות.
ג) עדה איז אויך א מספר פון הונדערט טייל
דער ווארט פ"ף באטערפט הונדערט דאס
ווייזט דעם מענטשן אז פפו פחותה לעני
זיין האנד זאל זיין אפין צו א אריקע וויא
גם שטייט פפה פרשה לעני. און אזו שטייט
בייא יצחק וימאצא מאה שערים ער האט
גיפונען דעןדערט מעסטלעך דאס האט ער
גיגעבין מעשר. ורומא דגלי תלת מאה
פרסי און דיא הוד פון העם איגד איז
דרייא הונד ע"ט מייל. דער יצר הרע נאגט
צום מענטשן ער זאל נעהן פארבאן מענטשן
וואס זייא האבין זיך קיין קאל גיט עוסק
גינען אין דיא דרייא עמודים און זייא

שטייגן וייער הוד מיט עשירות און מיט
קינדער און זייא לעבין לאנג נוא צווא
וואס דארפסטו זיך מאטערין אזו וויא אין
עבודת פרך בחנם. ומחין לו באלותא
דחקיק עליה און מען שלאגט אים אויף
זיינע פלשע פענות מיט א שטעקין וואס
אויף אים איז אום גיקריצט דיא ווערטר
אהיה אשר אהיה דאס מיינט קען אז ער
ווייל דעם יצר הרע פאר טראבין מיט א
שטעקין זאל ער אים דער מאנען דיא
גרעניצין פון וואנען ער קומט ארום און
וואו היין ער גייט אונעק און השי"ת איז
אלעס דער בייא קען קאן פון אים גיט
אנטלופין וויא מיר האבין קבאר גינען
בייא דעם פסוק וקראו להם גבול רשעה.
יה ער זאל זאגן דעם יצה"ר אז ער גלוקט
אין שם יה דאס הייסט אז עס איז פארן
צווייא וועלטן דא אויף דער ערד איז א
וועלט און אין הימיל איז נאך מער וועלט
וועט ער מוויזן דארטן אפ געבין דין וחסבון
וויא געקרא האט גינאגט ולפני מי כו און
דאס וואס דער יצה"ר ווייזט א אס אז דעם
רשע גייט נישט אויף דער וועלט. זאל ער
אויס גענטפערן אז זיין נומם איז גאר
שטעקט על פי משל צווייא מענטשן
נענען גיקומען אפ געבין דין וחסבון איינער
א צדיק דער צווייטער א רשע. דעם
צדיק האט מען גיפסקט א גרויסן שכר
פאר

בעד תענוגי החומר עבור שאלו וסתה ועסק במסחר. וישמח הרשע ויאמר בלבו אני אכלתי וסתיתי ועסקתי במסחר והיה לי תענוגים יותר ממנו מאה פעמים. אח"כ לקחו את הרשע לדון ולא הפסק לענשו בעד מעשיו הרעים גם בעד תענוגיו שאלו וסתה ועסק במסחר לענשו עוד יותר ותיקף ומיד באו מלאכי חבלה והסתילו להכותו ולתעונו עבור תענוגיו שהיה לו בימיו והסתילו ללעוק בקול משונה האם זו עולם אמת לה נפתח שער בעד תענוגיו עוה"ז ולי עונש ויענו לו כסיל הוא הכל עשה למען כבודו יתברך שיהיה לו כח לעבוד את ד' ונתן לזקק אכל אתה לא אכלת כאדם רק כבהמה היית וכל וסובא ויותר שהיה לך תענוגיו עוה"ז יותר הרעש את

פירוש ע"ט

פאר זיינע גוטע מעשים אוף פאר זיין עסן און טרינקען. דער רשע האט זיך דער פריידער האט זיך גיטראכט אויף האב מער גיגעסין און גיטרינקען און גיהאט תענוגים פאר דעם צדיק. דעם רשע האט מען גיפסקית א גרוסן שטראף פאר זיינע שלעכטע מעשים אויף פאר זיינע תענוגים וואס ער האט גיהאט פון עסן און טרינקען און באלד נענען גיקומען מלאכי חבלה און מען האט אים שוין גיהאקט פאר זיינע תענוגים וואס ער האט גיהאט. האט ער גישרינען מיט א קול משינה דא איז א פאלשע וועלט וויא אין עולם השפל דורף פאלטש דעם חנפה מען און מיד פאנגט מען. האט מען אים גיענטפערט דא שומה ער וואס ער האט גיגעסין איז אלעס גיווען פון נאטס וועגן ער ואל האבן פח צוא דינען אים. דא האט נישט גיגעסין וויא א מענטש ברוכט נאר גיפערסין גיווקט מער וואס דא האט גיהאט תענוגים מער האטו קאליע גיטראכט אויף דער וועלט. אט דאס וואסו ענטפערן דעם יצד הרע דער רשע וואס ער האט גיהאט עשירות איז דאס פאר אים גיווען א רעה וויא שרמה חלק ע"ה האט גיאנקט עושר שכור

לימים מת האב ויהי כאשר בא יום הדין לענשו עד עולם וכמו שאמר ר' יוחנן בן יוחאי את הפנקס של הבן ועס נכתב זכאי כמו שבארנו לעיל בהפסוק והעם אשר הוא עובר על כל מצות התורה אשר זעם ד' עד עולם. ועיי' חס כה ורצו לכתבו ולחממו לאלתר בספר המתים יעשה האדם כאשר דברנו בזה הדרוש כדן רשעים גמורים

**ד לא בן הרשעים כי
אם במין אשר תדפנו
רוח:**

בדאי יחליט כמו של הי"ה"ר שלו. וז"ש דוד והיה כעץ כו' אשר פרו יתן זעתו הוא סכר התורה והמלות ועליהו לא יבול הוא סכר עבור שאכל ושתה

על

השם יה שידע האדם שיש שני עולמות עולם הזה ועולם הבא ועס הוא עיקר העולם הנלחי. ה' לבאות הוא שיש הרבה שלוחים למקום לענשו. אמן אמן סלה הוא אמן שיאמין בשכר אמן שיאמין בעונש. סלה הוא שיאמין שהקב"ה יכול השם יה שידע האדם שיש שני עולמות עולם הזה ועולם הבא ועס הוא עיקר העולם הנלחי. ה' לבאות הוא שיש הרבה שלוחים למקום לענשו. אמן אמן סלה הוא אמן שיאמין בשכר אמן שיאמין בעונש. סלה הוא שיאמין שהקב"ה יכול

על

פירוש ע"מ

גייט אוף דעם דור הרשע וואס דער פאטער ראסט אפ זיין קינד פון דער תורה ומצות דער נאך איז דער פאטער גיטמארגין וויא עס איז גיטמארגין ר"ה האט מען גיטמארגין אין דעם פאקס פון זיין זון איז גיטמארגין פאר שרייבן אז ער האט עובר גיטמארגין אוף כל המצות פון דער תורה האט מען אים גיטמארגין פאלד אריין שרייבן אין ספר המתים וויא דער דין פון רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה האט זיך אנדער גיטמארגין א מלאך מליץ אונג האט גיטמארגין וואס איז ער שולדיג אז זיין פאטער האט אים או גיטמארגין האט מען באפולין אז מען זאל פארגענען דעם פאקס פון זיין פאטער אונג מען האט אים צוא גיטמארגין גיטע ענינים דאס איז דער מיין ספרי חיים פון זון וואס ער לעבט נאך א לעבדיגער מת וספרי מתים פון פאטער א שווער מת. נאכא איז פאר אים אלעס א רעה ויגע עשירות מיט זיין לאנג לעבן מיט ויגע קינדער. ד' צבאות השמי"ת האט גיטמארגין אונג יסורים אים צוא שטראפן אפילו נאך זיין שוט. אמן ואלקט גלובין אין שער. אמן ואלקט גלובין אין עונש. סלה אייביג קאן

על

(ה) **ער** כן לא יקומו רשעים יהיה בעדת צדיקים לאור צלור החיים :

במשפט. אלו הם השני כתות (ו) **כי** יודע ד' דרך צדיקים. אשר

אשר בארנו לעיל א' אלו האנשים אשר כל דרכם ומחשבתם חף בעניני

דעותיהם הפנימיות נפסדות פורה ראש הנוף הוא הכל רק למען חבבת ד'

ולענה ב' אלו האנשים ועבודתו : ודרך

אשר במושב ללוי חלקם רשעים תאבד. כל

להם אין תקוה במשפט מעשיהם וכל דרכם

כי אין תקוה מהם הוא דרך אבודה אין

שישבו מרשעתם : בה תועלת וטוב לא

וחמאים בעדת למקום ולא לבדיות

צדיקים. חמסים המקום יללנו מדרך

החמאים אשר הפנימיו' ה' ש' ע' י' ו' דרך

שלהם הוא טוב ולהם צדיקים ודרך רשעים

לב טהור ונקי רק הם תאבד :

חוטאים במקרה מלך חמאים

שאין נכחם להתגבר על ילדם כבר אפש' להיו' חמאים

שישבו מדרכם הרעה ויתפכו אל הדרך ולשמור את דרך

אשר להם בלבם ויהיו מכלל בעלי תשוב' וחלקם ולשמור את דרך

אשר להם בלבם ויהיו מכלל בעלי תשוב' וחלקם לזיון גואל במהרה בימינו אמן :

בשיר ה' הוזה המלך שלמה בנבואה את ביתו אשר בנה

האיך נהרם ונחרב בידי צרים פיהם פוערו ונחלתו בלעו

ואת עם ישראל אשר הוא מלך עליהם נהרם ונחרב ונשפך

דמם

פירוש ע"ט

(ה) על כן לא יקומו רשעים במשפט. ראש

וענין הוא צוויא פיהות מענטשין וצוויא

ונאם מיר האבין אובין דער מאנא דיא מענטשין

ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין ונאם מענטשין

דמם בידי קמיהם וכזה ראה אסף ברוח קדשו את חורבן בית המקדש והעיר ירושלים וישראל עדתו : ישאג וינהם על אריכת הגלות :

(א) משביל לאסף. המזמור הזה אמר אסף בהשכלה ודעת על חורבן הבית וגלות ישראל. ובין תחילה מה שאמר הנביא ישעיה (ק' מט) כסם ליון ותאמר ליון כו'. ולריך להבין למה אמרה ליון בשתי לשונות עזיבה ושכחה והקצ"ה לא השיבה אלא על שכחה. ונראה שליון אמרה בשלמא עזובני היינו שהמדת אומי ואת ביתך וזה נקרא עזיבה כמו שנאמר עזובתי את ביתי אמרתי ה' הוא רחמים שזה היה מלך הרחמים שספק חמתו עלי ליון ולא עשה כליון מישראל כמו שנאמר כלל ה' את חמתו ספק חרון אפו וילת אש כליון (איכה ד')

עַד אֲמַשְׁבִּיל לְאֶסֶף לְמָה אֱלֹהִים זָנַחְתָּ לְנֶצַח יַעֲשֶׂן

ואמרתי אחרי שספק חמתו עלי ליון בודאי גלות עמו לא יאריך. אבל עכשיו שאני רואה את גלות הארץ המר הזה אני מתוירא שמה על ידי התעוררת הדין וד' שבחני לנצח ח"ו שכי לא יסובו עוד אלי כמלא עיקר תרעומת ליון הוא על שכחה לכן לא השיב הקב"ה אלא על שכחה ואמר התשבח אשה עולה מרחם בן בטנה בודאי חי אפשר לה לשכוח את בניה מפני שקבע האל לרחם על בניה ואף אם גם אלה תשבחנה ואנכי לא אשבחך. וכן כלן כ' ישראל לועק לעקת ליון : למה אלהים זנחת לנצח. את עמך ישראל בגלות הארץ

פירוש ע"ט
עזובני שבחני אינן השם ותבדך האם נאמר ג' עזובני פ' עזבתי אוף שפחה. אינן דער ענין או ציון שום זאגן בשלומא עזובני ה' דוא האסט מיד פאר לאוין אינן האסט חרוב ג' עזובני דעם בית המקדש האב אינן ג' עזובני אז דאס אינן מצד הרחמים דוא האסט בעסר אום ג' עזובני דיון בעסר אין מיר אינן בית המקדש דורך דעם האסט ג' עזובני פאר לעגט דוא יודין און דער גלות ישראל וועט ג' עזובני ג' עזובני וועסט מיר דוא ק' עזובני ישראל באדך ווידער קערין. אבער יעצט אז אינן עזה דעם נאגין לאנגין גלות האב אינן וייער מורא און אינן קערין אז וד' שבחני דער מידת הדין האט זיך אוף מיר דער וועקט און דוא האסט מיד שון פאר געסן אוף אייביג און דוא ישראל וועלן זיך שון צוא מיר ג' עזובני קערין. גמלא אינן דער עיקר שרייען פון ציון נאך אוף שפחה דערום האט השי"ת ג' עזובני ג' עזובני און האט מיר פאר לאוין און נאט האט מיר פאר געסן. דאך מען פ' עזובני צוא וואס נאט ציון מיט צווייא לשונות

דער משורר אסף שרייט אוף דיא אריכות פון דעם היינטיגן גלות :

(א) משביל לאסף. דעם מזמור האט אסף ג' עזובני מיט גרום השכלה ודעת מיט א רוח נבואה אוף דעם חורבן הבית וגלות ישראל. ערשטין וועלן מיר פאר שרייבן וואס ישעיה הנביא האט ג' עזובני וואס עזובני ה' וד' שבחני ציון שום ז' עזובני אז נאט האט מיר פאר לאוין און נאט האט מיר פאר געסן. דאך מען פ' עזובני צוא וואס נאט ציון מיט צווייא לשונות

הארוך הזה. הלוא לחוס על עמך שפכת רב והיה חשוב ויקר אללו מאוד רק
אזכר והלחה אש בציון ומה הועלת בתקנתך מפני איזה סיבה עזב את מקומו והניח
אש לללה זמחתם ולא הושעתם זאת ההוא. הדבר שם וכאשר שב למקומו הראשון
יראה אשר יעשן אפך בצאן מרעיתך. מלא את הדבר ההוא בשלימות אז הדבר
יהעשן מהאש שהלחה

יְעִשֵׁן אֶפְךָ בַּצֹּאן מִרְעִיתֶךָ :

ב זכר עֲדַתְךָ קִנִּית קָדֶם
נֶאֱלָה שְׁבַט נִחְלָתְךָ הָרָר

בציון עוד וכלה ח"ו
את אפך ישראל :

(ב) זכור כו'. יקר
וחשיבות של
דבר הוא מפני ג' סבות
א' אש הוא מדברים
היטנים משנים קדמוני'

עוד יותר מקדם.
ומפני ג' סבות
כאלה אנו מבקשים
מהקב"ה. א' זכור
עדתך קניית קדם.
הלוא ישראל המה
קנייך מזמן ארוך
מאוד מזמן אברהם עד זמן הזה. ב' גאלת
שבט נחלתך. כמה מירחות טרחת
עבורם כמה מכות נתת לפרעה וכמה
נפלאות עשית להם עד שהשגת אותם
סיהיו מחלוקת. ג' הר ציון זה שבת
בו. הלוא ליון הוא מקום משכן כבודך
אשר

אשר כל דבר היה נעשה לפניו בחוקר
ובמלס אחמי והדברים לו קיום בעולם כמה
מאות שנים ועתה אין במלאות מלאכה
נכבדה כזו. ב' הדבר אשר לא נמלא
בכל מדינה רק יציאו את הדבר ממדינה
לחוקה. ג' אש הדבר היה כבר בידו מזמן

פירוש ע"ט

גיהאט א קיום אף דער וועלט פיל יארן.
(ב) דיא נאך וואס מען קריגט דאס גיט אין
דער קריגה נאר מען פרעגנט דאס פון א
ווישע מדינה מיט גרוס מייא. (ג) ווען
איינער האט גיהאט אנאך וואס זיא איז
בייא אים ויער טיער גייען ויהי היום
האט זיך אים גימאכט א סיבה וואס ער
האט גימונט פאר לאזן זיין ארט מיט דער
נאך אונז או ער קומט צוריק אף זיין
ארט אונז ער גיפירט נאך דיא נאך איז
זיא בייא אים ויער ליב נאך מער וויא
פריער. דאס זאגט ער זכור עדתך קניית
קדם גידענק דיין עדה ירדן וואס דיא האסט
זיא גיקופט פון א נאנץ לאנגע צייט
נאך פון ויער פאטער אברהם זענען זייא
דאך א אלטע אנטיק. (ב) נאלה שבט
נחלתך. דיא האסט דאך אים גיליינט דעם
שבט אז זייא נאלין זיין ביין ארוב דורך
פיל טרחות פיל וואנדער האסטו באוויזן
אין מצרים פיל מלחמות האסטו פאר בראמב
אידער דיא האסט זייא באקומען. (ג) הר
ציון זה שכנת בו. דיא האסט דאך גירוש
אין ציון פיל יארן אונז דער ארט איז דיר

דען א אשה פאר געסין איר קינד דיא
טבע פון א מוטער איז דאך ציא רחמנות
קאמין אף אירע קינדער אונז אפילו גם
אלה תשפחנה א מוטער נאל יוא פאר געסין
איר קינד אבער וואנדי לא אשפחך איר
וועל אן דיר גיט פאר געסין מיין רחמנות
איז פיל מער וויא דיא רחמנות פון א
מוטער. אונז אונז שרייט דער משורר העם
נעלבין גישריאי פון ציון למת אלהים
נחתה קנצח פאר וואס האסטו מיה פאר
לאזן אף אייביג דיא האסט דאך דיין
פעס אים גינאסין אף ציון האסט אין איר
אז גינאנדי א פיער אונז לטוף האסטו אונז
נאר גיט פאריכט מיט דעם פיער פון ציון.
עס נעהט אונז אז יעשן אפך בצאן מרעיתך
אז דער רוח פון דעם פיער וואס עס איז
געען אין ציון נועט ח"ו פאר לענדן
דיינע שעפסין ישראל :

(ב) זכור נאך איז טיער אונז חשוב
צוא ליב דייא סיבות אז ווען דיא
נאך איז פון דיא אלטע אנטיק פון דיא
אקאליגע צייטן באקאלם הט מען זענר
נאך גימאכט פעסט אונז שטארק דאס האט

אשר שכנת בו כמה מאות שנים ולקחת את ליון לחלקך ואם לא למעניו עשה למען ליון עיר קדשך וכמו שאמר ישעיה למען ליון לא אחסה. והכ"י המתיק את הפסוק על פי משל לעשיר שנתקשר עם בתו בנן עני ואחר כך נתעשר העני ורצה העושר שגם מחותנו יתן נדן להוצג אחר כי השיג' וידו וימאן ויחמר אפלא עליך מאוד איככה אתה בא עלי בעקפין ליגוש ממני נדן האם עשית שידוך עם עשיר והלא ההתקשרות היה עם עני ומה הפסדת כי עשירתי. וזהו זכור עתה קנית קדם הלא צפת שנתקשרת עמנו היינו דלים עבדים לפרעה במלרים ומה לך

אשר שכנת בו כמה מאות שנים ולקחת את ליון לחלקך ואם לא למעניו עשה למען ליון עיר קדשך וכמו שאמר ישעיה למען ליון לא אחסה. והכ"י המתיק את הפסוק על פי משל לעשיר שנתקשר עם בתו בנן עני ואחר כך נתעשר העני ורצה העושר שגם מחותנו יתן נדן להוצג אחר כי השיג' וידו וימאן ויחמר אפלא עליך מאוד איככה אתה בא עלי בעקפין ליגוש ממני נדן האם עשית שידוך עם עשיר והלא ההתקשרות היה עם עני ומה הפסדת כי עשירתי. וזהו זכור עתה קנית קדם הלא צפת שנתקשרת עמנו היינו דלים עבדים לפרעה במלרים ומה לך

ציון זה שְׁכַנְתָּ בו :
ג ה ר י מ ה פְּעַמִּיךְ
לְמִשְׁאוֹת נֹצָה בְּל
הֲרַע אוֹיֵב בְּקִדְשִׁי :
ד שְׁאֲנוּ צוּרֶיךָ בְּקֶרֶב
מוֹעֲדֶךָ שְׁמוֹ אוֹתוֹתָם
אוֹתוֹת :

האויב שיהיו שוממים לנלח: כל הרע אויב בקדש. כל אויב שהרע לעשו' במקום קדש ולא היו יראים ממנו שסוכן בו הן להם כפעלים וכרוע מעלליהם :

(ד) שְׁאֲנוּ צוּרֶיךָ. כ מ ו אריה טורף ושואג כך היו טורפים ושואגים. ולא היה להם פחד אפילו בקרב

מועדך. מקום שהוא בית מועד שלך שהוא קדשי הקדשים: שמו אותיותם אותות. טעום נעץ חרב בצרכת והיה דם

ציון זה שְׁכַנְתָּ בו :
ג ה ר י מ ה פְּעַמִּיךְ
לְמִשְׁאוֹת נֹצָה בְּל
הֲרַע אוֹיֵב בְּקִדְשִׁי :
ד שְׁאֲנוּ צוּרֶיךָ בְּקֶרֶב
מוֹעֲדֶךָ שְׁמוֹ אוֹתוֹתָם
אוֹתוֹת :
ידוע

הפסדת כי עשירתי. וזהו זכור עתה קנית קדם הלא צפת שנתקשרת עמנו היינו דלים עבדים לפרעה במלרים ומה לך

פירוש ע"מ
דאם זאנאט. ער דא זכור עתה קנית קדם גידענק אז ווען דא האקט אויף גיקומט זענען מיר דאך דאמאלס אוף גיווען ארים פון תורה ומצוות מיר זענען גיווען קעגנט ביא פרעה דער נאך זענען מיר רייך גיווארן מיט קבלת התורה באנונין זיך וויא זמיר זענען פריער גיווען ווען דא האקט אויף אום גיקומט פון מצרים :

(ג) תריפה פעמיה למשואות נצח. הייב אוף ריינע קלעב אוף דעם טונא ער זאל ווערן פאר וויקט אוף אייביג. כל הרע אויב בקדש אלע פיינד וואס זייא האבין שלעכטס גיטאן אין דעם הייליגן ארט און זייא האבין גיט טונא גיהאט פאר דיר וואס דא רוסט דאךטן זאלסטו זיא באצאלן וויא זייא זענען ווערט :

(ד) שְׁאֲנוּ צוּרֶיךָ. אזו וויא א לייב פאר צונג און ער שרייט נאך אזו האט דער שונא פאר צונג און ער האט נאך גישריגען בקרב מועדך אפילו אין דעם ארט וואו עס איז ריין רעכטער קבור אין קדשי קדשים

פירוש
ווער לייב גיווען און צוא לייב א סיבה האקטו פאר לאוין ביון ארט ציון. נעצט אז דא וועקט זיך ווידער קערין ביון ציון און דא וועקט ווידער קערין ביון אלטין אנטיק יודין וואס דא האקט אוף זיא פיל ארביט פאר בראכט וועלן זייא דאך ביא דיר זייער טייער זיין. און אוב גיט פון דיא יודין וועגין העקף אויף פון ציון וועגין וויא דא האקט גיזאנט למען ציון לא אחשה פון ציון'ס וועגין וועל איך גיט שווייגן צוא העלפין דיר. דער בוכב בעקב זאנט בקישל א עושר האט זיך מתחמת גיווען מיט א עני דער עושר האט צוא גיזאנט פיל נדן און דער עני גיט. דער נאך איז דער ארימער אוף רייך גיווארן האט גיזאנט דער עושר נעצט אז דא ביסט אוף רייך גיב נדן גלייך מיט מיר קט. ער אים געקעמערט האקטו דען גיטאן מיט א עושר דא האקט דאך לכתחילה גיטאן מיט א עני און ביא דיר איז רעכט גיווען אז נדן וואס ווילסטו נעצט נדן.

דס מבצבץ ויואל והבד שרג את עלמו ונלח את אלהי ישראל :

(ח) הנה מדרך החוטב עלים להעלות הקדוים למעלה ואחר כך לפותחן וכ"ס שאין לריבין לשבדן . והס

מורידה למטה נמלא שבעליה היא הכנה

בלבד והירידה היא העיקר כזונת החוטב

עלם . אבל כחן יודע . בהכנסת צדיק

גתודע ונתגלה : במביא למעלה .

שעיקר כזונתם היה להכות למעלה כלפי

הקדושה ואגב למטה בפרכת כאלו במבד עין הוא יד הקדוים

קרדמות כאלו היה שתי קרדמות אחד בזונה כלפי מעלה ואחד בפועל הגרלה

למטה : (ו) ראה כל אלהי רשעת הגוים שהרי מ' שנה קודם מורבן הכית היה פתח

כוונתם

העלויים והס רמזי דברים העלוינים כידוע במעשי המשכן והמקדש ככשיל וכלפות

יהלומן לאבד זכרם של הדברים הקדושים :

(ז) מזה נראה כי לזאת שלחו באש מקדשך . לא היה

כוונתם

פירוש ע"מ

(ח) נקמה פתוחיה יחד בבשיל וכלפות יהלומן . נעה גאר מין גאמ

דיא שלעבץ פון דעם שונא עם איז ירדע אז פערציג יאר פארין חורבן הבית פלעגט

יך דער פתח הבית וואס איז געווען אין גאויגער פאר שלאסן אליין גפענן האבן

וויא דאך גיט גידארפט צוא האקן דיא מנערין און וויא האבן ווא צוא האקט און

צוא קלאפט מיט האמערין און מיט העק וואס מען האקט מיט וויא שטיינער נעהט

מען אז וויא האבן דאס גיטאן פדי צוא מבזה ויין דיין פבור . נאך קאן מען ואגין

דעם פשט נעהט אפירן ווען וויא האבן שון צוא גראבן און פאר גרענט האבן

וויא נאך אראפ גיריבין אלע קריצונג פון דיא שטיינער וואס דאס האט גיורין און

הוכע ענגנים אז עס זאל גאר נים בלייבן קיין זכר פון דיא הייליגע זאכן :

(ח) שלחו באש מקדשך . וויא האבן פאר גרענט דיין בית המקדש . לארץ

חללו משכן שמה איז דער עיקר מזה פון

דיא

האבין וויא און נים גיהאט קיין שום מורא פאר דיר . שמו אותותם אותות וויא האבן

גיטאן ווער צייבן פאר א צייבן מיטם הרשע האט גישטאבן מיט א שווערד אין

פרוכת איז ארום פלוצט פון פרוכת האט ער דאס גימאכט פאר א צייבן אז ער

האט בייא גיקומען דעם גאט פון דיא ירדן :

(ח) וידע מיר נעהן אז מען האקט האלץ הייבט מען און ריא האק אין

דער הויך דער נאך לאזט מען אראפ דיא האק דער און הויבן איז גאר א הכנה אראפ

כוונתם להבית לבד רק : לארץ חללו טבלא של עץ הראיתם כח נלחון מנבורחכם משכן שמך . כל כוונתם היה רק לחלל ויאמרו לו רבות פעלנו הן על הטבלא את שמך הגדול והנורא השוכן בבית הזה : מזויר דגל המלך וכאשר שברנו הטבלא (ח) אמרו בלבם נינם יחד . הרי זה פאלו השפלנו כבוד המלך עלמו

נלחנו את אלהיהם נינם וכלם גם אותם יחד : שרפו כל מועדי אל בארץ . לבל יהיה להם בית ועד לתפלה . העל אלה תחאפק ה' ולא תעשה בהם משפט . חה דומה למלך שהיה על פתח שער בית מלכותו טבלא מזויר אות דגל מלכותו ויהי היום יס : עגלון עם משא עמוסה גבוה מעל העמח וגשבר הטבלא וילו השופט שיעשה טבלא חדשה מזוירת כראשונה . לימים נעשה קשר בוגדים במלך ויהי כבואם העירה וימהרו לרוץ בחמת רוחם וישברו את הטבלא לרסיסים בקול תרועת שמונה וישאל אותם אחד מהרואים מה לכם כי הגדלתם לשמות האם בשבירת שער בית מלכותו טבלא מזויר אות דגל מלכותו ויהי היום יס : עגלון עם משא עמוסה גבוה מעל העמח וגשבר הטבלא וילו השופט שיעשה טבלא חדשה מזוירת כראשונה . לימים נעשה קשר בוגדים במלך ויהי כבואם העירה וימהרו לרוץ בחמת רוחם וישברו את הטבלא לרסיסים בקול תרועת שמונה וישאל אותם אחד מהרואים מה לכם כי הגדלתם לשמות האם בשבירת

לארץ חללו משכן שמך :

ח אמרו בלבם נינם יחד שרפו כל מועדי אל בארץ :

אותותינו

להם כנבזה שמים מארץ כן גבהו מעשיכם ממעשי העגלון כי שבירת העגלון לא היתה במרד רק לאיזה סיבה נשברה הטבלא לא כן אתם מרדתם במלך לבזות את כבודו . וכן כאן כוונתם במה שחברו את הבית היה לבזות את כבודו יתברך . גם מדרך המלך הכובש מדינה אם ימלא בה דברים יקרים וחשובים לא יחריבם אחרבה ילווה לשמורם למטן תהיה לו לתפארת והמקדש

פירוש ע"פ

אם גיטשפט צוא מיימן האפן וייר גיטשפט פאר וואס קוקט אויף א גרעסערין פסק וייר דעם בעל עגלה האט וייר דער שופט גיטשפט דער בעל עגלה האט צוא גראפן על פי אויגס נים בכוונה אוי גינג פאר אים דער גגס צוא מאכן א ניעם שילד וועט ער זיך שון דעם צווייטן מאל היקן . אפער איר האט קבונן גינען צוא קבנה זיין דעם קבור פון מלך קוקט איך מיתה . אוי אוי ריא וואס האפן חרוב גיטאקט דעם בית המקדש האפן וייר ככונן גינען צוא מורה זיין אין קבור פון השנית . אוי אוי דער שטייגער א מלך או ער נעקט איין א מדינה אונ ער גיפיקט אין איר מיטעקע זאכן מאקט ער וייר גיט חרוב ער היט דאס אפ ויילדאס אוי פאר אים א קבור קען נאל זעהן וואס פאר א מיטעקע זאכן ער האט איין גינען . אונ דער בית המקדש וואס דיי מיטעקייט פון

דיי גינען צוא פאר שוועבין זיין גרוסן האקען וואס האט גירוש אין דער שטוב : (ח) אפיר בלבם נינם יחד . וייר האבין זיך גיטראקט אין הארצין מיר האבין איין גינעקען וייער נאט לאמיר וייר אויף צומאקען פאר לענדן . שרפו כל מועדי אל הארץ . וייר האבין פאר גרענט אלע ערשער וייר ריא יודין האבין זיך איין גינאמילט צוא מתפלל זיין . וייר זענען גלייה צוא א מלך וואס אויף דעם טוער פון זיין קניגליכען הוף אוי גיטשאקען א שילד אוס גיטאקט אויף אים ריא צורה פון מלך אקאר אוי פאר בייר גיטאקט א בעל עגלה אונ האט צוא גראפן ריא שילד האט דער שופט גיטשפט או ער נאל מאכן א ניעם שילד . ניהי היום זענען גיטשפט מורדים אונ האפן צוא גראפן ריא שילד צוא קבנה זיין דעם קבור מלך האט דער שופט וייר

והמקדש אשר כל יקר ארץ ומלוכה לא היום הזה אשר אנו מחכים עליו :
ישוו לו והם חרבו אותו בודאי יענשו (י) **עוד מתי**. הנה פרעה חרף ואמר
עד מאוד :

(מ) **הנה** היה ראוי לאחר כל הגלות בשם ה' אבל בשם אלהים היה מאמין
שחוליו

מאתותינו לא ראינו אין

עוד נביא ולא אתנו

יודע עד מה :

י עד מתי אלהים יחרף

צר ינאין אויב שמך

לנצח :

למה

על אחד מג' אופנים או על ידי ראייה או על ידי שמיעה או על ידי הכנת השגתו בעלמו וכל אלו שלשה האופנים אין בנו א' אותותינו לא ראינו. ב' אין עוד נביא שישמענו. ג' ולא אתנו יודע עד מה. שאין לנו ידיעה והשגה כלל מתי יהיה ידיעת האדם הוא על אחד מג' אופנים או על ידי ראייה או על ידי שמיעה או על ידי הכנת השגתו בעלמו וכל אלו שלשה האופנים אין בנו א' אותותינו לא ראינו. ב' אין עוד נביא שישמענו. ג' ולא אתנו יודע עד מה. שאין לנו ידיעה והשגה כלל מתי יהיה ידיעת האדם הוא

פירוש
פון דער גאנצער וועלט איז נים גלייך צוא דיא פיינערקייט פון בית המקדש און וויא האבין אים הרוב גימאקט קוקט וויא גוויס א גרוסע שטראף :

(מ) אתותינו צוא וויסן א נאך קאן א מענטש דוקה דייא אופנים (א) ווען מען געהט. דיא נאך. (ב) מען העקט פון דעם צווייטן. (ג) מען פאר שטייט דיא נאך מיטן שכל. די אלי דייא נאכין איז גימא ביא אונז א אותותינו לא ראינו מיר האבין גיט גינעקן קיין שום צייכן ווען וועט דאס זיין. (ב) אין עוד נביא מיר האבן גיט גינעקט פון קיין שום נביא. ולא אקטן יודע עד מה. מיר קאנען נאר גיט פארשטיין מיט איינער שכל ביו וויא לאנג וועלן מיר און זיין אין גלות ווען וועט שון קומען דער טאג וואס מיר האבן און אים שון פיל צייטן :

(י) די מתי אלהים יחרף צר. פרעה האט גילעקטערט און האט גימאקט לא

ע"מ
ידעתי את ה' ער האט גילייקט אין שם הוי"ה דאס איז א שם פון רחמים ער האט נים גילוקט אז פון גאט קוקט ארום טובות נאר דעם מענטשין קוקט דיא טובות על פי מול אקער אין דעם שם אלהים האט ער יוא גילוקט וויא ער האט גימאקט צוא יוסף אחרי הודיע אלהים אותה פרעה האט גימאקט אז גאט גינעקט נאר איבער רעות צוא שטראפן מענטשין. אקער דיא רשעים וואס האבן הרוב גימאקט דעם בית המקדש האבן וויא גילייקט אין ביינע שמות. אין שם אלהים וואס ער וויינט און דין האבן וויא נים גילוקט אז עס איז פארן א גאט וואס ער וועט שטראפן פאר אנעקע מעשים וויא וויא מען. ינאין אויב שמך לנצח. דעם שם הוי"ה וואס ער איז דער געקערט פון אלע שמות וואס ער וואקט און רחמים האבן וויא דער צעריקט. נוא ביו וויא לאנג וועסטו דאס אז אלעס הערן און שוואגן :
למה

(יא) **לְבוֹה תָּשִׁיב יָדְךָ** . לְבַל לִהְיוֹת כִּי אֲנִי ה' . וְזֶה יֹאמֶר וְאֵלֶּהִים מַלְכֵי
 כְּנוֹי לְדִין : וַיִּמְיֹנֶךְ . הוּא כְּנוֹי לְרַחֲמִים עוֹד מֵאֲבָרָהִם הַתְּחִיל לַעֲשׂוֹת לַפְּרָעָה דִּין :
 אֲתָה מַעֲבֹד מְלִיתִן לְיִשְׂרָאֵל : מִקְּרֹב חִיקֶךָ . פּוֹעֵל יִשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ . בְּמֵה
 הָאֲדוֹמֹת הַיּוֹשְׁבִים בְּחִיקֶךָ
 הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
 בְּלֵה חוֹמֹס :

יֹאמְרָה תָּשִׁיב יָדְךָ וַיִּמְיֹנֶךְ
מִקְּרֹב חִיקֶךָ בְּלֵה :
יֹב וְאֵלֶּהִים מַלְכֵי מִקְּרֹב
פּוֹעֵל יִשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב
הָאָרֶץ : יֹב אֲתָה פּוֹרֶרֶת
בְּעֶזְרֶךָ יָם שְׁבֵרֶת רָאשֵׁי
תְּנִינִים עַל הַמַּיִם : יֹב אֲתָה

(יב) **וְאֵלֶּהִים כּוֹי** .
 כֹּחַשׁ
 בָּהּ מִשֶּׁה אֵל פְּרָעָה
 וְאֹמַר לוֹ בְּשֵׁם הוֹיָה שָׁה
 הַשֵּׁם הוּא כּוֹלֵל לְכָל
 הַשָּׁמַיִם מִשָּׁמַיִם וְלִדְקָה
 חֹסֶד וְאֲמַת דִּין
 וְרַחֲמִים וּפְרָעָה לֹא
 רָלָה לְהִלָּחֵם שְׁהוּא
 עוֹשֶׂה גַם רַחֲמִים

וְטוֹבוֹת רַק אֹמַר שְׁהוּא פּוֹעֵל רַק רַעוֹת
 וְדִין וְהַתְּחִיל מִשֶּׁה לְהַבִּיא חוֹמוֹת וּמוֹפְתִים
 לַמֶּעַן יֵדַע כִּמוֹ שְׁנֹאֲמַר וַיִּדְעוּ מַלְאָכִים

(יא) **לְבָה תָּשִׁיב יָדְךָ** . פֶּאֶר וְאֵם טוֹכְטוֹ
 וַיִּדְעוּ קַעֲרִין בִּינִין גִּינְקֶה הַאֲנָד
 דָּאִם אִין דָּעִם בְּדַת הִרִין פִּין צוֹא שְׁמִרְאִין
 דִּיא רָשָׁעִים . וַיִּמְיֹנֶךְ אִין בִּינִין רַעֲמָטֶה הַאֲנָד
 דָּאִם אִין דָּעֶר בְּדַת הִבְחָמִים פִּין צוֹא גִעְבִּין
 צוֹא דִיא צִדִּיקִים . מִקְּרֹב חִיקֶךָ בְּלֵה . דִּיא
 רָשָׁעִים וְאֵם וַיִּצִין אִין בִּינִין שׁוֹם דָּאִם אִין
 אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פֶּאֶר דָּעֶנֶד וַיִּיא :

(יב) **וְאֵלֶּהִים כּוֹי מוֹשֶׁה** אִין גִּינְקֶמֶן צוֹא פְּרָעָה
 אִין הָאֵם אִים גִּינְאָמֶם מִיט דָּעִם
 שֵׁם הוֹיָה דָּעֶר שֵׁם אִין אֵ פּוֹלֵל פִּין אֵלֶּה
 שְׁמוֹת מִשָּׁמַיִם צִדְקָה חֶסֶד אֱמֶת דִּין רַחֲמִים
 אִין פְּרָעָה הָאֵם גִּיט גִּינְוֹאֲמָט גִּבּוֹבִין אִין
 עַר מִיט רַחֲמִים אִין טוֹבוֹת עַר הָאֵם גִּינְאָמֶם
 אִין עַר אִין נָאֵר אֵ פּוֹעֵל רַעוֹת מִיט דִּין
 הָאֵם אִים מִשָּׁה גִינְוִינִין דִּיא וַיִּנְדָּעֶר פִּין
 נָאֵם אִין עַר וְאֵל וַיִּסִּין וְאֵם נָאֵם קָאן וַיִּיא
 עִם שְׁמִיט וַיִּדְעוּ מַלְאָכִים כִּי אִין ה' וַיִּעֲלִין
 דִּיא מַלְאָכִים וַיִּסִּין אִין אִין גִּיט נָאֵם וְאֵם
 קָאן אֵלֶּם . דָּאִם וְאֵם עַר וְאֵלֶּהִים מַלְכֵי
 מִקְּרֹב . נָאֵם וְאֵם עַר אִין גִּיט מִלְּךָ פִּין

(יג) **אֲתָה פּוֹרֶרֶת בְּעֶזְרֶךָ יָם** . דִּיא הָאֵם צוֹא
 בְּרַעֲמָטֶה דָּעִם יָם אִין אִין צִוְעִיקֶךָ
 שְׁמִיקֶעֶר דִּיא וְאֵסֶר הָאֵם זִיָּה צוֹא שְׁמִיקֶמֶת
 וַיִּיא דִּיא מוֹעֲרִין צִוְיִשִּׁין יַעֲבֹד שְׁבֵט .
 שְׁבֵרֶת רָאשֵׁי תְּנִינִים עַל הַמַּיִם . דִּיא הָאֵם
 צוֹא בְּרַאכִין דִּיא קַעֲפֶה פִּין דִּיא פִּישׁ אִין
 דָּעִם וְאֵסֶרֶר דִּיא גִנְאָצֶע חִיל פִּין פְּרָעָה
 וַיִּעֲנֶן דָּעֶר מִתְּקַלְקֶען גִּינְוֹאֲרִין דִּיא
 מִיט גִּינְקֶמֶן דִּין צוֹא דִּיא מַלְאָכִים אִין
 בְּרַחֲמִים צוֹא דִּיא יִידִין :

(יד) **אֲתָה רַצְצָת רָאשֵׁי לִוְיָתָן** . דִּיא הָאֵם
 צוֹא הָאֵם דִּיא קַעֲפֶה פִּין דִּיא

פרעה אכל לויתן עולמו הוא פרעה נשאר
למען יספר בלזני בנו וכן בנו את מעשי
ה': תתננו מאכל לעם לציים. נחם
ומסרת את המלרים לישראל ההולכים אל

המדבר כי ישראל בנו
את המלרים שהם פלמן
וישראל לקחו כספם
והבסו הכי רחמים
לישראל ודין לפרעה:
(מו) אתה בקעת
מעין ונחל אתה הובשת
נהרות איתן:

רצצת ראשי לויתן
התננו מאכל לעם
לציים: מו אתה בקעת
מעין ונחל אתה הובשת
נהרות איתן:

מז קד יום אף קד לילה
אתה הכינות מאור
ושמש:

יו אתה הצבת כל
גבולות ארץ קיין

וחורף

ונחל. כשהלכו ישראל
במדבר בדרך למאון
בלי מים בקעת לגור
החלמים והפכת אותו
למעין ונחל שהלכו
נחלים לכל שבט ושבט:
אתה הובשת
נהרות איתן. מהים
והירדן עשית יבשה
נמלא אתה עושה מים

פירוש ע"ט
הרשע האם גינאקט או דיין גינועלמיקיט
אין נאר אף דעם ים:

(מו) קד יום. צוא דיר אין דער טאג דאס
אין מדת רחמים. אף קד לילה.
אוך צוא דיר נערט דיא נאכט דאס אין
מדת חסד. אתה הכינות מאור. דוא האסט
אין גברייט דיא לבנה וואס זיא היינט
מאיר הקטן. ושמש און דוא האסט אן
גברייט דיא זון און נאך פרעה'ס פו פלוקטע
בעה אז דיא זון אין און איינעם רשות
אין דיא לבנה אין דעם צווייטן רשות
וואלט דאך צווישן זיא נים געווען קיין
ריקטיגע סדר. פון זייער סדר געהט מען אז
זיא גענען פיידע אונטער איינעם רשות
אין באשעפער צוא אלטען:

(יו) אתה הצבת כל גבולות ארץ. דוא האסט
צוא שטעלט אלע גרעניצין פון
דעם לאנד עס אין פר האנדן ערשט הייס
קליימעט און ערשער מיט א קאלטן קליימעט
און ערשער מיטל נים הייס נים קאלט.

קיין

הארץ וואס פרעה האט מיט גינוען אקער
דעם לויתן אליו דאס אין פרעה האקט
אין אקער גינאקט ער נאל דער ציילין
פאר אלעס דיינע גבורות. תתננו מאכל
לעם לציים. דוא האסט גינעבין דיא מצרים
צוא דיא ירדן וואס זיא גענען גינאקטען
אין א וויקט לאנד דער ים האט זיא אום
גישפנין אף דעם ברעג און דיא ירדן
האבין פון זיא אראפ גינוען זייער גאלד
מיט זילבער:

(מו) אתה בקעת מעין ונחל. אין דער מקדש
וואס זיא אין א דאקטויג לאנד
אן וואס האסט צוא שפאלטין א האקטין
שטיין און האסט אים פאר קערט צוא
קנואלין וואס צוא יעדן שבת אין גינאקטען
א קנואל. אתה הובשת נהרות איתן. דוא
האסט מרקיין גימאקט דיא שטארקע מיכין
דעם ים מיטן ירדן דוא מאקסט פון
ים יבשה און פון יבשה ים ווייל עס אין
אלעס אין דיין האנד נים וואס מיט

וחרף אתה יצרתם. ולא כדעת פרעה. זרעך כעפר הארץ ופרנסת כו': כי מלאו הארורה שלכל זמן בורא אחר: מחשבי ארץ. כל הארץ מלאו חשך ולרות: (יח) זכר זאת אויב חרף ה'. הוא נאות חמס. שחומסין לנו ולנו שפלים מלך צבל: ועם נבל נאצו כעפר הארץ לכך אני מבקש שתקיים מה שכתבת לנו:

שמך. זו גלות מדי: (יט) אל תתן לחית נפש תורך. נפש תורך.

זו גלות יון והיו כמו חיות הטורפים וישראל מסרו את נפשם לקרבן לפני ה' כחורים ובני יונה כמו דליתא בגמ' גיטין גבי חנה עס שבעה בנים: חית ענייד אל תשבח לנצח. זו גלות אדום הארוך הזה:

(כ) הבט לברית. אל תשבח לנצח. זו גלות אדום הארוך הזה: (כ) הבט לברית.

א ש ר הבטתה ליעקב והיו

כא אל ישב דך נבלם עני ואביון יהללו שמך:

קומה פירוש ע"מ דאם איז דער גלות ארום וואס ער איז זייער לאנג:

(ב) הבט לברית. קוק אוף דעם וואס דוא האסט צוא גי'אנט צוא יעקב אז ווען זיינע קינדער וועלן זיין זייער גידעריג דאמאלס וועסטו זיין שטארקין. פי מלאו מחשבי ארץ. און יעצט זענען דאך דא יודין פול מיט פינסטערניש. נאות חמס.

זיין גיפנישן זיך אין א וואונג פון רובונג דערום געטין מיר דך אז דוא זאלסט שון קומן זיין וואס דוא האסט צוא גי'אנט צוא אונזער פאטער יעקב:

(כא) אל ישב דך נבלם. זאלסט גוט ווידער קערין דעם פאר שמוענס פאר שעקט דאם איז דער מלך הקשים וואס ער געט אוף דער זשועה זאלסטו זיין תפילה גיט פאר שעקן. עני. משים בן דוד ביא אים שטייט עני ורובק על החמור. ואביון דאם איז משים בן יוסף וואס זיין גרויסען ארום

פון וחרף אתה יצרתם. וזמער און וויינער האסטו באשאפן אלעם מיט א פינגערס איין ריכטונג: (יח) זכר זאת אויב חרף ה'. גידענק וויא דער פינגער לעסטערט דך דאם איז דער מלך נבל. ועם נבל נאצו שמך. און דא שאלהאפטניג פאלק דער צערקן דיין נאמען דאם איז דא מלכי מדי:

(יט) אל תתן לחית נפש תורך. דוא זאלסט גיט געבן צוא דא חיות דעם נפש פון דייןע יודין וואס זיין האבן זיך מקריב גיטען פון דיינסטונעגן פאר א קרבן וויא דא טובין דאם איז אין דער צייט פון מלך זיין וואס ער האט פאר ציקט דא יודין וויא א ביזע חנה וויא דא נקרא גרענט דא געשה פון חנה מיט איינע זיבן קינדער. חנה. דעם לעבין פון דיין ארום פאלק זאלסטו גיט פאר געטיי ביו אייביג

בו חיה שיגוי יפלא ויתמה האדם ממנו ויעשה בו רושם אך כאשר ימשך הדבר כן בהתמדה וזמן רב אז כבר הוא מורגל בו וכיון דרש דש ולא יתרשס ממנו כלל וכמו שאמרו הקדמונים על הגרמים השמימיים שהם משמיים קולות כגון פרב מאוד אלא שאין לנו מרגשים זה מרוב ההרגל בכל יום תמיד. וכן אמר המשורר השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע יום ליום כו' יראה האמת הוא שהשמים ירימו קולם בשירה נעימה לפאר ולרומם שם כבוד מלכותו יתברך ולפרסם ולהגיד הדר פעולותיו ומעשה ידיו אכן לפי שדבר זה הוא תמיד בשקידה שמתמידים בזה יום אחר יום ולילה אחר לילה זו היא הסבה שאין אומר

צוֹרְרִיךְ שְׁאוֹן קְמִידָה עוֹלָה תְּמִיד :

לעיתים רחוקים שפועה רושם מאליה אלא הוא עולה תמיד בשקידה עלומה לא יסבות ואולי ההתמדה תגרום לבלתי החשיבו לבלום ותבא לידי שפחה לכן אני מבקש שאל תשכח ותקיים אל נקמות ממחריבי בית ראשון אל נקמות ממחריבי בית שני ואז הנשא שופט הארץ שבוה שפועה בהם משפט מתנשא ותתרום מלכותך בכל הארץ ובכל הגוים במהרה בימינו אמן:

אחרי שבארנו שהמלך שלמה דיבר ברוח קדשו בשיר ששי מבית שני והקב"ה שבחם והתפאר עמחם ומצאו חן בעיניו על השלשה עמודים שהיה אז בישראל תורה ועבודה וג"ח. לכן חברנו אל זה השיר את

פירוש ע"מ

נאך איז שון אלאנגע צייט ווערסט מען גיוואנט מיט דער נאך אונד דאס מאכט שון גיט קיין רושם אונד אזוי נאכין דיא חקמים אז דיא גלגלים מאכין הערין קולות נאר ווייל דאס איז שטענדיג וועגן מיר גיט מרגיש. דערום בעטמן מיר אל תשכח קול צורריך. דאס נאקסט גיט פאר געסן דעם קול פון דיא באליידיגער וואס זיין ריידן שטענדיג קעגן דיין כבוד. אונד דערום דארף איה דיר דער וועקן אז דאס נאקסט גיט פאר געסן בייא דיר איז גיט דא קיין שפחה נאר ווייל שאון קמיה עולה תמיד. דער ברומונג פון דינגע אונד שטייגער גיט שטענדיג אונד זיין ריידן שטענדיג קעגן דיין גרוסן נאמען זיין הערין נאר קיין מאל גיט אונד דערום האב איה פורא אז דאס נאל דיר שון נאר גיט הארין אונד דאס וועקט זיין דאס נאר גיט דעקעגן דערום בוי איה דיר בעטמן אז דאס נאקסט פארט

איין וועקסטן שיר האפין מיר גיטאן באשיידן דיא רייד פון מלך שלמה אז ער האט גביאות גיוואנט פון בית שני וויא דיא יודין האפין דאמאלס גיפונען חן בייא גאט אונד דער הש"ת האט זיין דאמאלס גילובט אונד גידימט ווייל בייא זיין ייזי גינען אלע דרייא עמודים תורה ועבודה, וג"ח. דערום האפין מיר באהעפט

את דברי המלך דוד אביו אשר גם הוא דיבר ברוח קדשו משלשה העמודים האלו והאיש המקיים אותם הוא מאושר ומוצלח בעה"ז ובעה"ב:

(א) **אשרי תמימי דרך.** מסודר ע"פ ריב"ל בשעה שירד משה מלפני הקב"ה חותיות א"ב ללמדך שמעלת בא שטן ואמר לפניו רבש"ע תורה היכן

הנדיקים הוא מפני שמקיימים את התורה הוא אמר לו נתתה לארץ הלך אלל ארץ הנמונה בא"ב. וסידר כל אות שמונה אמר לה תורה היכן היא אמרה ליה אלהים פעמים משום דמלות

התורה נתחלקות לארבעה ראשים. א' מלות שבין אדם למקום. ב' מלות הנקראות עדות כגון שבת וכיוצא בהן. ג' חוקים. ד' משפטים מה שבין אדם למכור. ולכל אחד יש טעם נגלה ונסתר נמלא הם שמונה ראשים לכך סידר כל אות שמונה פעמים. והדרך החמים שעל ידה יכול האדם לבוא להשגת התורה נבאר על פי מאי דאיתא בגמרא שבת פ"ח אמר

אשרי תמימי דרך. אמרו בארזי שמונה שמונה. חזר ואמר לפני הקב"ה רבש"ע חפשתיה בכל הארץ ולא מצאתיה אמר ליה לך אלל בן עמרם הלך אלל בן עמרם אמר לו תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא אמר לי וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה אמר הקב"ה למשה בדאי אתה אמר לו רבש"ע חמדה

גנוזה

פירוש ע"מ

באה עפ"י צוא דעם שיר דא רייד פון דוד המלך נין פאטער וואס ער האט אויף גירעט פון דא דרייא עמדיים איז דער מענטש וואס איז וייל מקיים דער איז א גילובטער און א מוצלח בעה"ז ובעה"ב:

(א) **אשרי תמימי דרך.** דעם קפיטיל האט דוד המלך עה"ש גי'אגט אויף דא צדיקים מיט דער תורה ע"פ א"ב וייל דא צדיקים זענען מקיים דא תורה וואס ווא איז גי'עבן גי'אגט מיטן אל"ף בית. און וייל דא תורה ווערט צוא מילט אויף אכט חלקים. (א) מצות עשה בין אדם למקום. (ב) מצות לא תעשה בין אדם למקום. (ג) מצות עשה בין אדם לחבירו. (ד) מצות לא תעשה בין אדם לחבירו און אין דער מצות איז פאר האנגן א טעם נגלה ונסתר דערום האט ער מסדר גי'ען דער אות אכט מאל. און דא צדיקים וואס וייל גי'ען אין דעם נטין וועג וייל זענען משיג ביידע טעמים דעם נגלה מיט

אשה את התורה בחנם נתת להם ובודאי לא יהנו בה. וכאשר השיב לו הקב"ה תשובה על דבריו נתתה לארץ ר"ל יש חלק אנשים שהם יהנו ויתעסקו בה תמיד ולא ידע השמן איזה חלק וחשב השמן שהיה בודאי כוונת הקב"ה בזה שאמר לארץ היא כת בעלי עובדי האדמה שהם יושבים במקום אחד ועובדים את אדמתם ויש להם פרנסה כמו שאמר עובד אדמתו ישבע לחם ויש להם זמן גם לעסוק בתורה והלך לראות לאותה כת אם התורה מזויה ביניהם וראה שהם מחוסרי תבונה כת הבהמיוס בעלי חומר עב נעדרו השכל והמדע להבין דרכי החכמה לכך אמרו לו אותה הכת אלהים הבין דרכה שרק מלאכים בלתי חומר יכולים להשיג את התורה אבל לא אנחנו עובדי אדמה. הלך אלל ים הם כת סוחרים הסובבים את ארץ החווילה ופורשים מעבר לים יום ולילה לא ינחמו כיום נגרש אשר השקט לא יוכל אמר חן עמודי

גניזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לענמי אמר לי' הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עלמך תקרא על שמך שנאמר זכרו תורת משה עבדי. ולריך להבין האם היה השמן נבער מדעת ולא הרגיש כלל במתן תורה אשר נתנה בקולות וברקים וכל הארץ מזדעזע. גם איזה שייכות יש לתורה עם הארץ והים והתהום גם שינוי לשון הנמלא בתשובתם של ארץ ותהום אבדון ומות. ונראה לבאר כאשר נתן הקב"ה את התורה לישראל אשר היא המורה להאדם את דרך החיים הנלמי את הדרך הטוב והיא סם המות להשמן כמו דאיתא אם פגע בך מגוול זה משכחו לבית המדרש לכן היה ירא לנפשו שלא יתבטל ובה השמן לקטרג כמו שקטרגו המלאכים ואמרו חמדה גנוזה אחת בא ליתן לבשר ודם מה אנוש כו' ואמר לפני הקב"ה תורה היכן היא ר"ל למי נתת חמדה גנוזה כזה האם ילמוד האדם ילוד

פירוש ע"מ

אונ האם ידך גישראל איה וועל שון גיווים פאר לענד ווערין דיא תורה דאם איז מיין סם תורות. וואס האט ער גיטאן אזוי וויא ער האט גייען אז דיא מלאכים האבין מקטרג גיווען אז מען זאל גיט געבין דעם מענטשין אזוי אן חסדה גנויה איז ער אוף גיקומשין מקטרג ויין אונ האט גיזאגט צוא גאט רבש"ע תורה היכן היא וואו איז דיא תורה איז דיא פונדע וועטן האסטו גיגעבן אזוי א טיערע תורה צוא וועט דען א מענטש ויא לערנן דיא תורה געבאד וועט בייא וייא שמיין פאר שלאסין אין שאנק וויא א גיפאנגענע אונ וייא וועלן גיט אן הייבן אריין צוא קוקן אין איר. גיב ויא געסר צוא דיא מלאכים. האט אים חשי"ה גיזאגט תשובה נחתיה לארץ איה האב ויא גיגעבן אין עולם השפל צוא אזוי א פתח וואס וייא וועלן ויא ויא לערנן האט דער שמן גיגעבן אז דאם מיינט מען דיא מענטשין וואס ארבעטן דיא ערד וייא האבין א גוטע פרנסה וייא דארפן

עמדי הוא שראה השמן אף שיש להם שכל דק וחריף בעיני המסחר אעפ"כ אין התורה מלויה ביעהם מפני שאין להם פגלי ומנוחה ותמיד הם טרודים ומלאים דאגות כידוע דרך הסוחרים מרבה נכסים מרבה דאגה וכל אחד רוצה להיות גדול מחברו ולכן לא להם הוא מסחר התורה אשר טוב סחרה מסחר כסף רק למלאכים אשר הם פנוים מכל עבודה ומסחר להם נאה להם יאה מסחר התורה. הלך אלל תהום הם כת בעלי גאווה כמו שתהום אין לך מקום נמוך ממנו ואעפ"כ הנזים מן התהום תמיד מטבעו לעלות ולנבוע משפל מלגם כן האדם אשר בעפר יסודו וערכו בתכלית השפלות והוא חפץ לעלות ולנבוע עד לשמים וחשב השמן חולי מה שאמר נתתיו לארץ הוא לכח בעלי הגאווה כדרך זו שהכל דשין עליה ולסוף היא העולה על כולם כי הכל שב אל העפר וחולי מפני

פירוש ע"מ

שכל איז שארף און גוט זיין וועלן קאנען דיא תורה האט ער בייא זיין גיפערענט תורה היכן היא איר קאנט און לערנעם עפ"י דיא תורה אומר אין עקרי האבין זיין גיענטשערט זיא איז נישט מיט מיר ווען קאנען מיר זיא לערנן מיר האבן קיין צייט גיט מיר וועגן פאר יאנט אונזער קעפ איז פול מיט דאגות דיא תורה איז נאר גוט פאר מקראים ויין האבין גיט קיין גישעפטין זיין וועלן האנדלען דיא תורה. הלך אצל תהום איז ער אונזעק צום תהום דער תהום איז גיפערט און דיא וואסער וואס אין תהום שפארט זיך ארויף אין דער הויף אזוי איז דער מענטש הנם ויין גאנצער יסוד איז ערד בתקירות השפלות פון דעסטונעגין איז פאר האנדל מענטשן וואס זענען ביי זיך גרויס ביי צום הייב האט דער שטן גיפערט גיט השי"ת מיינט דאס ויין ווייל זיין ווענען גלייך צוא דיא וואסער וואס אין תהום און אפשר צוא ליב וייער גרוסקייט לערנן זיין דיא תורה ער זאל זיך האבן מיט וואס צוא רייען איך בין א מופלג גדול ואמר אין

בי דער בעלי גאווה ענטפערט איך האב זיא גילערנט פון גאווה וועגן איז זיא פון מיר אנטלאפן ויין דיא גמרא זאגט אז דער וואס איז בייא זיך גרויס אפילו ער איז א חכם טוט זיך פון אים דיא חכמה אפ מאן צווייטגט דיא תורה איז בייא מיר קיין רימונג גיט שיינע קליידער גאלד און זילבער דאס איז בייא מיר א רימונג אבער גיט דיא תורה. אברון וקנות אקרו באקנו שפענו שמעך דאס איז דיא בעלי תאוות וואס זיי גלוסטין צוא דיא קענוגים פון חומר און אפשר גלוסטין זיין צו דער תורה און ווייל זיא איז ויסער ויין האגיק האט אבער דער שטן גינעקן אז צוא ליב וייער תאוות זענען זיין עובר און כל התורה און לא תרצח לא תנאף לא תגנוב און צו ליב דעם האט אדום נישמעאל אויך גיט גינאלט געמן דיא תורה ווייל זיין ווענען גרויסע בעלי תאוות און דיא בעלי תאוות הייסן אברון וקנות ווייל באקית איז דער מערונג פון דיא תאוות אפאר לורענע נאך צום סוף גייט דאס אונזעק צוא דיא וועררים און פיל מאל בריינגט דאס דעם מענטש

ותולעה והם סבת המות כריצוי המשגל
 והמשתאות והמחללות והם על פי רוב
 אלל אדום וישמעאל ועמון ומואב ולבן
 אמרו באזינו שמענו שמעה כי הקב"ה
 רצה ליתן להם את התורה אבל לא ראו
 לקבלה מפני שלא ראו לעזוב את תאוהיהם.
 וכשראה השטן שאין התורה מזויה אלל ד'
 כיתות אלו לא הבין מהו זה שאמר לו
 הקב"ה נתתיה לארץ עד שחזר לפני הקב"ה
 ואמר חשפתיה בכל הארץ בכל מיני כיתות
 אנשים בצעלי אדמה בין הסוחרים באנשי
 הגאווה בחמדי התאוה ולא מלאהיה כולם
 איזורים בפה אחד כי רק להמלאהיה ראויה
 היא התורה. רק הם יזרעו אותה בשמחה
 ויקלרו אותה ברגה רק הם יזכו במקום
 כי מלאה סחרה חן בעיניהם כחן אשה על
 בעלה. רק להם החמודה והתאוה לארום
 אותה כאשר בפייה אמרו חמדה גנוה
 אותה בא לירצה לבו"ד לנו היא נחמדה
 מהב ומתוק מדבש. רק הם יתפארו ויתנשאו
 לאמר לנו התורה לגאון ולכבוד ולתפארת

פירוש ע"ט
 ניש וואס איך מיינ רארץ. איך מיינ ביא
 דיא וואס האלטן זיך גידערנ ביא וועגט איז
 פראן די תורה. דא ארץ פן עקמס גיאי צו
 משה ער איז א גרוסקר ענו ביא אים וועסטו
 גפינען דיא תורה. דא ארץ פן עקמס ארם
 לו תורה שנימן דא הקב"ה היכן היא. דער
 שטן האט גידערניט אז עס איז גאר ניש
 מיגלעך אז א מענטש וואל אין זיך ניש
 האבן א פינפילע גאון דרום איז גר אוועק
 צוא משה אונ האט ביא אים גיפגעט וויא
 דיא תורה וואס גאט האט דיר געגען ווא
 איז זיא. דער שטן האט גרעבניט אז כשה
 וועט זיך גוים רימען אונ גרוסקרענין אים
 אונ וועט אים געקעפערן דוא שטן ווס ביסטו
 גפוס צוא מיר גקומען וויסט דוא דען ניש
 אז איך בין דער רבי פון אלע יודין אונ איך
 בין קלאר אין תורה שבעתב ותורה שבעל
 פה אזו וויא ער האט אים געקעפערט פאר
 ויין פטירה אונ האט אויף אים געגעבן א
 גשריאי וואו איך זיך האסטו ניש גיין רשות
 צוא

גשמתו גער בו ואמר במקום שאני יושב
 אין לך רשות לעמוד כן בזה"ל יגער בו
 משה כאן ויאמר לו ברח ממני האם אין
 אהה יודע שאני רבן של כל ישראל ויבוא
 לידי גיאיות ועל ידי זה יכשילו וישיגו
 במלכותו אבל לא עלה לו ערמתו כי רבינו
 משה באמיתות חכמתו וענותותו השיב לו וכי
 מה אני חשוב שיטן לי הקב"ה תורה ודעה
 השטן שכוון דברי הקב"ה אשר הוא באמת
 עניו גדול. אמר הקב"ה למשה בדאי אהה
 הרי אני אמרתי להשטן שהתורה אללך
 והאלך הכחשת אותי אמר לי רבש"ע
 חמדה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה
 לביאור

פירוש ע"ט

צוא שמיין אונ מיט דעם וועט ער שוין אים
 פאנגן אין זיין געץ אריין. עס האט אבער
 דעם שטן נישט גראדן משה אין מאקי גווען
 דער חכם וועג האט ער אים גענומען ווס
 בין איך חשוב אז מיר זאל נאט געבן דיא
 תורה. האט הקב"ה גאנצט צוא משה בראי
 אהה וויא זאגטו ליגין אלע ווייסן דאך אז
 איך האב דיר געגעבן דיא תורה אמר ליה
 רבש"ע הקדוה גנוזה יש לך שאתה משתעשע
 בה בכל יום אני אהויק מוכה לעצמי. משה
 האט גענומען איך האב נישט גיאנצט קיין
 ליגין ווייל אין דער תורה איז פר האנדען
 צווייא חלקים גנלה אונ נסתר הגם דוא
 האסט מיר געגעבן א גוטן שכל צוא פאר
 שמיין דעם חלק הנגלה. אבער דעם חלק
 הנסתר ביסטו מיר משפיע אלע טאג דאס
 איז דער פשט הקדוה גנוזה דיא סודות
 התורה וואס זיי זענען פאר בהאלטן אין דעם
 לבוש פון דעם גנלה וואס דוא פרייסט זיך
 מיר צו משפיע זיין אלע טאג קאן איך נישט
 זאגן אז דאס איז ביא מיר. אמר לו
 הקב"ה למשה הואיל ומועצת עצמה ווייל
 דוא האסט זיך אזוי קליין גמאכט דו ביסט
 פאסט דער גרוסער חכם וועגו תקרא על שמך
 זאל די תורה גרוסן ווערן אונ פון נאמען צו
 געבן דיר א גרוסן שכל גלייך ווי דו וואלסט
 אללין משיג גווען דיא סודות התורה איך.
 עצמט וועלן מיר פאר שמיין דיא פסוקים
 אשרי חמימי דרך און וויא א מענטש וואס
 ער גייט אין א וואלד אונ נאך דעם וואלד
 איז פאר האנדן צווייא וועגן מיט איין וועג
 וועט ער קומן צוא א שטאט וואס דארטען
 וועט אים זייער גוט זיין ער וועט דארטען
 האבן פיל גדולות אונ מיט דער צווייטער
 וועג וועט ער קומען אין א שטאט וואס
 דארטען וועט אים זייער שלעכט זיין מען וועט
 אים דארטען פייניגען מיט ענוים קשים וויל
 ער דאך גוים וויסן דעם גוטן וועג ער זאל
 קומען גלייך אין דער שטאט וואס וועט אים
 דארטען גוט זיין. און איז דיא וועלט עס
 איז פר האנדן אין איר צווייא וועגן מיט
 איין וועג וועט ער קומן צו א ארט ווס עס
 וועט אים זייער גוט זיין אונ מיט דר צווייטער
 וועג וועט ער קומן צוא און א ארט וואס
 עס וועט אים זייער שלעכט זיין איז ווייל
 דער מענטש ווס גייט בתמימות ער מרעפט
 דעם גוטן וועג צוא קומן צוא דר ליכטיגער
 אונ גוטער וועלט. אונ וועלכע וועג איז דס
 דער גוטער איז נישט ווי דער מענטש מינצט
 שדות וברמים פסר וזהב דאס איז דר גוטער
 וועג דער מענטש לעבט בעטות נאר וועלכער
 איז דער גוטער וועג. הדולבים בתורת ה'
 אט דיא מענטשן ווס זיי גייען אין דר וועג
 וואס דיא תורה ווייזט זיין מיט דער וועג
 וועלן וויא קומען צוא דעם אמת' הענוג.
 וויא דיא גמרא זאגט אשרי מי שביא לבאן

לביאור הפסוקים הנה ידוע שעל ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל ג"ח ואשרי ראשון הדבר בעמוד התורה כי אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה. וזוהו אפשר לבאר את המסורה של עשרה פסוקים הבאים בתורה נקוד ח' יספוט ה' ביני וביניך. ז' איה שרה אשתך. ג' ולא ידע בשכבה ובקומה. ד' וירץ עשו לקראתו. ה' וילכו לרעות את לאן. ו' אשר פקד משה ואהרן. ז' או בדרך רחוקה. ח' ועשרון עשרון דחג האסיף. ט' אשר עד מדבא. י' לנו ולבנינו. יספוט כו'. איה שרה אשתך שראשית דבר שאלנו לחדש במשפט על התורה שנקראת שרה שנאמר בי שרים ישורו והיא

פירוש וסלמבור בידו וואול איז דעם מענטש וואס ער קומט אהער אין עולם האמת און ויין תורה מיט אירע מצות האט ער מיט גיבראקט אין ויין האנד. ווען דער מענטש ווערט גיבארין האלט ער דיא האנד פאר מאקט ער ווייזט אז ער וויל גאר דעם פאר קעגן פון דער וועלט אריין געבן אין ויין האנד און ער וועט דאס האלטן צוא גישיאטין ער וועט דאס קיינעם נישט ארום געבן. אבער ווען ער גייט אונזעק פון דער וועלט צום ער אום דיא פינגער נאכץ לאנג ער ווייזט ויס ער האט מיט גינאמען צוא שלעכטע צוא גוטע מעשים. דאס איז ידוע אז און דרייא זאכין שטייט דיא וועלט און תורה. ועבודה. וג"ח. אין דעם ערשטן אשרי רעם דיר פון דעם עמוד התורה ווייל דיא ערשטע זאך פרעגט טען ביי דעם מענטש ווען ער קומט אין עולם האמת צוא האט ער געפילט גילערניגט אלע טאג. מיט דעם קאן מען זאגן א מסורה וואס מיר גיפיען צען פסוקים וואס זייא זענען אלע גיפיעטילט (א) יספוט ה' ביני וביניך. (ב) איה שרה אשתך. (ג) ולא ידע בשכבה ובקומה. (ד) וירץ עשו לקראתו. (ה) וילכו לרעות את לאן. (ו) אשר פקד משה ואהרן. (ז) או בדרך רחוקה. (ח) ועשרון עשרון דחג האסיף. (ט) אשר עד מדבא. (י) לנו ולבנינו. איז דיא

ע"מ פונקט אזוי וישפוט ה' ביני וביניך דר ערשטער משפט איז איה שרה אשתך מען פרעגט אים וואו איז ביין תורה וואס דיא האקט גילערניגט דיא תורה רופט זיך שרה וויא עס שטייט דיא תורה זאגט בי שרים ישורו מיט מיר טוען דיא הארין גינעקטניג און דיא תורה איז אונזער אשה זיא איז פאר קנסת צוא קהילת יעקב. ולא ידע בשכבה ובקומה בייא דער תורה שטייט וידברת עם כו' וגילעךךך ובקומה און לסוף האט ער גאר קיין קאל ניש גינעט אין איר. בייא דער תורה שטייט גילעךךך תשומר עליה אז דיא וועסט ליגן אין קבר וועט זיא דיר אפ היטן ונקיטות היא תשיחה אז דיא וועסט זיך און גינעט דיר און דיר היטן אין גילערניגט נוא: ווער וועט דיר היטן אין קבר און ווער וועט דיר און וועקן תחת המתים. וירץ עשו לקראתו וישקתו אז דיא האקט ניש גילערניגט דיא תורה איז דאך דער גיב דיר גילאפין קעגן דיר ער האט זיך גוויזן צוא דיר פאר אונטן פריינד ער האט דיר גיקושט און באקט איז ער גאר גינען דיינער א שונא און ער האט דיר אריין גיקריגין אין ויין געץ. וילכו לרעות את צאן דיא האקט גאר שטענדיג גיפאשעט דעם גוף און צוא ליב דעם אשר פקד משה

את שכלכו לרעות את עלמן והוא תמיד
 מרוד בחלות הנזק. ובסביבה זו אשר פקד
 משה ואהרן. או בדרך רחוקה. הוא תמיד
 רחוק מהתורה אשר פקד משה ואהרן.
 ועשרון עשרון דחג
 האסף. אשר עד
 מודבא. הוא תמיד מרוד
 לא ישקוט ולא ינוח
 מהמיית קיבוץ העושר

ב אֲשֶׁר יוֹצֵר עֲדוּתִי בְּכֹל לֵב יִדְרֹשׁוּהוּ :

עד ימי הזקנה שנקרא מודבא כמו
 סגלמור וינימן דבא. לנו ולבנינו. כן
 הוא טענת המרדכי אחרי הון רב לעשות
 לבנימס אחריהם. ובא דוד עליו השלום
 ולמד דעת את האדם לא כמו שחשב
 שמתי הוא מולל ומאשר בזמן שיש לו
 הרבה שדות וכרמים כסף וזהב או לאכול
 ולמשוך ציין בשרו. לא כן הוא. רק: אשרי
 חסידי דרך ההולכים בתורת ה'.
 העולם הזה הוא דרך לעו"ל כי זו
 הולך האדם לבית עולמו והאיש העושה
 העיקר מעסק התורה עד היותו מאותם
 שאמרו עליהם אשרי מי שבה לכאן ותלמודו
 לבצכם זו תפילה. והמתפלל בשפתיו
 ולבו כל עמו דומה למלך שבה לבית עבדו
 וחפץ שהעבד יכבדו כראוי והעבד הלך
 למייל בראש כל חונות וזה לאשמו ולאשי
 ביתו שיכבדו את המלך כראוי אף על פי
 שהגנו בו כבוד גדול מכל מקום הוא מורד
 במלכות כי הוא בעלמו היה לו לכבד את
 המלך ולא על ידי שליח. כן האדם מכבד
 את המלך על ידי אנשי ביתו שהפה מודב
 והרגלים עומדים והראש כורע והם עושים
 פעולתם בבית הכנסת ומחשבתו משוטט
 חוץ לבהכ"ל ברחובות קריה על זה נאמר
 בפיו ושפתיו כבדויו ולבם רחוק ממנו.
 מספרים

ע"ט

פירוש

ואהרן ריא תורה ויאם משה ואהרן האבין
 פאר ואגם או בדרך רחוקה ביסמו נאר גיוען
 נויים פון דעם. ועשרון דחג האסף
 אשר עד מודבא. ביו דער ערשט פון
 אלעם גיוען מרוד נאר צוא ואמלען ריא
 צענר נאך שטיקין דאם איז ביא דיר גיוען
 דער בעסטער ויס טוב. לנו ולבנינו דוא האבם
 אלעם גיוען איז ריא קלובסט פאר ויך
 אונ פאר דיינע קינדער. דערום לעריגט
 דוד המלך אין דעם ערשטן אשרי או ער
 נאל אזו גיט מאן נאר ער נאל זעהן צוא
 לערנן אלע מאן נועם אים וואו ויין:
 (ב) אשרי יוצר עדותיו בכל לב ידרשוהו.
 וואר איז ריא מענטשין ויאם ויין
 הימן ניגע מצות מיטן נאציין הארצין
 מנען ויין אים פארשטין. דאם איז דער
 עמוד התפילה תפילה איז אן שטאט קרבנות
 און ביא תפילה איז דער עיקר צוא מתפלל
 ויין מיט א ריגע מן שבת. און דער ויאם
 איז מתפלל מיט ריא לעפעצין און ריא הארצין
 איז גיטא דער ביא איז ער גלייך צוא
 דעם קנעכט ויאם דער מלך איז צוא אים
 גיקומען אז ער נאל אים געבן כבוד ויין
 עס קומט א מלך פון ויין קנעכט. איז דער
 קנעכט נאר אונזעק ספאצירן אין ריא גאסין
 און ער האט פאר ואגם ויין נויים איז
 קינדער אז ויין נאלין צוא געבן דעם מלך
 מיט גרום כבוד איז הגם ויין האבין אים
 אפילו גיטאן גרום כבוד היינט ער אלעם א
 מורד במלכות ער אליין האט גיברקט אפ
 געבין כבוד דעם מלך גיט דורך א שילח
 אזו איז דר מענטש ער איז מכבד דעם מלך
 מלך המלכים דורך ויין: שטוב מענטשין
 דער מור דעם רי פיס שטייען גלייך דער קאפ
 בייגט ויך ויין טיען וייערע נוערן און
 ניגע גידאנקען פליען ארום בשעת מעשה
 אין ריא גאסין. אפאר האט איינער מתפלל
 גיוען ביא ויך אין שטוב תפלה בלחש
 קעגן

מספרים מאיש אחד שהתפלל בתוך ביתו ועמד כנגד מראה השמחה על פני הכותל ויהי בהתחילו תפילה בלחש ומחשבתו ורעיונותיו שט בעולם הדמיון פתאום ראה איש עומד כנגדו ומה שהוא עושה האיש כנגדו ג

אף לא פעלו עולה בדרךיו הלכו :

גם כן עושה כזה ויחזר אפו ויחרוק עליו שן כי הוא סבר שהאיש העומד למולו משחק ממנו והנה העומד כנגדו גם כן מלא זעם חרק עליו שני ויוסף חומה ורס ידו להכותו והנה גם הללז מרים יד נגדו ולא יכול להתאפק בכעסו ויך במראה פעמים וישבר המראה לרסיסים עד אשר באה חשתו מרחוב ותכנה עליו בקולה למה שברת את המראה היקרה אז הקינה אותו מרעיונותיו אשר עברו לפניו צעת תפלתו. ולכן העיקר בתפילה הוא כוונת הלז :

לו גם כן אל עם הכסף כענין ישכר וזבולן. וזה דאיתא במדרש פ' ויחי כלל ימינו על הארץ הלואי כלילו של כותל או כלילו של אילן אלא כלל עוף הפורה. והביאור אלו רוחין שצני אדם מחולקין לשלשה כיתות א' לדיקים גמורים העושים רק פעולת עולם הבא. ב' ציורים שרולים למעש טעם תענוגי ענייני עו"ל. אצל רועים להכין להם גם כן איזה הכנה לצוה"ב והם עושין כמו ישכר וזבולן. ג'

פירוש ע"מ

קענין א שפיגיל וואס עס איז גיהאנגען אוף דער וואנט אין דעם האט ער זיך פאר גראבט אין עולם הדמיון ער האט גאר פאר געסן וויא ער איז פריצלינג האט ער דער זעהן וויא א מענטש שטייט קענין אים איז מאכט אים גאך איז ער גיטארין אין פעם איז האט גיקריצט מיט דיא ציין איה זענעם איז גענער אוף גיטארין אין פעם איז האט גיקריצט אים אנטקענין מיט דיא ציין האט ער אוף גיטארין דיא האנד צוא שלאגן אים האט זענר אוף אוף גיטארין דיא האנד אים צוא געבן קלעפ האט ער זיך גיטאקט איין האלטן פון פעם איז האט גיגעבן א קלאפ אין שפיגיל איז האט זיא צוא גראבן אוף שטיקלאר ביו זיין טייב איז גיקומען פון גאס איז האט שטארק גישריגען אוף אים צוא וואס האקטו צוא גראבן אנגענער מינער שפיגיל ראמאלס האט ער זיך ערשט אוף גיטאקט פון זיין דמיון דערום איז דער עיקר פון תפלה גאר דיא בוננה פון הארצין :

(ג) אף לא פעלו עולה בדרךיו הלכו. אוף

ג' רשעים גמורים שאינם מתנים הכנה (ה) אחלי יבוננו דרכי לשמור
לעוה"כ בעלמם וגם אינם מחזיקים ידי חקיק. הנה ידוע כי
לומדי תורה רק עוסקים כל ימיהם בתענוגי חין סוג מהמלות שהלך הרע מולא מקום
עוה"כ. וחזו הלואי כלינו של כותל שהוא לעכב ביד האדם כחוקים ועל כן אני
עושה לו בית בעוה"כ

בעלמו או כלינו של חילן ד אתה צויתתה פקדיך
הוא המחזיק את העוה"כ
ועליו נאמר עץ חיים
הוא למחזיקים בה חבל
הרשעים הם כלל עוף
הפורה שהולכין תמיד
רק אחר פעולה עוה"כ
שהוא עולם עובר :

(ד) אתה צוית פקודיך
לשמור מאד. כמו
האיתא במדרש תהלים
כל מלוא שמו הקב"ה
לזה בג' מקומות בתורה ובנביאים ובכתובים
וכמ' שלמה הלא כתבתי לך שלשים במועלו'
ודעת לשמור פקודי רל' בג' מקומות לויית לך
לשמור את פקודי ופקודים נקראים כל המלות
בכלל בין מלות ובין חוקים ומשפטים :

לזה בג' מקומות בתורה ובנביאים ובכתובים
וכמ' שלמה הלא כתבתי לך שלשים במועלו'
ודעת לשמור פקודי רל' בג' מקומות לויית לך
לשמור את פקודי ופקודים נקראים כל המלות
בכלל בין מלות ובין חוקים ומשפטים :

את

פירוש ע"מ

ג' דא רשעים וואס וויא לערנן אליין גיט
קנין תורה און וויא וועגן יענם אוף גיט
מחזיק דאס רופט ער און וויא דער שטן
פון עוף וואס פליט איבער :

(ד) אמת צוית פקדיך לשמור מאד. דא
האסט פאר זאגט און מען זאל רייגע
פקודים וייער היטן געדער מצוה האט השי"ת
פאר זאגט אין דרייא עקטור אין דער תורה.
נביאים. וכתובים. וויא שלמה האט זאגט
הלא כתבתי לך שלשים במעצות ודעת
איה האב דיר גישריפן געדער מצוה אין
דרייא עקטור דאס וועט דיר געבן עצה
און וויסען שאפט וויא צוא היטן וויא
פקודים ווערן גרופן אלע מצות בכלל
סיוא חוקים סיוא משפטים :

(ה) אחלי יבוננו דרכי לשמור חקיק.
ידוע אז אוף חוקים גיפיקר דער יציר
הרע מער ארמ צוא און הייזן דעם מענטש
צוא

פירוש ע"מ
ער פרעגט אים וואס פאר א מעס האט
דאס דאס מצוה. געט איה דין אז איה זאל
האבן פיעקא דשמיא איין צוא געמן דעם
יציר הרע צוא היטן רייגע חוקים גלייך וויא
אלע מצות :

(ו) אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיה.
אז דאס וועסט מיר העלפן אוף דאס
חוקים אז דער יציר הרע זאל מיר גיט זאגט
פירן וועל איה דאך בייא דאס אנדערע מצות
וואס דער שטל איז מחייב געווארן גיט פאר
שעמט ווערן :

(ז) אודך ביישר לבב בלמדי משפטי צדקה.
אז איה וועל לערנן רייגע משפטים
דאס איז דיני במנות דנים פון געלט
גישעפטן דאקאלס וועל איה נאך פיל קליינער
ווערן וויא דאס גיט זאגט דער וואס וויל
קלוג ווין זאל ער לערנן דיני במנות
דאקאלס וועל איה נאך געסר וויסן וויא
צוא

ח את הקיף אשמוז אל תעזבני עד מאד : (ח) את חקיך

אני אחסיל לשמור את חקיך רק מעט והנה דרכך לעזור כמו שאמרו חז"ל הבא לטהר מסייעין אותו. לזאת אחלה את פניך אל תעזבני עד מאד. שאוכל לעשות כלונך ולעבדך כלבב שלם אמן סלה :

השיר השביעי הזה המלך שלמה ברוח קדשו מגלות מלך יון. ומחשיבות ישראל את אשר מסרו את נפשם על קדושת שמו יתברך. ומבקשת ישראל. ומחבתתה הקב"ה לישראל. ומחזה כזה ראו גם בני קרח ברוח קדשם וריברו בשיר הקודש הזה :

(א) שפמני אלהים. הנה ידוע חרון אף : וריבה ריבי. ואחר כך לדון שעתידין כל האומות אותם שהרעו לי: מגוי לא חסיד. הוא גלות לעמוד בדין בין ישראל ובין האומות כמו בכל כי הם גוי לא חסיד כי נבוכדנצר שנאמר הנה יוס בא בוער כתור וכדאיתא ופמו היו מראים פנים כי שליחותו יתברך ב"ק דע"ז. וליהא הס עושים שכל ב"ק דר"ה מלך מג א שפמני אלהים יוס היתה בת קול ולבד מלך נכנס תחילה מקמי דליפוש חרון אף זה שמבקשן ישראל שפמני אלהים תחילה מקמי דליפוש עבדי. אבל לפי האמת הוא גוי לא חסיד כי

צוא לובין דיה מיט א רעבט פארטיגע ענינים האבין דיא פני קבץ גירעט אין דעם הייליגין שיר :

(א) שפמני אלהים. דאס איז ידוע אז לעתיד וועלן אלע שטיין צום דין פאר השי"ת סייא דיא יודין סייא אלע אומות אויך נאנט דיא נקרא אז א מלך מיט א צביר שטייען פארין דין משפט מען פריער דעם מלך איידער עס ווערט גימקערט דעם בעס פון גאט דערום בעטן מיר שפמני אלהים פריער נאלקטן מיר משפטן איידער עס וועט גימקערט ווערן ביין זאגן צוא ליב דיא געברות פון אלמען. דער נאך וריבה ריבי נאלקטן קריגן מיין קריג אויך נאלקט משפטן דיא אומות וואס האבן מיר ווייא גיטאן. דער ערשטער איז מגוי לא חסיד. דאס איז נבוכדנצר הגם ער האט גיוויזן אז ער שטט דיא שליחות פון גאט וויא א איש חסיד ווייל אלע מאג איז צוא אים אראפ א בת קול גיטא מאך חרוב מיין שמו

פירוש
צוא לובין דיה מיט א רעבט פארטיגע הארץ :
(ח) את חקיך אשמוז אל תעזבני עד מאד. בייגע חקים וועל איך וויא היטין צוא מקנים זיין אונ ביין שטייגער איז דאך הבא לטהר מסייעין אותו דער וואס הייבט נאר אן העלפטן אים דיא איבעריגע בעט איך דיה אז דוא נאלקט מיר העלפין אז איך ואל דיה קאנען שמארק צוא דייגען מיטן גאנצן הארצין אמן סלה :

אין זיבעטן שיר האבן מיר גיטאן באשיידן דיא רייד פון מלך שלמה אז ער האט גביאות גיטאנט איך דעם גלות מלך יון אונ וויא דיא יודין האבן זיך מוסר נפש גיווען פון נאטס וועגן אונ וואס דיא יודין בעטן בייא גאט אונ וואס השי"ת האט וויא מקמים גיווען דיא וועלביגע

כי לא לעשות רצונו יצחק מל אשמותיו בן לוי בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת
הרעו לנו הגוי ההוא כי אם להשמיד בלבבם בשר ודם מדת בן"ד מכה בלחמל ומרפא
מפני השנאה ששנאו את ישראל. וגם ברמייה חבל הקב"ה במה שהוא מכה
מאיש מרמה ועולה תפרמני. הוא הוא מרפא יוסף לא נמכר אלא על ידי
חלום ולא מלך אלא
מגלות המן הרע
שהוא עשה במרמה
וזוה לאחשורוש לעשות
סעודה לישראל למען
להכשילם ואח"כ עשה

לא חסיד מאיש מרמה ועולה תפרמני

כי

ומדת הקדוש ברוך הוא שמרפא בזה
הדבר עלמו שמכה בו חקדים הקדמה
קטנה. הנה ידוע כי בשני דברים נבדלה
האומה ישראלית מכל האומות. (א) כי כל
מה שיעבור עליהם בין רע ח"ו בין טוב
הכל בהשגחה פרטיית ולא במקרה וכמו
שאמר משה רע"ה במורה ואם תלכו עמי
קרי לאמר שאין זה בהשגחה רק דרך
מקרה אז יחרה אף ה' עליכם עוד
יותר

עולה לכתוב הספרי והגזירה חזי תבדק אותך
שחפלטני מידו. וחשיב גמולו בראשו :

גלות מלך יון ואדום וחשיבת ישראל

קודם נבואה לביאור הפסוקים נקדים
לענינו מה שאמרנו דרוש
לחמכה לבאר את הפייט על הכוס שאנו
אומרים בתפילתנו בשמונת ימי חנוכה.
איתא במדרש תנחומא אמר ר' יהושע

ע"מ

אמר ר' יהושע בן לוי בא וראה כו' קום
אנו ועה אי גיט ווי דיא מדה פון א קענטשין
אין דיא מדה פון גאט דיא מדה פון א
קענטשין אין ער שלאגט מיט א שפיז און
היילט מיט א פלאקסער אקער הקב"ה מיט
וואס ער שלאגט מיט דעם היילט ער יוסף
אין פאר קופט גיווארין דורך א חלום און
אין גיווארין א מלך און דורך א חלום
וויא עס שמיט ויהי מקץ שנתים ומים
ופרעה חולם. צוא פאר שמיין וואס פאר
א מדה קופט ארום פון דער מדה וואס
ער היילט מיט דער אייגענער זאך וואס ער
שלאגט וועלן מיר צוא דעם מקדים זיין א
גליינע הקדמה. דאס אין דעם אז מיט
צוויי זאכן אין דיא אומה ישראלית אפ
גיסילט פון אלע אומות (א) אלעס וואס
עס קומט און וויא מיט גוט סייא שלעכט
ח"ו אין אלעס מיט השגחה פרטית פון גאט
גיט ח"ו על פי מקרה וויא דיא מדה האט
פאר זאגט וואס תלכו עמי קרי אז איר וועט
גיין זאגין אז דאס וואס עס קומט און אייך
אין דאס א מקרה גיט פון גאט דאמאס
וועט גריקען מיין פעם און אייך נאך מער

נא

פירוש

שמוכ אקער באמת אין ער גיווען גיט קיין
חסיד נאר א רשע זיין פונעם אין גיט גיווען
צוא שאן דעם רצון פון גאט נאר צוא פאר
מיליגין און פון דער וועלט. דער צווייטער
אין מאיש מרמה ועולה. דאס אין המן
הרשע ער אין גיווען א פלאקסער קענטש
ער האט גריקען דיא יודין און דער סעודה
וואס אהישורוש האט גימאכט אין דאס גיט
גיווען מיט פריינדשאפט נאר צוא מאכין
מיד וינגיין. דער נאך האט ער גיט
דיא עולה צוא שרייבן בריוו און מען זאל
מיר פר מיליגין פעם איך דיר תפליגין דא
זאלעם מיר פון זיין גזירה אנגריקען און
אם מיט דיא עקלאים זאלסטו משפטיין

דער גלות פון מלך יון און פון אדום
און דיא חשיבת פון דיא יודין :

איינער מיר וועלן קומען צוא באשידען
דיא פסוקים וועלן מיר פריי
מקדים זיין צוא אנגער ענג א דרוש וואס
מיר האבן גיזאגט לחנוכה צוא באשיידען
דעם פייט על הנסים וואס מיר זאגן אכט
מעג פון חנוכה. איתא בקדרש תנחומא

יותר ויותר רק לרדף להאמין שכל מה
שבא על ישראל הוא בהשגחה מהקב"ה
לפי מעשיהם ולכן נקראו ישראל מלשון
השגחה ואפילו בצדמות שלהם אלו רואים
השגחה וכמו שזמנו גבי עיני דר' חנינא
הוא מיייתי דובי בקרנייהו. (ב) אף הרעות
הבאות עליהם אף כי הם נראות מבחון
רעות אבל בתוכן מעוטף טובות נשגבות
אשר ילמנו מהן באחריתן כמו גלות מלכים
אשר ה' כור הברזל ללכדף אותם כמו
כסף לרדף מוזקק שבפניהם שיעלו למעלה
עליונה לקבלת התורה ולנחלת הארץ.
ובזה יובן מאמר חז"ל במדרש ואגדלה
שמך ר' ברכיה אמר ארבעה שיאל להם
מוניטין בעולם אברהם זקן וחקנה מכאן
בחור ובחולה מכאן. יהושע שור מכאן
ילמנו

פירוש ע"מ

פון צווייטען זייט. (ד) קורדי א נאק מיט
אש פון איין זייט אונד א גילדענע קרון
פון צווייטען זייט. איז דא פונד און עס
איז נאמא קיין גרעסערע אונד פערסערע
טובה פאר א מענטשן אונד דער וועלט וויא
דיא טובה וואס השי"ת איז אונד אים
משגיח אונד אלעס וואס עס קומט אונד אים
איז נאר מיט השגחה פון גאט וויא דער
פסיק נאמט וראו פל עמי הארץ כי אז אלע
פעלקער פון דער וועלט וועלן זעהן אז
נאמט נאמען איז אונד דיר גירופין דאס
מיינט מען אז דיא השגחה פון גאט איז
אונד דיר שפענדיג וראו סוף וועלן זייא
פאר דיר מורא האבן. אונד דיא נאך וואס
עס קומט פון דער גאטער קומט דאס
בהדרגה ביסלעך ווייס אפער דיא נאך וואס
עס קומט פון גאט קומט דאס מיט איין
מאל אין איין רגע. דאס נאמט דיר הילף
זכור לך' כי' מיט וואס קאנט איר וויססן
אז דיא נאך איז פון גאט גיט בסקחה אונד
מען בארף אים לופן דער פאר אז איר זעהט
בשרב גלין בבי אין נאוינט האט איר מיד
גיגעכטיגט מיט גיטויין ולבוקר דנה אונד אין
דער פריא זיגנט איר שון עס איז גיקומען
א יושעה גיד בשרב עין איז א סימן אז דאס
איז

ינחם טוב והשגח' זו ה' אלל אברהם והדליקו ממנו צבית המקדש שמונה ימים.
 כשכלו המלאכים היה אברהם זקן ושכח
 זקונה וכמעט רגע נהפכו לבחור ובהולה
 ואשר נדמה להם רע ילא כוב שגולד יחזק
 לעת זקנתם משבעלה תאותם ויאל יחזק
 עולה תמימה קודש לה'. וכן דוד היה
 דושה במקל ותרמיל וברגע אחת נהפך
 ונעשה מלך ובנה מגדל הוא בית המקדש.
 וככה יהושע היה כסור לעול משרת למשה
 וכהרף עין כשמת משה נעשה ראש הוא
 מלך ישראל. וכן מרדכי כהרף עין בא
 לישראל הישועה ונעשה מרדכי שר ומושל
 בכל מדינות המלך ואשר נדמה לו רע ילא
 טוב. והשגחה כזו ראינו בנס מנוכס ומבאר
 הפייט על הנסים שנעשה לנו הקדוש ב"ה
 בפק השמן שלא היה רק על יום אחד
 הוא

פירוש ע"ט

איו פון נאט אונ עם קייט אים צוא רופן
 דער פאר. אונ אזוי א' השגחה האט מען
 גיטען בייא אברהם מיט שרה ווען דיא
 מלאכים זענען גיקומען צוא זיין זענען זיין
 נאך גיטען אלטע לייט אונ אין איין רגע
 זענען זיין גיטען זיין גענעטשן. אונ
 אזוי איז גיטען בייא יהושע דא איז ער
 גיטען א משרת בייא משה אונ אין א רגע
 איז ער גיטען דער מלך און דיא ישראל.
 אונ אזוי איז גיטען בייא דוד דא איז ער
 גיטען א פאקטאך אונ אין א רגע איז ער
 זייער גרוס גיטען. אונ אזוי איז גיטען
 בייא מרדכי דא האט מען אים גיטען
 פירן הענגען אונ אין א רגע איז ער זייער
 גרוס גיטען אונ פון דיא שלעכט איז ארום
 גיקומען גוטס. אונ דיא עלדיגע השגחה
 האט מען גיטען בייא דעם נס הנקפה דם
 אונ דער פייט זעט הנסים מיר לוכן דרך
 און דא נסים וואס דיא האט אונ גיטען
 מיט דעם קרוג בומיל עס איז גיטען נאר
 און איין טאג צוא גיטען האט גיברענט
 אין בית המקדש אכט טאג זעל הפורקן
 און דעם וואס דיא האט אונ אום גיטען
 פון גלות וון זעל הגבורות און דיא גבורות
 וואס יהודית האט גיטען נאר אן מלחמה
 איז

והוא עיקר ראשון מציאותו יתברך. ישמח
משה במתנת חלקו הוא עיקר שני תורה מן
השמים. יעקב ובניו ימחו בו כו' הוא עיקר
שלישי שכל ועיניו וכו' שאלו חומרים בצרכת
המזון של שבת הרחמן הוא יגחילנו ליום
שכולו שבת כו'. וקידוש המזון גם הוא
מופת על הג' עקרים האלו. א' מציאות
האל יתברך והיותו מחדש עולמו נראה בידת
זה המתחדש בכל חודש וחודש והוא הוראה
עליומה שיש לעולם מנהיג. בורא וכל יכול
וגם אברהם הכיר מזה שיש לעולם מנהיג
תורה

פירוש ע"ט

אין פר האגדן א בורא. ישמח משה במתנת
חלקו משה מיט ויה פרייען מיט נין חלק
וואס ער האט ווכה גינען אין דער פונקט
אז ער זאל נין דער שלום דורך אים זאל
מען געבן דיא תורה פון הימיל דאס איז דר
צווייטער עיקר תורה מן השמים. יעקב
ובניו ימחו בו כו' דאס איז דער דריטער
עיקר פון שכל ועיניו וואס מען נעמט געבן
לעיתיד יעקבין מיט וייע קינדער וויא מיר
זאגן אין ברכת הקוון הרבין הוא יגחילנו
ליום שכולו שבת כו' השם יתברך מיט ויין
גרוס רחמנות זאל איין שוין מאכן ארבען
דעם טאג וואס ער נעמט נין גאר רהיג איז
גוטס און אייביגער לעבן. ראש חודש
איז אויך מפרסם דיא ועלביגע דבייא עקרים
א וויא מיר זעהן אלע חודש ווערט דיא
לכנה פנימ אין איר צייט און וויא נא
היט איר צייט מיט איר וועג ויא פאר
גענערט גיט איר פאר זאג פון דעם פאר
שטייען מיר אז עס איז פאר האנדען
א מנהיג ווס ער האט דאס אלעס באשאפן.
אויך אברהם האט דער פון דער קאנט דעם
באשעפער וויא דער בער עקירה האט דער
פון מארדך גינען אין פ' בראשית ובא.
ב) שכל ועיניו נעמט מען פון דעם וואס
דיא לכנה איז קלענער גינארין ווייל ויא
האט מקטרג גינען וויא עס איז דורע.
ג) תורה מן השמים נעמט מען וויא דיא
גמרא זאגט לא נברא לילה אלא לגירסא
דיא נאכט איז גיט באשאפן גינארין גאר
צוא לערנן קאן מען זאגן דיא פונקט אזו.

וויא

תורה . וכתוב למען תהיה תורת ה' בפיך .
 ג' שכן ועונש כמו שנאמר בפרשת המילה
 ומתו לך ולדרכך אחריך את ארץ מגורך
 ואברהם יושב על פתחה של גיהנם ואינו
 מניח שם הגומולים וכמו שאנו אומרים להגיל
 ידירות שאריתו משחת למען ברייתו אשר שם
 בבשרנו . ולפיכך חשב מלך יון הרשע לבטל
 ג' מלות אלו וכאשר יפלו יסודי הדת
 והתורה והשמות ייהרסו ואל יפול גם כל
 הננין בעליהם . אבל ואתה ברחמיך
 הרבים עמדת להם בעת צרתם . ולא
 כמדת בשר ודם מדרך אדם שיש לו דין
 לפני בשר ודם אין המשפט נעשה כי אם
 על ידי עוסקים הרבה . ה' המוען אשר
 הציל דין בורר אותו שיטעון למענו הנקרא
 כל

פירוש ע"מ

וויא דער פסוק ואתם ולבית ראיה תהיה תורה
 מין הארץ האם גינתן פיר תורה . מסיר
 אנו משמוע תורה ער שיש אף זיון אוצר
 וואס ער איז דיא פלי מיט אים צוא הערין
 דיא תורה . למען תהיה תורת ה' בפיך דיא
 תורה פון גאט זאל זיין אין דיין מול דער
 מול איז דיא פלי פון דער תורה . ג' שכן
 ועונש וויא עס איז גיאנט אין דער פרשה
 פון מצות מילה ונתתי לה כו' איה וועל
 געבין צוא דיר און צוא זיינע קינדער דיא
 לאנד און אברהם ויזם און דער מור פון
 גיהנם און לאזט נישט אריין אין גיהנם דיא
 גימלת . גמלא או דיא בריא מצות איז
 דער פונדאמענט פון דער גאנצער תורה
 מיט איה מצות הערים האט דער רשע
 גיוואלט צוא ווארפן דעם פונדאמענט וועט
 שון מטיילא זיין פאלין דער גאנצער גזן
 פון דער תורה . ואתה ברחמיך הרבים עמדת
 דעם בעת צרתם . און דיא גאט מיט דיין
 פיר רחמנות האסטו זיך גישטעלט פון זיגערט
 וועגען בייא ויער שעקבט צייט . און נישט
 וויא עס פירט זיך בייא א בשר ודם פירט
 זיך בייא דיר מין גאט א מענטש אז ער
 האט א משפט פאר א בשר ודם מוז דער
 בייא זיין פיר מועד . א דר טוען אדוויקאט
 וואס דער בעל דין בעט אים אז ער זאל
 מען פון זיינע טוענין . ב' דער שופט וואס
 משפט דעם דין . ג' דער וואס שוט דעם
 משפט וואס עס איז ארום און דעם בעל
 דין . אבער דיין שטייגער איז נישט אזוי דיא
 אליין רבך את ריבם . דיא האסט זיך גיטאן
 קריגין און מען פון זיינע טוענין . ד' את
 דעם דעם . דיא ביסט אליין גיווען דער דין
 ושופט . נקמה את נקמתם . דיא האסט
 אליין מיט דיין כבוד גיטאן דעם משפט
 אין זייא צוא כאן אין וויא א נקמה וייל דיא
 דארפסט גינעם נישט פאר דיר איז נישט
 קיין עולה ביסט גינעם נישט נושא פנים
 דיא נעמסט נישט קיין שוחד נאר דיא צאלסט
 געדרין גאט זיינע מעשים וויא ער האט
 פאר דינע . דאמאל האט מען גינען וויא
 דיין השגחה איז און אונז שטענדיג מען
 האט גינען אז סתם גבורים ביד חלשים
 דיא מחנה פון זון הרשע זענען גיווען
 שרעקליכע גבורים און דיא מחנה פון דיא
 יודן זענען גיווען נאר שלאפע ורבים ביד
 מעשים דיא מחנה מיליטער פון זון איז
 גיווען זייער פיר און דיא מחנה חיל פון
 דיא יודן איז גיווען גאר קליין . ומפאם ביד
 מהורים דיא מחנה פון זון זענען גיווען
 מלומדי מלחמה און וויא פלעגן שטענדיג
 זיין אין דיא מלחמות און פלעגן דער
 שלאגן

כולם את שמך שאתה ארון העולם הוא עיקר ראשון. ודעמך ישראל עשית תשועה גדולה אז ראו עיקר שני שאתה נותן שכר לדריקים ועושה לרשעים. ואחר כך באו בניך כו' והדליקו נרות בחצרות קדשך ונעשה גם זה במטרת המאור שבה שבעה קנים כנגד ז' חכמות הנכללים בתורה וכנגד ז' ספרים שבתורה כמו שנאמר חלצה עמודיה שבעה והתורה נמשלה לשמן העולה על כל המשקים כך התורה כתיב בה רבות צנות עשו חיל ואת עליה על כלנה שיש לה יתרון ביתר שאת ויתר עו על כל החכמות וממנה תלך אור לעולם כמו השמן המאיר לארץ ולדריים עליה וזה היה חות ומופת על עיקר שלישי תורה

של יון היו מלומדי מלחמה והיו הורסים חללים חללים במלחמה ומטמאין להם ומחנה של ישראל היו אוכלין חולין בטורה ומעולם לא נסו ידיהם לירות בקשת. ורשעים אשר להם לצבות של פתנים נחשים ועקרבים לעמוד על דמי רעיהם. ביד צדיקים אשר להם לצבות טובות ואין להם לב לראות אפילו דם של בהמה. וזדים הם הענקים הערילים אשר אין להם פחד משום דבר בעולם. ביד עוסקי תורתך הם הבטלנים היושבים תמיד בצית המדרש ועוסקים בתורה ד' ומעולם אף לא ראו מלחמה וזה הכל רק מהשגחתך אשר תמיד על ישראל. ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך. בנס חנוכה שלקחת נקמה ממלך יון הכירו

פירוש ע"ט

האבן גינוען או דוא ביט דער באשעפער פון דער וועלט דאס איז דיא ערשטע אמונה. ולעמך ישראל גשית השועה גדולה. און צוא דיין פאלק ידיו האסמו גיטאן א גרוסע ישועה האט מען גינוען או דוא גיטט שבר צוא דיא צדיקים און א עונש צוא דיא רשעים דאס איז דיא צווייטע אמונה. ואחר פה כו' והדליקו נרות כו' און דער נאך זענען גיטאנען דייע קינדרען ישראל און האבן אן גיצונדין דיא נרות אין דיין הייזיגין בית המקדש און עם איז גינוען דער גם מיט דער כנוכה וואס איז האט גיטאן באלייכטן אין בית המקדש וואס אין איר איז פאר האנדען זיבן רעדן אנמקעגין דיא זיבן חכמות מיט דיא זיבן ספרים וואס עם איז פאר האנדען אין דער תורה וויא עם שטייט חזקה עמידה שבעה. דוא האסט גיטאן אום האבן דיא זיבן פון דער תורה מיט זיבן ספרים און מיט זיבן חכמות. און דיא תורה איז גיגליך צוא בומיל וואס ער גייט ארום אוף אלע משקאות און איז דיא תורה העכר וויא אלע חכמות וויא עם שטייט רבות בגות עשי חיל ואת עליה על כלנה. אלע חכמות זענען נוציג און דיא חכמת התורה איז העכר איבער אלע און פון איר גייט ארום

שלאגין פיל מענטשן דערום זענען וויא שפענדיג גינוען גיטאן סתים ווייל וויא האבן שפענדיג מענטשן גיטאנען און דיא סתיה פון דיא יודין האבן זיך אפ גיטאן צוא עסין אפילו חולין בטורה גלייך וויא הרומה וואס דער וואס איז גיטאן מאר גיט עסן דערום האבן וויא גיין מאל גיט גיפונקט אפילו צוא ווארען מיט א שפוער. ורשעים וואס וויא האבן הערצער פון שלאגן צוא שטיין אוף דעם חכם בלום. פיר צדיקים וואס וויא האבן גוטע הערצער וויא קאנען גיט זעהן אפילו דיא בלום פון א בהמה. וזדים ביד עסקי התורה. און דיא מוטויליגע דיא וואלע זינגען וואס וויא זענען וויא דיא ריון וויא האבן פאר גינגעם גיין מורא גיט האסט וויא איבער גינגעמקט אין דער האנד פון דיא בטלנים וואס זיבן שפענדיג גאר אין בית המקדש און זענען זיך עוסק גאר אין דער תורה וואס וויא האבן אפילו גיין מאל גיט גינוען גיין מלחמה און דאס איז אלעס ווייל דיין השגחה איז שפענדיג אוף אונז. ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך. מיט דעם ווס דוא האסט גיטאנען א נקמה פון כלך וון האסטו צוא דיר גימאכט אז דיין נאמען איז גימיליגט און גיגרוקט גיטאנדין אין דיין וועלט אלע

חורה מן השמים. וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשםך הגדול. ומפני שבאין ראה המלך יון לעקור אותם מעבודת ה' לבטל מהם שבת ר"ח ומילה ולהכחיש בשמו יתברך ולכן עושין זכר להנם ביהודה והלל לה'. היותא מדברינו שאנו מושגחים תמיד מה' וכל אשר יבא עלינו הוא לא במקרה ח"ו. וזוה נבוא להבין כוונת המדרש בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ד ב"ד מכה בחזל ומרפא ברטייה ובשעה שהכה אותו לא היה בו שום טובה והאדם המוכה היה יותר רועה שלא יכהו ולא ירפאהו כי מה לו בחנם לסבול את היסורים של ההכאה וגם אין זוה השגחה. אבל הקב"ה במה שהוא מכה הוא מרפא

פירוש ע"ט

אדם ליכסיקייט אף דער וועלט אזוי וויא דער בומיל לייכט צוא דער וועלט האט מען פון דעם גס גינעקן דיא דריטע אמונה הורה מן השמים. וקבעו כו' ווייל דער מלך יון האט גיוואלט אויס רייסן אז מען זאל נישט דינען ג"א נאט צוא קבטל זיין פון נייא שבת ר"ח מילה דערום האט מען גימאכט א זכר צוא דעם גס אז מען זאל יוא לובין אונ דאנקען צוא דיין גרוסן נאמען נישט וויא דער יון הרשע האט גיוואלט. מיט דעם וואס מיר האבן דא באקלערט אז אלעס וואס עס קומט אונז אויב יודין איז נישט במקרה ח"ו נאר אלעס מיט דער השגחה פון גאט מיט דעם וועלן מיר שוין פאר שטיין דעם ערשטן מדרש בא וראה כו' א ב"ד שלאנט מיט א שפיז אונ ווען ער שלאנט יעגס איז אין דעם נישטא קיין שום טובה צוא יעגס ער וואלט בעסער גיוואלט ער זאל אים דער נאך נישט דארפן היילן צוא וואס מוג אים צוא ליידיג יסורים בחנם. אבער השי"ת מיט וואס ער שלאנט מיט דיא זעלביגע היילט ער יוסף איז פאר קומט גיווארן דורך א חלום אונ דורך דעם זעלביגן חלום איז ער גיווארן מלך ווייל ווען נישט דער

אין

באו חיל גדול לעיר פוזנא ויעברו בין שני חומות אשר דרו שם שני גבירים גדולים וילו השר לחלו שיעמדו שם וינגנו על כלי שירם שיר יפה למען כבוד של אחד מהשני גבירים כי הם היו מכירים ואוהבים של השר. אחר כך נעשה מריבה בין השני גבירים האלו אחד אמר למענו עשו את הכבוד הזה והשני אמר למענו וכל אחד הביא ראיות לדבריו ולא יכלו לזכר את האמת. ויאמר איש אל רעהו כלכה נא להרצ הגאון בעל נודע ביהודה הרב דמתא הוא יבין למי עשו את הכבוד הזה ויבואו לפניו וכל אחד הראה בטענות חזקות אשר למענו נעשה זאת אחר גמר טענותיהם הניחו מעות פסק דין מטבעות מגולגל בנייר וילו הגאון שילכו לחדר אחד והוא יעיין בדבר ויהי אך פנו מפני הגאון ויבט הגאון בהגלגולים

ע"מ

פירוש

אין נ"י האבן גיואנט צוויי גרוסע גבירים האט זייער גענעראל גיפאפן אז דער נאנצער חיל זאל זיך שטעלן און דיא מוזיקאנטן זאלן אפ שפילן א שיינעם שיר. און דיא צוויי גבירים זענען גיווען ליב האבער פון דעם גענעראל האבן זיך דיא צוויי גבירים גיווען קריגן יעדענער האט גיווען מיט באיות אז פאר אים האט מען גיטאן דעם פבור זייא האבן זיך גיט גיפאנט אום גלייכין אזי בייא זייא גיבליבן דיא זעה זייא זאלן גיין צוא הרב הגאון בעל נודע ביהודא ער נעמט שוין פאר שטיין אוף קלאר פר וועגן מען האט דאס גיטאן דעם פבור. זייא זענען גיקומען צום גאון יעדענער האט אוף גיווען זינע באיות און יעדער גביר האט אנדער גילייגט א אוף גוויקילט פעקיל מיט מטבעות פסק געלט. האט זייא דער גאון גידיקטן ארוין גיין אין א צווייטן חדר ביי ער נעמט באקלעבן וויא זייא זענען נאר ארום האט ער גיגעבן אקוק אין דיא מיטלן האט ער גינעקן אין יעדער מיטל אזי פאר האנגן צוא פופציג גאלד שטיק האט ער זייא באלד צוריק גירופן און האט צוא זייא גיפאנט איר ברוקט זיך שוין

אמר ר' אבין שמענו שיש כנפים לארץ שנאמר מכנה הארץ ומירות שמענו: כנפים לשחר שנאמר אשח כנפי שחר. כנפים לכרובים שנאמר כי הכרובים פורשי כנפים. כנפים לשמש שנאמר שמש נדקה ומרפא בכנפיה. כנפים לחיות שנאמר וקול כנפי החיות. כנפים לשרפים כו' בא וראה כמה גדול כחן של ידיקים וכמה גדול כחה של נדקה וכמה גדול כחן של גומלי חסדים פאנים חסון לא כלל ארץ ולא כלל כנפי שחר ולא כלל כנפי הכרובים ולא כלל כנפי השמש ולא כלל כנפי החיות ולא כלל כנפי השרפים אלא כלל מי שאמר והיה העולם שנאמר מה יקר חסדך אלהים ובני אדם כלל כנפך יחסון. ואמרת בדרכך נחות האדם הריק מדעת אחימי יש לפניו ששה דרכים אשר עליהם ישים בטחונו ח' על ארץ מובה אשר מש מולא הזהב כמו אמעריקע אשר אנשים רבים רגים לשם לאסוף עושר

ר.ב. ב' אס הוא עושה מלאכה בידיו והבטחון שלו על מעשי ידיו. ג' אס הוא אומן גדול ומפואר לעשות מלאכת מחשבת בלזים ופרחים. ד' יבטח על מזלו הטוב אשר יזרח לו כאור בוקר. ה' יסע למקום שאין מכירין אותו ויאמר אשר הוא איש קדוש ויתלבש בחלוקה דרבנן ומרמה אנשים וגו'. ו' יכתוב את ביתו בסכום גדול וישרוף את הבית בסתר. וזהו כנפים לארץ הוא הבטחון על הארץ הטובה. כנפים לשחר הוא הבטחון על מעשי ידיו הוא שיתמיד לעשות מלאכתו עוד קודם עלות השחר. כנפים לכרובים הוא הבטחון על אומנתו מלאכתו מלאכת הכרובים פורשי כנפים למעלה. כנפים לשמש הוא הבטחון על זריחת מזלו כשמש בלזרים. כנפים לחיות הוא הבטחון בכנפי קדושתו. כנפים לשרפים הוא הבטחון על שריפת ביתו. אבל לא כן מדת הלדיקים הם חוסים רק תחת כנפי ד' כי הכל יבא בהשגחה

ע"מ

פירוש

דוא ביטם גיקומען ויך באשיצען אונטער ויינע פליגלען. האט ד' אבין גיזאנט מיר האבן גיהערט אז עס איז פאר האנדען פליגלען צוא דער ערד וויא דער פסוק זאגט מכנה הארץ ומירות שמענו. עס איז פאר האנדען פליגלען צום מארגן שטערן אשח כנפי שחר. פליגלען צוא דיא פרובים פי הכרובים פורשי כנפים למעלה. פליגלען צוא דער זון שמש נדקה ומרפא בכנפיה. פליגלען צוא דיא חיות וקול כנפי החיות. פליגלען צוא דיא שרפים וויא דער פסוק זאגט שרפים עומדים סמל לו בא וראה כו'. האבן מיר גיזאנט בדרך צחות דער מענטש וואס ער איז לער פון דעם אמת' וויסענשאפט האט ער געקט וועגן וואס אויף וויא מוט ער זיין בטחון אויף פרנסה. א אויף א גוטע לאנד ווס פון דארטן קומט צורם וילדער אונ גאלד אזו וויא דיא לאנד אמעריקע פיל מענטשן לויפן אהין צוא נאטלען דארטן עשירות. ב ער איז א בעל מלאכה פאר לאזן ער ויך אויף ויינע הענט. ג ער איז א קעגן צוא מאגן מאשיגען אז

אשרי

בשחר לעבודת קומו דכתיב וישכם אברהם
בבוקר . כנפים לכרוצים הוא זכות ילחק
כמו הכרוצים הם שנים זכר ונקבה כן ילחק
לא לקח שתי נשים . כנפים לשמש הוא
זכות יעקב ששמו שמש

דכתיב והנה השמש .
כנפים לחיות הוא
הגלגלים . כנפים
לשרפים הוא המלאכי .

אשר יהיה ללדיקים שאינם חסידים כלל כנפים
האלו אלא בועזים בו יתבדך וכלל כנפי
התורה והמלות שהם עושים שאין הקב"ה
מקפח סכר כל ברים :

(ב) **כִּי אֶתָּה אֱלֹהֵי מַעֲוִי** . הלא תמיד
השגחתך עלינו ותמיד היית לנו
לעזר בלר ועתה לבמה זנחתני בגזרותיו
של

זה שגחה פרטיית וכמו שנאמר אשרי הגבר
אשר סס ד' מבטמו ולא פנה אל רהבים
וסטי בזב . והיד יוסף פירש בדרך נכון הגה
לנו שם סבות לבטוח בהם שהוא יתבדך בודאי
יגאל אותנו מהגלות

א' זכות אברהם .
ב' זכות ילחק . ג' זכות
יעקב . ד' זכות הארץ
כמו שנאמר והארץ

אזכור . ה' זכות הגלגלים חשובים דכתיב
אלבים שמים קדרות ואמרו חכמינו ז"ל
מיום שחרב בית המקדש לא נראה רקיע
במזרחו והאל יתבדך יעשה בעבורם דהם

מה חטאו . ו' זכות המלאכים שנחמטמו
כנפיהם . וזהו כנפים לארץ הוא זכות הארץ .
כנפים לבחר הוא זכות אברהם שהשכים

פירוש ע"מ
פסוק אלביש שמים בקרנות איה ויעל אן
קלידן ריא היפלען מיט שווארצקייט אז
פון דעם טאג אן וואס דער בית המקדש
איז חרוב גיווארן איז נאך דיא הימיל גיט
גיווען גיווארן מיט אירע רעכטע קלאנקייט .
(ו) כנפים לשרפים דאס איז דער זכות פון
דיא מלאכים וואס בייא וויא איז גימקערט
גיווארן צווייא פליגלען ווען דער בית
המקדש איז חרוב גיווארן וואס האבן וויא
געבאן גיווארן וויא ווען דאך גיוויס
נאר גיט שולדיג . אבער וואל איז דיא
צדיקים וואס וויא פאר קאזין ויך גיט אויף
דיא אלע פליגלען וויא פאר קאזין ויך נאר
אויף דיא פליגלען פון השי"ת אונ אויף וייער
הנהר ופצות נוס וויא טוען וויא האבן אמונה
אז השי"ת וועט גיוויס גיט מינערן דעם
שכר פון ייער מענטשן וויא ער האט
ויך פאר דינט :

(ב) **כִּי אֶתָּה אֱלֹהֵי מַעֲוִי** . ביין השגחה איז
דאך שטענדיג אויף אונז דוא ביסט
דאך מיין גאט צוא שטארקן מיך אין א
שעכטע צייט . למה זנחתני פאר וואס
האסטו מיך פאר לאזן אין דיא גזרות
פון מלך וון וואס ער האט גיוואלט פון
אונז צוא נעמן דייע מצות אונז איה האב
נלאוט

אשרי הגבר אשר ישם ה' מבטחו . וואל
איז דעם מענטשן וואס ער האט נאר דעם
בטחון אויף גאט . אונ דער יד יוסף זאגט
אויף דעם פשט אזו צוא ליב וועט זאבין
האבין מיר א בטחון אז השי"ת וועט אונז
ארום נעמן פון גלות . (א) דער זכות פון
דער לאנד וויא עס שטייט והארץ אפוד
הש"ת וועט ויך דער מינען רחמנות צוא
האבן אויף דער לאנד וואס ויא איז חרוב
זיא האט דאך נאר גיט גיווארן דאס איז
דער פשט כנפים לארץ . (ב) כנפים לשחר
דס איז דער זכות פון אינער פאטער אברהם
וואס ער האט ויך גיפערט צוא עבודת
הבורא נאנץ פריא בייא אים שטייט וישכם
אברהם כבוקר . (ג) כנפים לפרובים דאס
איז דער זכות פון יצחק אזו וויא דיא
פרובים ווען גיווען אפאר אזו איז יצחק
נאר איין פאר קיין צווייטע אשה האט ער
גיט גינעטן . (ד) כנפים לשמש דאס איז
דער זכות פון יעקב ויין נאמען איז שמש
וויא יוסף האט גיווען און חלום והנה
השמש דאס איז ויין פאטער יעקב .
(ה) כנפים לחיות דאס איז דער זכות פון
דיא היפלען וויא ווען נעצט און גלות
פינקטער וויא דיא נקרא זאגט אויף דעם

של גלות יון שררה לעבור מאתנו את מזותיך
ואתנו פשטנו את חוארנו למעק: למה
קודר אתה לך בלחץ אויב. הוא גלות
דביעי שהוא הולך לאט לאט כי ארוך הוא
מאור. ובזה"ל בואר
על פי משל לאחר
שהיה לו בן לומר
בבית הספר שנים
ושלם שעות ביום ויתר

אַתְּהִיךָ בְּלֶחֶץ אוֹיֵב : ג שְׁלַח אוֹרְךָ וְאַמְתִּיךָ

הזמן היה הולך בטל ויאמר לו האב
מדוע אתה מבזה את הזמן לבטלה הבט
נא וראה בן איש פלוגי נער כמוד שוקד על
לימודו יומם ולילה. ויענהו הבן כדברך בן
הוא אך הבט נא נערים כגילי בן פ' ופלוגי
המבזים כל היום במשחק נערים ואף אין
רוצים פני הספר וגם בעת התפלה ידלגו
כאילים ולא יתפללו לא כן אנכי בעמדי
להתפלל אין אני משיח עם שום אדם וב' וג'
שעות אנכי לומד בבית הספר אם כן אף
שגרוע אנכי מהנער אשר אמרת הלוא טוב
אנכי מהנערים הפרחים אשר אמרתי.
כן הקב"ה מוכיח לעמו להוותם בני האבות
אברהם יצחק ויעקב מהלואי להם שיהיו

(ג) בקשת ישראל. שלח אורך

ואמיתך. איחא במדרש

שחר טוב אמרו ישראל כשם ששלחת לישראל

במלרים שנים וגאלת אותם שנאמר שלח

משה עבדו ואהרן אשר בחר בו כן שלח לנו

עתה שנים וזהו שלח אורך זהו מלך המשיח

ועליו נאמר קומי אורי. ואמיתך זהו

אלהיו הנביא שהיה נביא אמת ואהה הבטחתנו

הנה

פירוש ע"ט

ג' יאמא אום שְׁמַרְעָקִין מִיַּן הָאֵלֹדִין צוּא דְעַר
שְׁחִיפָה פון דִּינֶעם וַעֲנֵן. למה קודר אתה לך
בְּלֶחֶץ אוֹיֵב. פאר וואס מוסטו מיד לאוין
אזו א לאנגע צייט ארום גיין שווארץ אין
פערטין גלות. דער אה"י וואָס דאָ פֿסוקים
ער פֿי קיטל צו א פאטער וואס ער האט
גיהאט א זון איז גינען דער שטייגער פון
אים אפאר שעה האט ער גילעריגט יעדער
טאג און דא איבעריגע צייט איז ער
גינאנגען ליידיג האט אים דער פאטער
גישטראפט פֿר וואס נעקסטו גיט וויא נעקסט
וון לערנט בִּשתִּמְדָה טאג וויא נאכט. האט
אים דער וון גישטפערט פאר וואס נעקסטו
גיט וויא נעקסט וון פאר געגענט דעם
נאנגען טאג אין גאר נישט קענען אים בין
אין דאך א נאנגען גוטער. אזו הש"ת
וואָס צווא אונז איר וי"ט דאך דא קינדער

(ג) שְׁלַח אוֹרְךָ וְאַמְתִּיךָ. דער קדרש שוחר

טוב וואָס דעם פֿשט פון דעם פֿסוק

אז דא יודין געטין צווא גאט אזו וויא אין

גלות מצרים האָסטו אונז גישקט צווייא

מישה ואהרן דורך וויא האָסטו אונז ארום

גינאָמן אזו נאָלסטו אונז נעצט שיקין צוויי

די ליכטיקייט דס איז דר מלך הקישים און

אִים איז גינאָגט קומי אורי שטייא און

מיין ליכטיקייט. וואָמקת דאָס איז אליהו

הנביא

הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא כו' : או שדה כמו הראשונים כי אם תמיד יהיה
המה ינחוני . כמו שעשו משה ואהרן בית קיים כי מטחו שלמה . (ב) כי יהיה
והנה משה ואהרן לא זכו להכניסם לארץ בית רוחני מן השמים . ולזה קראו בית
אבל מלך המשיח ואליהו הנביא המה ינחוני . אלהים ולכן אמר כאן משכנותיך בלשון

נח יביאוני אל
הר קדשך ואל
משכנותיך . ואמר
משכנותיך בלשון רבים
מפני שבמקדש ראשון
אף שהיה הקדושה
שלימה שהעומד במקדש
של משה היה נחשב
כאלו עומד במקדש של
מעלה אעפ"כ נחשב כי
נכנה בזכות אברהם

המה ינחוני יביאוני אל
הר קדשך ואל
משכנותיך :

ד ואבואה אל מזבח
אלהים אל אל שמחת
גילי ואודך בכבוד
אלהים

(ד) ואבואה אל
מזבח
אלהים . לא כמאז
שהייתי באל אל
מזבח מעשה ידי
אדם והיית מעלה
עלינו כבאים בבית
המקדש של מעלה אבל
לעמיד אביהם ממשי אל מזבח אלהים הוא
העליון : אל אל . הוא אל בית המקדש
שהיה בזכות יעקב שנקרא אל כמו שאל
ויקרא לו אל : שמחת גילי . והוא שמחת
גילי שאינו כבית של אברהם ויחזק שהיה בהם
עיבוד על שלא היה מטמא שלמה אבל לא
כן יעקב אבינו שלא ממנו י"ב שבטי יה :
ואודך בבגדור . משמיע לכל העמים :
אלהים

ועל שלא ממנו ישמעאל לא נחקים ועל
כן קראו אברהם הר כי נחשב ונעשה הר .
ומקדש שני לא היה הקדושה גדולה כל
כך ולכן היה חסר בו ה' דברים והוא
נכנה בזכות יחזק ועל שלא ממנו עשו
איש שדה נחשב ונעשה שדה . והשלישי יהיה
בזכות יעקב וקראו יעקב בית אלהים מפני
שני קטומים . (ה) כי לא יחשב להיות הר

פירוש ע"מ

הנביא וואס ער איז א נביא אמת און דא
האטמ דאך איז צא גימאט הגה אנכי
שולח לכם את אליה הנביא כו' . הקוה
גה ני ויא וועלן מיה פירין ויא משה
מיט אהרן האבין מיה גיפירט גאר משה
מיט אהרן האבין מיה גימאט גיבראקט
אין דער לאנד אפער דער מלך המשיח
מיט אליהו הנביא . יביאוני ויא וועלן
מיה שון ויא אריין פרענגען אל הר קדשך
צא דין הייליגען בארג . ואל משכנותיך .
ווא ביינע צוויי רהינגער דאס ביינע
מען דעם בית המקדש של משה ושל
מעלה ויא וועלן בידע צא נאמען גיבום
ווערן מיט א גרום הייליגייט:
(ד) ואבואה אל מזבח אלהים . דאמאלס וועל
אך קומען צום מזבח וואס
הש"ת וועט אים אליין בווען . דעם גרשמן
מיט דעם צווייטן האבן קענטשין גיבום
אלע

וויא וועגען גיט אייביג ויער בגין איז גיט
אוף אייביג דעם דריטן וועט הש"ת בווען
ער איז אייביג ויין בגין וועט ויין אוף אייביג .
אל אל . איך וועל קומען צום בית המקדש
וואס ער וועט ויין בקבות יעקב ווס הש"ת
האט אים גירופין אל ויא עס שטייט אין
פסוק ויקרא לו אל . הש"ת האט אים
גירופין מיט דעם נאמען אל . אל שמחת
גילי . דער דריטער בית המקדש וואס ער
וועט גיבום ווערן בקבות יעקב וועט ער
שון ויין מיין פריד אוף אייביג גיט ויא
דיא גרשטע צוויי וואס ויא וועגען גירופין
בקבות אברהם ויעקב וועגען ויא חרוב
גינארן ווייל פון ויא איז ארום גיקומען
ישמעאל געשו אפער פון יעקב איז ארום
גיקומען אלע צוועלף שבטי יה ויין בית
המקדש וועט שון ויין אוף אייביג . ואודך
בבגדור איך וועל דרך לובן מיט א פיריל

גלהים אלהי. ר"ל כי אפילו מדה טובה היא לך כידוע ג' מתנות טובות נתן
 הדין הוא שלי ומכנה שמו עלי: הקב"ה לישראל וכולן על ידי יסורים והדין
 והלכות מקרב חוקך לסבבה וישלח לך
 הבטחה לישראל

(ה) מה תשתוחחי נפשי ומה את מלך המשיח ואלהי הנביא. עונים
 ישראל אז אודנו

ישיועות פני. ארנן לו

שיר ושבה על ישיועתי

שיעשה לי. ואלהי.

ועוד יותר אהללו על

שיראיו הכל שהוא אלהי

מיוחד את שמו רק

עלי כי הוא נקרא

אלהי ישראל והוא ישוב

אתנו יחד מהגלות

כמו שנאמר ושב ה' אליהך את שביתך

ורחמך והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד

שהקב"ה שב עמם מבין הגלות במהרה

בימינו אמר:

השיר האחרון מהמלך שלמה הוא קול מבשר על הגאולה העתידה לבוא

על ידי משיח צדקנו ולזאת אחבר לשיר זה את דברי המלך דוד ע"ה

אב שלמה אשר הוא בעצמו מלך משיח צדקנו את אשר דיבר ברוח

קדשו בשיר הקודש הזה מבשורת הישועה העתידה במהרה בימינו:

את

פירוש ע"מ

אלע יאלן הענין. אלהים אלהי דאקאלס

וועט דער מרת הדין שון אוף מקבים ויין

אז ויין נאמען ואל ווערן גירופין אונ רוען

אוף מיר אוף אייביג:

ג. הבטחה פון נאם צוא דיא יודין:

(ה) פה דער גלות פון דיא יודין איז מיט

צוויי נאכן. א. וואס עס איז נוגע

צום גוף. ב. וואס עס איז נוגע צום נפש

וואס מיר קאנען גיט דענען נאם בשלימות

אוף דיא צוויי נאכן מיט אונז השי"ת

פרויפטען מה השתוחחי נפשי וואס מוסמו

ו"ף איז בייגען מיין נפש אוף דיא נאכן וואס

עס איז דיר נוגע. ומה תהמי עלי אונ וואס

מוסטו אונ פרופטען אוף דיא נאכען וואס

עס איז מיר נוגע אוף גלות השכינה.

התחילי לאלהים האף צוא מיר נאם אונ וינא

אוף ויך קקבל באהבה דעם מרת הדין.

אתה לבדך אומר להם אני אברך ולי נאה
לבדך שנאמר כוס ישועות אשא ובשם ה'
אברהם. ולריך להבין ה' למה מוחם הזרע
ליחזק ולא לאברהם וליעקב. ב' דמה
התגלות אומר אני מברך מה ענין יש זה
לה. ג' למה יברך דוד הלוא כל הדברים
המעבדים לאבות ולמשה לבדך כלם נמאסים
בדוד אברהם ויחזק לא ברכו משום ישמעאל
ועשו כנגד זה יש בדוד שילא ממנו אבסלוס
יעקב לא ברך מעט שמי אחיות כנגד זה
יש בדוד טעות של בת שבע. משה לא ברך
מעט שלא נכנס לארץ הקדושה כנגד זה
דוד לא בנה המקדש ואם כן קשה למה ברך
דוד בפני האבות ומשה ואיך מלאו לבו של
דוד לומר אני אברך ולי נאה לבדך דמשמע
לי ולא לכם ומאי טעמא. ונקדים לפרש
מאמרם

איתא במדרש אליהו מסכת פסחים דרש
רב עזריא זמנין אמר לה משמיה דרבי
אסי מאי דכתיב ויגדל הילד ויגמל עתיד
הקב"ה לעשות סעודה ללדיקים ביום שיגמול
חסד לזרעו של יחזק לאחר שאוכלין ושותין
נותנין כוס של ברכה לאברהם לבדך אומר
להם אני לא אברך שכבר ילא ממני ישמעאל
נותנין לו ליחזק אומר להם אני לא אברך
שכבר ילא ממני עשו נותנין ליעקב אומר
להם אני לא אברך שכבר נשאתי שתי אחיות
בחייהן שעתידה תורה לאוסרן עלי אומרים
למשה טול ובך לומר להם אני לא אברך
לפי שלא זכיתי ליכנס לארץ לא בחיי ולא
במותי אומרים ליהושע טול אתה ובך לומר
אני מברך שלא זכיתי לבן אומרים לדוד טול

פירוש ע"ט

מיט רוח הקודש אין דעם הייליגען
שיר פון דער ישועה וואס עס וועט
אונז קומען במהרה בימינו אמן:
דער קודש אליהו ברענגט. דא נארא נאנט
אין פסחים אז לעתיד וועט השי"ת מאכן
א סעודה צו דא צדיקים אין דעם טאג
וואס ער וועט טאן חסד צו דא קינדער פון
יחזק נאך זייער עסן און פריגעקען וועט
מען געבן דעם פוס של ברכה צו אברהם
וועט אברהם זאגן איך קאן נישט בענטשן
נייל פון מיר איז ארום גיקומען ישמעאל
וועט מען געבן צו יחזק דעם פוס
של ברכה וועט ער זאגן איך קאן נישט
בענטשן נייל פון מיר איז ארום גיקומען
עשו וועט מען געבן צו יעקב וועט ער
זאגן איך קאן נישט בענטשן נייל איך האב
גינקען צוויי שוועסטער וואס דא תורה
וועט דאס אהרן וועט מען זאגן צו משה
נעם דא אונ בענטש וועט ער זאגן איך
קאן נישט בענטשן נייל איך האב נישט זוכה
גינען אריין צו גיין אין דעם לאנד נישט
בייא ביין לעבן נישט נאך ביין מוט וועט
מען זאגן צו יהושע נעם דא אונ בענטש
וועט יהושע זאגן איך קאן נישט בענטשן
נייל איך האב נישט זוכה גינען צו האבן

נאר

מאמרס ז"ל במסכת שבת פרק ט' אמר רבי
יונתן וזיל דכתיב כי אתה אבינו כי אברהם
לא ידענו וישראל לא יכירו לעתיד לבוא
יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי
אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך
אמר אימר ליה ליעקב דהוה ליה לער גידול
בנים אפטר דבשי רחמי עליהו אמר ליה
בניך חטאו אמר לפניו רבש"ע ימחו על
קדושת שמך אמר לא בסבי טעמא ולא בדדדקי
עלה אמר לו ליתחך בניך חטאו לי אמר לפניו
רבש"ע בני ולא בניך בשעה שהקדימו לפניך
נעשה לנשמת קראת להם בני בכורי עכשיו
בני ולא בניך ועוד כמה שנותיו של ארס
שבעים שנה דל עשרין דלא עשאת עליהו
פשו להו חמשים דל כ"ה דלילותא פשו להו

פירוש ע"ט

נאר איה אונ גיט גיין אנדערער. וועגן
מיר פירער פאר שטיין א גאנצא אין שבת
פרק ט' אמר ר' יונתן דאס וואס עס שטייט
אין פסוק כי אתה אבינו דוא יצחק דוא
ביסט אונזער פאטער פי אברהם לא ידענו
וישראל לא יכירו אברהם וייסען מיר גיט
און יעקב'ן קאנען מיר גיט. דאס קיסט
צוא ווייזן אז לעתיד וועט השי"ת זאגן
צוא אברהם'ן ביינע קינדער האבן גיזונדיג
וועט אברהם ענטפערן וימחו על קדושת
שםך האבן ויזא גיזונדיג מען ויזא נא
פאר דיין הייליגן נאמען. האט השי"ת
גיאנט איה וועל גיין זאגן צוא יעקב'ן ער
האט גיהאט פיל צער איידער ער האט אים
גיהאבענט ביינע קינדער אפער וועט ער
פאר ויזא בעטן. וועט השי"ת צוא אים
זאגן בניה חטאו וועט יעקב איה זאגן דוא
נעלביגע השוכה וס אברהם ימחו על קדושת
שםך. וועט השי"ת זאגן לא בסבי טעמא
אברהם איז אלט האט זיינע רייד גיין מען
גיט נלא בדרדקי עצה אונ יעקב איז יונג
קאן ער גיט געבן גיין עצה. וועט השי"ת
אונעם גיין צוא יצחק'ן אונ וועט צוא אים
זאגן בניה חטאו זאגט יצחק רבש"ע ויזא
זענען ביינע קינדער אונ גיט ביינע קינדער
פאר וואס אין דער צייט ווען ויזא האבן
גיאנט געשה נשמת האסטו ויזא גירופן

פשוט

התורה על כל האומות מיד שאלו מה בתיב
בה וכאשר שמעו אשר בה בתיב לא תחלה לא
תגטב לא תנאף כי לריך האדם השלם
למעט את תאוותיו הרעות לא רצו לקבלה.
אבל ישראל גם הם היו יראים לנפשם
שמה כאשר ישמעו מה שכתוב בה. לא ירצו
גם הם לקבלה לכן ראשית דבר התחכמו
וקבלו על עצמם בחלה ובשבושה בלי שום
התרה ואמרו יהיה מה שיהיה כל אשר
לזה ד' נעשה ואחר כך נשמע מה בתיב בה
ולא בקבלת התורה נהגדל ונתקדש שמו של
הקב"ה וזה שאמר יחזק תזכור להם זה
הזכות ומנחה את כל חטאתם והמה ראויים
וכדאים לזה הטוב שאתה רוצה להמציא.
וכמו איש שהיה לו בת ולא רצה שום איש
לקחת אותה ואחר כך בא אחד ולקחה
בדלי יזכור לו אבי הבת את החסד שעשה
עם

ומבקש עליהם רחמים ואומר לפני הקב"ה
רש"ע ראה אשר בני ימחו על קדושת
שמך אף אם חטאו מכל מקום אם יאמרו
לו לך ועבדו ע"ז יעזוב למחות גופו ונפשו
למען שמך הקדוש וע"ז לא יעבדו ולכן
עשה עמם חסד ויבוא זה הכח אשר יש
להם וימחה את החטאים שעשו בפועל אחר
כך בא הקב"ה ליעקב ואמר לו בניך חטאו
והוא גם כן ענה כאברהם וקטו כי מדתו
רחמים. אבל הקב"ה לא נתחלה בטענה
זו רק יראה שיזכו בדין למען שלא יהיה
הטוב שיתן להם נהנה דכסופא ולכן בא
אל יחזק שמדתו הוא דין והוא בודאי
ישראל למענם שיזכו לרצ טוב בדין וכאשר
אמר לו הקב"ה בניך חטאו מיד בא בטענה
נחת ואמר הלוא הם בניך בזה שהקדימו
נעשה לנשמת כי כאשר הלך הקב"ה עם

ע"מ

פירוש

בשם איז און ימחו על קדושת שםך וזה
רש"ע וואס פאר א גוטע קינדער ויז
זענען אז מען זאל ויז הייסן ח"ו דינען
ע"ז לאין ויז זיך פון דייןט וועגן אפ מעקן
אין הארגען און ויז דינען גוט קיין ע"ז
פאר דעם זכות וואס ויז האבן אין זיך
און א פח ואלסטו אפ מעקן, ריא עבירות
וואס ויז האבן גיטאן בפועל. דער נאך
וועט השי"ת קומען צו זעקבין וועט ער און
דאס זעלבנע ענטפערין ויז זיין זיידע
אברהם ווייל זיין מדה איז רחמים וועט
ער זען אז מען זאל מיט ויז טאן רחמים.
אבער השי"ת וועט און גוט וועלן נאר
מיט דעם ריכטיגן דין זאגן ויז זוכה זיין
וועט ער קומען צו זעקבין וואס זיין מדה
איז דין און השי"ת וועט אים זאגן קנה
הטאו וועט ער באלד זאגן פאר ויז א גוטע
מענה פאר וואס ווען דא ביקט גיטקען
מיט דער תורה צוה ריא אומות האבין
זיז באלד גיפערעט וואס שטייט אין איר
גישורין און אז דא האט ויז גיטאן
לא הרצה לא תנאף לא תגטב א מענטש
דארף און האלטען זינגע שלעקטע תאוות
האבן ויז באלד גוט גיטאן ויז צוה

תורה

עם צחו כן התורה היא צחו של הקב"ה
ולא רצו שום איש לקבלה ואחר כך באו
ישראל וקבלוה בודאי אחת לרצו לזכור להם
זה החסד שעשו עם צחק זה טענה ראשונה
של יצחק. וטענה שנייה שאמר דל פלגא
דלילותא נבין במסורה של ג' פעמים אתהלק.
למה קודר אתהלק בלחץ אויב. אתהלק
לפני ה' בחרות החיים. אתהלק בתם
לצדי בקרב ביתי. כאשר מדת הדין יתרעם
על ישראל על חטאיהם ועל מיטות עבודתם
את בוראם. עונה כנ"ע רבש"ע גלוי וידוע
לפניך שלטוני לעשות רעונך אבל מה אעשה
שאתי הולך קודר כל היום בלחץ אויב
שלוחים אותי ועומסים עלי עול קשה ומפני
טרדת הזמן והפרנסה ועול הגלות אני
טרוד תמיד לבקש טרף והעניות מעבירין
אותי מלעשות רעון קווי כי תמיד עשיתותי
מלאים מיגון פרנסת הגוף ועבודת בוראי
אין בלבי כי קשה לאדם לעבוד שני אדונים

נראה

פירוש ע"ט

התורה היא מאבקת פון השי"ת און קיינער
האט ווא גיט גינאלט נעמן ביי מיינע קינדער
דאסן איר גיגנטן דארפסטו וויא גירענגן
דעם קודר וואס וויא האבן גיטאן מיט דיין
מאקטער דאס איז דא ערשטע טענה.
דיא צווייטע טענה וואס ער האט גינאגט
דל פלגא דלילותא וועלן מיר דאס פאר
שטיין מיט א מסורה קמה קודר אתהלק וגו'.
אתהלק לפני ה' בארצות חתנים. אתהלק בתם
לפני בקרב ביתי. דער מכת הדין איז
מחבטם אוף דיא יודן וואס וויא דינען קנאפ
דעם בורא און מישן שלעכטע מעשים.
ענטפערן דיא יודן קמה קודר אתהלק בלחץ
אויב. רבש"ע דיא ווייסט דאך אז מיר
וויילן מאן דיין רצון נאר וואס נאל איך
אפער מאן איך גיין ארום שווארץ וואס
דיא שונאים דריקן מיר מיינע גידאנקען
נעגען שטענדיג פאר נישטן מיט דעם עול
הפרנסה והגלות קאן איך דרך נישט דינען
מיר איז שווער צוא מאן צוויי מלאכות
צוא זאמען. אתהלק לפני ה' בארצות
חתנים. אז דיא וועסט מיר וויידער קעגן אין

צוא

נראה יהודית בעיר ווארשא האם נמלא
שם אנשי חסידים יראים ושלמים. ויען
ויהמר להם אל תזכרו לי את שם ווארשא
כי מאוד יחרה חפי על אנשי ווארשא גוים
גמורים מחללי שבת בפרהסיא אוכלי טריפות
זוללים וסביאים בקלור דברים אנשי בליעל.
בשבע שנייה נסע איש אחר לווארשא
וכאשר חזר לעירו וישאלו גם אותו לחוות
דעתו גם הוא על עיר ווארשא ויען ויאמר
מה אגיד ומה אדמה לכם האמת אגיד
לכם שעוד לא ראיתי עיר כווארשא אנשים
יראים ושלמים בהכ"נ מכל מיני חסידים
שבבולס כמה וכמה חברות של לומדי תורה
נמלאים בה זהירים וזריזים במלות כרכא
דכולה בה תורה ותפלה ולדקה. ויריבו שני
האנשים האלו פלוגתא רחוקתא חד אמר
שאין עיר טובה כווארשא וחד אמר שאין
עיר רעה כווארשא. לימים היה האיש
שדיבר רע על העיר פעם שני כווארשא
והיה כאשר חזר לביתו וירן תיכף אל רעהו
ויאמר לו עתה בחתי לפייסך אחי האמת
אחך ואחי הסקר והכבד עתה ראיתי כי
ערכו

פירוש ע"מ

צוא ווארשא איז עפ"ם א פרוקע שטאט נאנט
ער צוא וי"א דער מאנט מיר נאר גיט דעם
נאמען פון ווארשא גוים גמורים מחללי
שבת בפרהסיא. אין א צייט ארום איז
נאך איינער גיקומען פון ווארשא פרענט
מען אים וויא נעמט דאס אים ווארשא
נאנט ער א טייערע שטאט יראים ושלמים
אנשי חסידים א שטאט וואס מען גיפיר
אין איר אדעם תורה ועבודה וצדקה. האבן
זיך דיא צוויי מענטשן גיקריגט א פלוגתא
רחוקתא איינער נאנט אז עס איז גיטא
אז א שילעכטע שטאט וויא ווארשא און
דער צווייטער נאנט אז עס איז גיטא אז
א גוטע שטאט וויא ווארשא. אין א צייט
ארום איז דער וואס האט גירעט שילעכטם
אוף ווארשא גיווען א צווייטן מאל אין
ווארשא וויא ער איז צוריק גיקומען איז
ער גלייך אנוועק צוא זיין חבר און ער האט
אים איינער גיבעטן און ער האט צוא אים

הלדק שמע נח את אשר חספר לך מעשה
טורא חס אחד היה דר בכפר עני גדול
מאוד ויהי כאשר קרבו ימי הפסח ראשית
דבר השיג מעט מעות וקנה לו חטים
ויטחון. עגלה וסוס קנן וכחוש היה לו
ויסע לעיר הוא ואשתו לאפות מלה ויהי
כאשר בא לעיר כל היום לא ראו לאפות
למעט כי היו אנשים חסזים ממנו אשר
אפו בראשונה והוכרח להמחין עד הערב
ובערב אפו לו את המלה ויחזור ויסע להכפר
ויהי בלילה ההוא קרה קרה גדול ויגלדו
הגלגלים בהרפס והטיט והמים אשר היה
על אס הדרך וישאר סוסו החלס עומד
באחלע הדרך ולא היה בכחו למשיך את
העגלה מהרפס. בחור כך מדמן שחיס
אחד עשיר גדול בא עם מרכבה וארבעה
סוסים אחריו ולא היה יכול לעבור מפני
העגלה של הכפרי וילו האיש להעגלון שלו
שיקח

פירוש ע"ט

צדקה האם יר שון גינתהן או אף יורין
סאר קען נים בירן ער איז נח מציל פון
גיהנם מיט צדקה. איך האב גינתהן דער
צייגן א מעשה וויא גרוס עס איז דיא מצוה
פון צדקה עס איז אסאר גיקומען אונטער
יוד אין א שטאט וואס ער האט דארטן
גיהאט וויגע חסידים דארטן האט ער גיהאט
וויגעס א חסיד א גביר ביא אים האט ער
גיהאט סטאנציע אין שייגע היינער מיט
גינעקסילע פארלאנג מיט טייגעקע דיוואנס
אום גישפרייט. דאמאלס איז גיווען רעגן
צייט דיא גאסן פיל מיט בלאטעס פיל
קעגנשטן וועגן אריין גיקומען צום גוטן
יוד האבן וויא אן גישלעפט פיל בלאטע
אין וויגע היינער. דער גוטער יוד האט
פאר שטאנצן אז רעם בעל הבית טוט
דיא מעשה שטארק פאר דריסן. אונט דער
גוטער יוד צום בעל הבית קער אום וואס
איך וועל דיר דער צייל א מעשה עס האט
גיוואנט אין א דארף א צריקר יוד. נין
שטיב מיט א פערד אונ וואגין האט ער
גיהאט. עס איז גיקומען פאר פסח איז ער
מיט נין ווייב גיפארן אין שטאט אריין

הנשמה להמלאך האם תלך אחי לזנן את
חוס הגיהנם ויחמר לו המלאך אל תירא ואל
תפחד עוד מעט ותרחש מה יהיה הסוף
מהפסק שלהם ויעמוד המלאך לפני הדיינים
ויאמר להם האתם חרצתם משפט מר על
הנשמה הזו ויענו כן דברת מאתנו בית דין
זרק של מעלה ולא משפט זרק ואמת כי
אין לפנינו לא שכתה ולא עולה ולא משוא
פנים ופתח המלאך את פיו ויצק קול
גדול מסוף העולם ועד סופו ויאמר להם
הזה משפט אמת הלוא כל המקיים נפש
אחת כאלו קיים כל העולם כולו וזה האיש
הזיל ממות לחיים ו"כ נפשות וזה שכרו לילך
לגיהנם היה לא תהיה יביאו קנה מאזנים
המלאכים מהמעשים רעים יחספו בזק
מאזנים מזד אחד ואני בזק מזד שני
ונראה מי יכריע את הכף אני או הם
ויאמר הבית דין זרק טוב כן יהיה דברך
ומיד צוה להביא מאזנים וישקלו ויכריעו
המלאכים מהמעשים הרעים את הכף כי
היו רבים עד מאוד. וישאל הבית דין
להמלאך

סיקח סוס וממרכבתו לחסור אותו בהעגלה
של הכפרי למשוך את העגלה שלו ויעש כן.
בחור כך הביט העושר על האים והאשה
היושבים בהעגלה וירא כי עוד רגע יגועו
וימותו מהקרח הנורא ויכמרו רחמיו וילו
להעגלון שלו לקשור את העגלה של העני
למרכבתו להביא אותו אל ביתו להזיל את
נפשו ואת נפש אשתו ממות ויהי כאשר
באו אל בית הכפרי וירא העושר כי שמונה
ילדים ואב זקן ואם זקנה צביתו רעבים
וערומים ויקח העושר חמשה מאות רובל
כסף ויתן להם ויסע לדרך. לימים מת
העושר ההוא וכאשר בא נשמתו לפני בית
דין של מעלה ליתן חשבון על כל מעשיו
אשר עשה בימי חייו ומלאכים רבים באו
אשר נולדו ממעשיו הרעים וילא עליו פסק
דין קשה ומד לילך לגיהנם ולסבול יסורים
קשים ומרים. אחר כך בא אליו מלאך
אחד ויאמר לו דע אשר אני נבראתי מן
המלוה שטניות עם פלוגי קודם פסח והנה
אנכי עמך ושמרתיו בכל אשר תלך ועת

פירוש ע"מ

דין מלאך וואס הוא האקט מיד באשאפן
ווען דא האקט יענע פאר פאלק ביא דעם
לעבין דער האלפן האב נאר קיין מורא
ניט ווס דס בית דין של מעלה האט דיר
גיפסקת גיהנם איה פירענ גיט נאך וייא
דוא וויעקט דעם גיהנם אפילו גיט נעהן.
קום מיט מיר צום בית דין של מעלה איה
וועל פאר דיר מענן. דער מלאך האט גיאנאט
צום ברש"מ איר ווייטק דען גיט אז דער
וואס איז מקיים איין נפש איז געווען וואס
ער וואלט מקיים זיין. דא נאנצע וועלט
אונד ער האט דער האלפן ביין לעבין צוועלף
נפשות אונד איר פסקת אים גיהנם. ענטפערן
אים דס ברש"מ ער הט אפער גיטאן אסך
עבירות ואנט דער מלאך דאז מען וועגן מען
האט גיבראקט א וואג אלע מלאכים פון
דיא עבירות האבן זיך ארום גינעצט אונד
איין וואג שאל אונד דער מלאך אונד דער
אנהערער וואג שאל עס האט אפער אפער
גיוואגן דיא וואג שאל פון דיא עבירות.

ואגן

להמלאך ומה תדבר עתה ויען המלאך אני
אומר כי לכם משקל שקר יביאו עוד את
הי"ב נפשות ויביאו אותם ויניחו אותם אל
הקף ועוד לא יכלו להכריע את הקף ויאמר
המלאך להביא גם את הסוס והעגלה ויביאו
גם אותם ועוד לא יכלו להכריע עד אשר
אמר להביא גם את הרפס והטיט והמים
אשר היה על הדרך במקום שנקרשו הגלגלים
ויביאו גם את זאת וזהו הכריע הקף של
המלאך הטוב והליל אותו מגיהנם. ועתה
ראה איך הליל הרפס והטיט את האיש
מעונש קשה ולכן אל יחרה אפק על אשר
הביאו רפס וטיט על הרפס כי זה יליל
אומך מגיהנם. ועתה גלכה לביאור המסורה
האיש ראשון אמר על משכבי בלילות בעיר
החושך ווארשא בקשתי את שאלהה נפשי
הוא אנשים לדיקים ולא מלאכי שם. בא
שמי ואמר העומדים בבית ה' בלילות בזה
ווארשא אנשים יראים ושלמים עומדים
כל הלילה בבית ה' ועוסקים בתורה ובמזמור.
אחר כך הורה גם הראשון ואמר איש חרבו
על ירכיבו מפתח בלילות מנהיגים לדרך למען
להליל את נפשות מגיהנם וזה שאמר ילחק
לל פלגא דמיכלי ומשתי הוא האנשי העוסקין
בתורה ובדקה נשאר מעט מוסיף אשר אין
להם שום זכות אם אתה סובל את כולם
מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עלך רנ"ז
העונש שאדם רוצה להעניש את בני אדם
אסבול ואם תאמר כולם עלי הא קרובת
נפשי קמך וכבר סבלתי יסורין בעד פלגא
עוד כשהייתי בעולם השפל ובעד פלגא ב'
אסבול עתה. ולכן מיחס הגמרא את
הסעודה לזרעו של ילחק. לאחר שאוכלין
וסותין וותנין כוס של ברכה לזכרהם אז
כשיראו

ע"ט

פירוש

ואין צוא איש דער ברש"ט נוא וואס נאקט
נעצט נאנט דער מלאך איינער וואס איז נאך
ניט ריפטיג לא מען נאך ברענגן דיא צוועלף
נפשות און צוא מיין וואס שאל מען האט
אוי גיטאן עס האט נאך אלעס ניט גיהאפן.
נאנט דער מלאך מען מוז נאך ברענגען
דעם פערד מיטן וואגן און דעם פערד
אוי און גיווען א צער בעל חיים עס האט
נאך אלעס ניט גיהאפן. נאנט דער מלאך
מען מוז נאך ברענגען דיא קלאטע וואס
דיא דער נענט דארטן גיווען גיפרארן
אוי ארום לייגן און מיין שאל דאקאלס
וועט מען נעמן דעם ריכטיגן אמת מען
האט אוי גיטאן אוי דיא קלאטע האט אים
ערשט ארום גינמען פון גיהנם. אוי וואלסטו
וויסן אז דיא קלאטע וואס מען ברענגט
דיר דא אריין וועט דיר ארום נעמן פון
גיהנם. נעצט וועלן מיר פאר שטיין דיא
מסורה דער ערשטער האט גיזאנט על
משפדי בלילות. אז איך בין גילעגן אין
דעם פינקטערען ווארשא בקשתי את
שאלהה נפשי האב איך דארפן גיווכט
צדיקים. ולא מצאתי. אוי איך האב ניט
גיפונען. קרבט צוא גיין דער צווייטער אוי

ומר עד היום הזה. נותנין ליחזק כוס של ברכה כי הוא מסר את נפשו על המזבח ועשה טובה לזרעו עד סוף כל הדורות וכמו שאלו אומרים בחפלת ר"ה ועקדת יחזק היום לזרעו ברחמים חזכור. והקב"ה הצטיה לישראל שסופן להגאל בקרבו של אל הוא בזכות יחזק. וגם יליאת מזרים גרם לנו יחזק כמו דליהא בצעל הטורים וארז בגימטריא יחזק כדליהא במדרש שלחן גרם לישראל שילאו ממזרים. וגם גאולה אחרונה הוא על ידו כאשר בארנו כאן את הגמרא עמיד הקב"ה לעשות סעודה לזרעו של יחזק. ואמר אין אני יכול לבדך אמת שהרבה טוב בא לכס על ידי חבל גם הרבה רעות שילא ממני עשו ואני הייתי בטעות לחזקו לחיט מדקדק במלות וגתתי לו ברכה שימשול עליכם עד עת קץ והוא גלות ארוס לכן אין

בשיראלו ישראל את רב טוב אשר זכו אשר אין לשער ואין להעריך כמוהו ושמחה שלמה דלא אפשר לספר וללייר בשפתינו ואז יאמרו ישראל מי הביא אותנו לכל טוב זה בודאי אברהם אבינו שהוא היה הראשון אשר הכיר את בוראו וד' בחר בו והצטיה לו להיות לו לאלהים ולזרעו אחריו ולכן נותנין לו את הכוס של ברכה להראות שזה הכוס של שכר ותענוג נפלא שנותנים לנו מהסעודה היקרה אשר בה יתענוג לגלגל נלחם הוא גרם לנו את כל הטוב. אבל הוא מפני ענותו יאמר אין אני יכול לקבל את הכבוד הזה אשר אתם נותנים לי חף כי אמת שעל ידי בא לכס הרבה טוב אבל גם הרבה רעות בא לכס על ידי בזה שאמרתי לו ישמעאל יחיה לפיכך ולזה נחרב בית המקדש וגמסר הארץ לישמעאל עד זמן העמיד ואתם הייתם בגלות ארוך

פירושו ע"מ

אזו אנוסם מיט א פרייד וואס דער פערר קאן דאס נאר גיט אוס שרייבן. וועלן דיא יידן זאגן וועטן באקען מיר באקען ווער האט אויף גיבראכט פאר דעם געמדיקן תענוג גויס איינער פאטער אברהם ער איז גיווען דער ערשטער וואס ער האט דער קאנט דעם אמת בורא און השות' האט אין אים אוס דער וויילט און ער האט אים צוא גיזאגט צוא געטן אים מיט וויינע קינד אין וויין חלק. דערום לאמיר אים געבן דעם בוס של ברכה צוא ווייטן אז דורך אים האבן מיר דיא ברכה פון גאט. אומר אין אני יכול לקבך שפער וצא ממני ישמעאל איך קאן גיט צוא געטן דעם פבור נוס איר גיט מיר. אמת מאין איך בין גיווען דער ערשטער וואס איך האב דער קאנט דעם אמת בורא און איך האב גיבראכט מיינע קינדער חמת פנפי השכינה וואס דורך דעם גיט אייך השות' נעצט פיל גומס. איר האט אבער דורך מיר גיהאט פיל שלעכץ און פון מיר קומט ארום ישמעאל און איך האב נאך פאר אים גיגעטן לו ישמעאל ותינה לפניך הלואי זאל ישמעאל לעבן פאר דיר צו גיב דעם איז קרוב גיווארן

נועלטיגן

תהלים קל

אין ראוי לי הכבוד של כוס של ברכה כי גם כוס של פורעניות בא לכס על ידי . ונתנין ליעקב כוס של ברכה כי הוא אב כל ישראל ועל שמו אנו נקראים בני ישראל כי הוליד י"ב שבטים מטתו שלמה כולם אהובים כולם בדרים שבטי יה כי הדריך אותם בדרך ישר לעבוד את אל אחד בתורה ובמנוח כמו שאנו אומרים פעמים בכל יום שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד . חומר אין אני יכול לברך אמת שעשיתי לכם הרכה טוב של כוס ברכות אבל גם כוס של פורעניות שחיתם על ידי שלקחתי שתי אחיות ועל ידי זה נתגלגל מכירת יוסף גלות מצרים ונחלק מלכות בית דוד וגלייתם גלות מרצין האומות על זמן ארוך ולכן אין ראוי לי הכבוד הזה . אומרים לו למשה טול אתה וברך למשה אין נותנים הכוס על ידו מפני כבוד האבות רק אומרים לו טול אתה בעצמך ולא יהיה להם זה לחסרון כבוד כי זה יהיה נראה כי רק מחמת אונם אתה נוטל את הכוס כי אחד מוכרת לברך כוס של ברכה ובאמת מי עשה לנו יותר טוב ממשה רבינו הוילחנו ממלרים ברכוס גדול וקרע לנו את היס וביזה היס וספק כל זרכנו במדבר ועל ידו נתן לנו הקב"ה את התורה ובנה לנו משכן וכש לנו את ארץ סיחון ועוג וכדאיתא (במסכת מנחות י"ג) יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים . חומר אין אני יכול לברך שלא זכיתי ליכנס לארץ לא בחיי ולא בזמתי אלו זכיתי ליכנס בחיי אז לא היה שום גלות בעולם ואפילו אלו נכנסתי אחר מותי היו מתפללים על קברי והיו נגלים מכל רחם ולכן כיון שלא הייתי לכס כוס של ברכה

פירוש ע"מ

ג'מ נעמן נוא נעם דוא דעם פום שר ברכה וייל ב'אקת נוער נאך האט אויג אוי פיל מוכות ג'טאן וויא דוא האקט אויג ארום ג'נוקען פון מצרים מיט אנדום פאר מענין האקט אויג ג'שפאלטן דעם ים מיט ביזת הים האקט אויג מספיק ג'נוען אין דער מקדש אלעס וואס מיר האבן ג'ברוקט האקט אויג אראפ ג'נוקען א הורה פון היסיל האקט אויג גבוים א משכן האקט אויג איין ג'נוקען דאס לאנד פון סיחון ועוג און וויא די נקרא נאנט יבא טוב זאל קוקען משה וואס ער הייסט טוב ויקבל טוב און ער זאל נעמן דוא הורה וואס זיא הייסט טוב מטוב פון חשי"ת וואס ער הייסט טוב לטובים צוא דוא יודין וואס זיא הייסט טובים . אומר אין אני יכול לברך איך קאן מיר און ג'מ נעמן דעם פבור או דורך מיר האט איר ג'האט פלוז א פום ברכה אקת טאק א דורך מיר האט איר ג'האט דוא ג'רעסשע ברכה דוא הורה איך האב אקער ג'מ וזכה ג'נוען אריין צוא ג'ין אין דער הייליגער לאנד ג'מ פאר מיין לעבן ג'מ דאך מיין שט נוען איך וואלט אריין ג'ין אין דער לאנד וואלט איר שון קיין גלות ג'מ ג'האט און אפילו נוען מען ב'רענגט מיר אריין נאך מיין שט און איר

ברכה בשלימות וזין ראוי ליקח לי את הכוס של ברכה. אומרים לו ליהושע טול אתה ובכך שהכנים אותנו לארץ וכש לנו ל"א מלכים וחלק לנו את הארץ אומר איני מברך שלא זכיתי לבן אפשר אם הייתי זוכה לבן היה הבן יורש המלוכה ממני עד עולם ולא הייתה המלוכה מתלקת לחלקים ולא הייתם צאים לידי גלות. אומרים לו לדוד טול אתה ובכך אומר להם אני אברך ולי נאה לברך כי ממני יא' רק כוס של ברכות ולא שום כוס של פורעניות יא' ממני. והענין שמעבדים שבאבות ומשה ויהושע נמשך מהם רעה לדורות עד היום הזה מה שאין כן בדוד שלא די שלא יא' ממנו שום רע אלא אדרבה נמשך ממנו כמה טובות לדורות עד היום הזה. כיגד מאברהם ויחזק ילאו ישמעאל ועשו

האזורים לישראל ובכל יום ויום עומדים עלינו ללכותינו עד היום הזה והקב"ה מילנו מידם נמלא שהרע שלא מהם נמשך לדורות וכן מסבת יעקב ומשה ויהושע נמשך רע לדורות כאשר בארנו. לא כן דוד המלך ע"ה שלא די שלא נמשך ממנו שום רע אלא שנמשך גם טוב לדורות א' זה שלא ממנו אכשלים לא היה לנו שום רע מזה מה עשה לנו אכשלים לאציו עשה רע אבל לא לנו ועוד נמשך לנו מאכשלים תועלת גדול להיות מוכן לנו תשובת המעיין. ויוזן הענין במאמר חז"ל במסכת ברכות דף ח' למה נסמכה פ' גוג ומגוג לפ' אכשלים שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברכו אף אתה אומר לו כלום יש בן שמורד באציו אלא הוה הכי נמי הוה. כונת המאמר נראה לפרש כי בהיות שישראל נקראו

פירוש ע"מ

איר ואלט מתפלל גי'וען אור מין קבר וואלט איר פאלד גיצול גיווארן פון אלע צרות איז דערום ווייל איה האב גיט גיקאנט זיין צוא איה א פוס ברקה בשלימות קאן איה מיר גיט געבן דעם פוס ישל ברקה. אומרים ליהושע טול אתה וברך וועלן דיא יודין זאגן צוא יהושע געם דא דעם פוס ישל ברקה דא האקט אונז אריין גיבראקט אין דעם לאנד איז האקט מלחמה גיבאקטן מיט ליא מלכים אונז האקט צוא טיילט דיא לאנד אומר אין אמי יבול לקרן איה קאן מיר אור גיט געבן דעם קבור פון דעם פוס ישל ברקה שלא זכיתי לבן איה האב גיט גיבאט קיין זון ווען איה האב און קאן זיין אז ער וואלט גי'ושט פון מיר דיא מלוכה אור דיא יודין גי'י איה אונז עס וואלט גיט צוא טיילט גיווארן דיא מלכות בית דוד איז דיא יודין וואקטן גיט גיקאנטן אין גלות. וועט מען זאגן צוא דוד געם דא דעם פוס ישל ברקה וועט ה'ד ענטפערן איה וועל גע'משן אונז מיר איז שייך צוא גע'משן ווייל פון זיא אלע איז ארום מקון דעות אור פאר דיא יודין וויא מיר האבן דא מבאר גיווען. אבער פון מיר איז ארום

גיקאנטן דיא יודין געזו טובות דיינינו פון אברהם ויצחק איז ארום גיקאנטן י'שעא' וועט איז ארום גיקאנטן דיא יודין דעות אור אלע דורות. איה האב גיבאט און אכשלים האט ער נאר מיר גיבאט ש'לעכץ אבער צוא דיא יודין האט ער נאר קיין שום ש'לעכץ גיט גיבאט אברקה עס איז נאך פון אים ארום גיקאנטן אנדערע טובות לדורות. וויא דיא נקרא זאגט אין פקודות פאר ווס שמיט די פרשה פון אכשלים דאס איז דר קפיל מומור ד'דוד בקרחו ספני אכשלים בנו דעבן דער פרשה פון גוג ומגוג דאס איז דר קפיל קמה רגשו. סאמער וועט דיר א מענטש זאגן צו קאן דאס זיין אז א קענקט זאל מורד זיין אין זיין האר. ואלסטו אים אור זאגן צו קאן דאס זיין אז א זון זאל מורד זיין אין זיין פאטער עס איז דאך אבער ווא גיווען וויא מיר האבן גי'עהן אז אכשלים האט מורד גיווען אין זיין פאטער דוד אזוי איז דאס אור גיווען אז דער קענקט האט מורד גי'וען אין זיין האר. איז דיא פונקט פון דער נקרא אזוי אז דיא מינין וועלן דיר זאגן לאמיר זעהן אז א קענקט וועט מורד זיין אין זיין האר

נקראו בני' ונקראו עצדים כדוד' וידוע
 שבעד שמורד ברבו מורד אותו וגורשו
 בגירוס מוחלט עד עולם. לא כן הבן
 המורד באביו שאף על פי שאביו כועס
 עליו חוזר ומרחם אותו. וזה כונת המין
 הסהול לרמוח שאין תקומה לישראל משום
 סנקראו עצדים ובעד המורד ברבו אין לו
 תקומה עולמית. אמור לו כלום יש בן
 שמורד באביו רנ"ל אלו נקראים בני'ם
 וכעס שבן המורד באביו וכועס עליו אביו
 חוזר ומרחמו כענין אבשלום עם דוד שאף
 על פי שבקש להרוג לאביו עם כל זה
 ריחם עליו כן אלו בפני ה' אלהיו שאף
 על פי שמרדו בפני ה' אלהיו מאחד שאלו
 לו כבנים דכתיב בני בכורי ישראל הוא
 מרחם עלינו ומעשה דוד ואבשלום יוכיח
 באופן שמאבשלום נמשך לנו טוב וחוטלת
 נמשך

פירוש ע"מ

אוף ויין זון אזו וויא עם איז גיווען בייא
 דוד מיט ניין זון אבשלום הגם אבשלום הט
 גיוואלט דעם פאטער דרנגן אונ צוא געסן
 דיא מליכה פון דעסטוועגן האט דוד אוף
 אים רחמנות גיהאט אזו הייסן מיר יודין
 זון צוא גאט וויא דער פסוק נאמט בני
 בכורי ישראל נעמט ער אוף אויגן גיט רחמנות
 האבן אונ נעמט אויגן ווידער קערן צוא
 אויגער לאנד אונ נעמט אויגן אוף בושן דעם
 בית המקדש. נמצא איז אויגן פון אבשלום
 נאך ארום גיקוקען א מוכה צוא קאנען
 ענטפערן דיא מינין א תשובה. אוף פון
 דעם נאם ער האט גינוקען צוא בת שבע
 איז אויגן גיט ארום גיקוקען קיין שום רעה
 נאר א מוכה וויא דיא נמצא נאמט אז פון
 דעם נעמן מיר וויא גרום עם איז דער פח
 התשובה. אוף דאס נאם ער האט גיט
 גבוט דעם בית איז אויגן גיט ארום גיקוקען
 קיין רעה נאר א מוכה נעמן ער וואלט בושן
 דעם בית המקדש וואלט השי"ת גיט אום
 גילאנט דעם פעם אין בית המקדש נאר
 צוא דיא יודין וואלט ח"ו גיט גיבליגן פון
 דיא יודין קיין שריר ופליט. נמצא דערום
 האבן דיא ערשטען אונ משה ויהושע גיט
 גיוואלט בענטשן ווייל פון וויא איז ארום
 גיקומען

שמשך גם טוב ומעלת גדול לדורות (ב) **אדני** שמעיה בקולי. הלוא אחי
לזה אמר דוד אני אבך מן הדין כהיות
שלא ילא ממני שום דע ולי כלה לבך הארץ כבודך ולכן שמע בקולי הילא ממני
שגם נמשך ממני טוב לדורות. עוד ידוע אף כאן בארץ נכריה: תהיינה אוזניך

קשובות לקול
תחנוני. אף כי מפני
חבלי הגלות אין דעתי
ללוה ואין לי יכול לכוון
בתפילתי אעפ"כ תקבל
תפילתי אף שהוא קול
בלא מונח הלז:

(ג) **אם עונות**
תשמריה.

מפני ג' טעמים אחי
לריך לשמוע בקולי א'
אם את עונותי תשמר
ולא תמחול לי לא יושלם

השם ויהי יה בלבד. ב' **אדני** מי יעמוד.
גם את אדנות שהוא תואר שאתה ארון
לעולם מי יעמוד כי מפני אריכות הגלות
יחלש

קל א שיר המעלות
במעמקים קראתיך יי:

ב אדני שמעיה בקולי
תהיינה אוזניך קשובות
לקול תחנוני:

ג אם עונות תשמריה
אדני מי יעמוד:

כי

שדוד היה אורח על
שטותיו היה מחדס
ומהאבות וגם הוא מלך
המשיח והאבות ומשה
ויהושע לא ראו לבדך
כדי לחלוק כבוד למלוכה
ולזה אמר אני אבך
מן הדין דאורח מבך
ולי כלה לבך שאני
מלך ומלך שמח על
כבודו אין כבודו מחול:
(א) **שיר המעלות**
במעמקים.

אף שאני עמוק עמוק בשפל המלכ אעפ"כ אין
אני מבקש למעני רק קראתיך ה' למענך
אני קורא ומבקש שיהיה שמך שלם:

ע"ש פירוש
שבייא איך גיט פאר מיר צוא מציץ זיין
מיה פון מיין פוין נאר קראתיך ה'. פון
דיינעט וועגן טוא איך דיר רופן אז עס
וואל דיין נאמען בשלמות זיין דיין פבור
וואל גיגרוסט ווערין: (ב) **אדני** שמעיה בקולי.
דוא ביסט דאך דער האר פון דער
נאנצער וועלט און דיא נאנצע וועלט איז
פול מיט דיין פבור דערום ואלקטו הערין
אין מיין קול וואס עס גייט ארום פון מיר
אפילו דא אין חוץ לארץ. תהיינה אוזניך
קשובות לקול תחנוני. ואלץ דיינע אויערן
פאר נעמן צוא דעם קול פון מיין גיבעט
הנס. טקמה מיין נידעריקייט איז מיר מיינע
גידאנקען גיט קלאר און פון מיר גייט
נאר ארום א קול אן א פונקע פון הארצין
וואקסטו דאס פארט פאר געמן:

(ג) **אם עונות תשמריה**. צוא ליב דבייא
טעמים דארפסטו צוא הערין אין
מיין קול און צוא העלפין מיר א אז דוא
וועסט היטין מיינע זינד און דוא וועסט
מיר גיט וועלן מוחל זיין וועסט גיט נאגן
ווערן

גינקמען דיא יידן רעות דרור דורות.
אבער דוד המלך האט גיזאגט אני אבך
איך וועל בענקשן ווייל פון מיר איז גיט
ארום גינקמען דיין שום רעות ולי נאה
לבך און מיר איז שוין צוא בענקשן ווייל
פון מיר איז ארום גינקמען בלויז טובות.
נאה א טעם קאן מען זאגן דאס איז ידוע
אז דוד האט דעם נאמען אורח ווייל זינע
ווארן איז גיווען גינקמען פון ארם און פון
דיא עקטערין גס איז ער א מלך און דיא
עקטערין האבן גיט גיזאלט בענקשן ווייל
זיין האבן אפ גיגען פבור צום מלך און
זייער פבור האבן זיין מוחל גיווען אבער
א מלך קאן זיין פבור גיט מוחל זיין דערום
האט ער גיזאגט אני אבך איך וועל בענקשן
ווייל איך בין א אורח און א אורח קומט דיא
ברכה. ולי נאה לבך און מיר איז שוין
צוא בענקשן ווייל איך בין א מלך קאן
איך מיין פבור גיט מוחל זיין:

(א) **שיר המעלות** במעמקים. הגם איך ליג
זייער טיף נידעריג פון דעסטוועגן

יחלם האמונה ומחזיקים הכספים ואומרים לעניים נשמיים הנוגע אל החומר חלם
 לית דין ולית דין ולית ארון לעולם : קוֹתָה נִפְשִׁי תִקּוּי הוּא עֲנִיָּה רוֹחֲמִים
 (ד) **בִּי עֶמֶךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תּוֹרָא** . הנוגע אל הנפש : ולדבריו הוֹחֵלֵתִי נִפְשִׁי
 טַעַם הַסְּלִיחָה הוּא כִכְרִי שִׁירָא מְלַפָּה וּמִחַל לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרִים יוֹאֲלִים מִפִּי
 הַקֶּבֶד"ה כְּאֶשֶׁר הִיָּה

במתן תורה :

(ו) **נִפְשִׁי לֹאדְנִי**

במשמרים

לבוקר . כמו שאני
 רוחים שקודם שחיר
 היום יחסך הלילה ביותר
 ואז מלפני האיש לחור
 בוקר כן חוסך הגלגל
 עתה חזק מאוד ולכן
 שומרים לבוקר אני
 מקוה לאור בוקר של
 הישועה :

**בִּי עֶמֶךָ הַסְּלִיחָה
 לְמַעַן תּוֹרָא :**

**קוֹתָה יִי קוֹתָה נִפְשִׁי
 וְלִדְבָרוֹ הוֹחֵלֵתִי :**

**נִפְשִׁי לֹאדְנִי מִשְׁמָרִים
 לְבֹקֶר שְׁמָרִים לְבֹקֶר :**

וַיַּחַל יִשְׂרָאֵל אֶל יִי בִי

עם

מלחמות עוד שלא תשוב לגרש אותי כמקדם : (ז) **יַחַד יִשְׂרָאֵל אֶל ה'** . התקוה לחיים
 (ח) **קוֹתָה יִי** . התקוה שיש לי לה' אין
 הגוף שלי הוא המקוה ההיא תלך בטה לאור מפני שני טעמים א'

מלך

פירוש ע"ט

ויערך דער שם און עם וועט נאר ווין דער
 שם יי . (ב) אדני מי יעמוד . אפילו דער
 שם אדנות וואס ער ווייזט אן דא ביקט
 דער האר פון דער וועלט ווער וועט אים
 און שטעלן ווייל איבער דא אריבער תגלות
 מערין זיך דא רשעים און דער וועלט
 און זיין נאמן און עם איז נאר גיטא גיין
 האר צו דער וועלט :

(ג) **בִּי עֶמֶךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תּוֹרָא** . דער
 טעם פון סליחה איז פרי מען זאל
 מוכר האבן צו זיך גיין . עם איז האר
 גיטא א מענטש וואס ער זאל גיט זיך
 און אז דא וועט גיט וועלן מוחל זיין וועט
 דער מענטש זאגן דעם אייביגן וועלט האב
 איך שוין פאר זיין לאקאטאן וואס מין
 הארץ גלוקט וועל איך האבשי האבן די
 וועלט . אבער אז עם איז נאר האנדען
 סליחה האט א מענטש מוכר צו זיך גיין
 פרי ער זאל האבן דעם אייביגן וועלט דערום
 דארפסטו מיר מוחל זיין דא געבירות און
 מיר ווידער קערן צו מין לאנד באמאלט

(ד) **נִפְשִׁי לֹאדְנִי מִשְׁמָרִים**
 (ה) **וַיַּחַל יִשְׂרָאֵל אֶל יִי בִי**
 הקודש האף צו נאם אן מען דאפט

זוא

מלך המקוה כי יכול להיות בעת שהבטיח לו היה ראוי לאותה טובה ומלא חן בעיניו אכן אחר זמן סר הנבטת והוא מדרך הטוב ואחד חינו בעיני המבטיח וחזר מהבטתו .
 ב' מלך המבטיח כי הורד מגדולתו ומגבורתו ואין ביכולת ביד המבטיח ההוא למלא את הבטחתו אם כן לשוא היה תקות האדם ההוא . אולם בו יתברך חזן בו אחד משני פנים האלו ח' המניעה מלך המקוה שאין אנו ראוים וחכמים להבטחתו יתברך על זה אמר יחל ישראל :
 כי עם ה' החסד . הלא כל הישועות אשר יבטח לנו היה הכל מלך החסד והנדבה כי לא היינו ראויים מלך מעשינו הטובים

עם יי החסד והרבה עמו פדות :

והכללה לפניו יתברך ולא תש כמו ח"ו ולכן ראוי לו התקוה והבטחון . עוד ראיתי ביאור על פי משל לאדם אחד שתפסו אותו בבית האסורים בעד חובותיו וילכו ראשי הקהל ויתפשו עמו המוששים שלו לשלם להם החוב במשך עשרה שנים כל שנה עשירית חוב ויתנו חלק ראשון ויעזבו אותו לחפשי ויהי

פירוש ע"ט

צוא א מענטשן קאן איך נים נאמן אז דער האפענונג וועט גוויס קוקען צוא ליב צווייא מעשים . (א) קאן זיין דיא מניעה פון דעם דאזיגן וואס ער האפט ווען ער האט אים צוא גינאנט איז ער ווערט גיווען צוא דיא טובה אונ א צייט ארום האט ער זיך אפ גינאן פון דעם גוטען וועג אונ ער האט פאר לורן דעם חן בייא דעם צוא נאנער אונ ער וויל אים שוין נים טאן דיא טובה וואס ער האט אים צוא גינאנט . (ב) קאן זיין דיא מניעה פון דעם דאזיגן וואס ער האט צו גינאנט ער איז אראפ פון זיין יכולת אונ ער קאן דאס גיט מקנים זיין וואס ער האט צוא גינאנט איז דאך אום ויקט זיין האפענונג פון דעם מענטשן אבער בייא הישיות איז נישא בידע מניעות (א) די מניעה פון אונזער ווייט ווען מיר נענען נים ווערט צוא דיא טובות וואס הישיות האט אונז צוא גינאנט אוף דעם נאנט ער פי עם ה' התקד אלע ישועות וואס ער האט אונז גיטאן אז נאר גיווען מצד הסקר והנזקה מיר נענען צוא וויא גיט ווערט גיווען צוא ליב אונזערע גוטע מעשים . אזו וועט אונז הישיות ווידער טאן נים צוא ליב אונזערע גוטע מעשים נאר צוא ליב זיין גרום הסקר . אזו וויא

והי' לשנה הבאה לא נתנו את חלק השני בגלות הזה זמן ארוך עד כי יתמקרו כל ווקחו אותו שוב לבית האסורים וישבו ויפדוהו בסנה השלישית שוב לא נתנו ויחזירו אותו שוב לבית האסורים ויפועלו ראשי הקהל לבלתי לפדותו עד אשר יקבלו ממות בעד ח **והוא יפדה את ישראל מכל המצור ויעברו ימים רבים והוא לא נפדה ויתמה הנחפס וישלח**

מב' עונותיו :

לדרוש סיבת הדבר וישיב לו כי זה הסתממות הוא לטובתו כי עתה יעלנו בחכמה לקבץ את כל המנוע להנוסה בפעם אחד ולסלק לו בשלימות ולהולידך לחפשי עולמית שלא תראה עוד השחת . כמשל הזה הוא גלות האחרון עלת ה' היא תקום לעבד חותנו

פירוש ע"מ

מען אים ויידר גינומן אין תפיסה ביו וי' האבן גיבראקט דעם חלק געלט האט מען אים ארום גינומן פון דער תפיסה . וי' עס איז גיקומען דער דריטער יאר האבן וי' ויידער גיט גיגען דעם חלק געלט האט מען אים ויידער גינומן אין תפיסה . האבן זיך דיא ראשי הקהל באטראכט אז יעצט זאלען וי' גיט היילן ארום צו געבן אים פון דער תפיסה ביו זאגען וי' זעלן צוא זאכן געבן דעם גאנצן חוב אונז וי' זעלן באצאלן פאר איין מאל ביו גאר דער ווייל איז אנגעקאלאנגט צייט אונז וי' האבן אים גיט ארום גינומן פון דער תפיסה האט ער פון דער תפיסה גישקט פרעגין ווס דס קאן זיין האבן וי' אים גיטגעקערט אז דאס איז פון זיין טובה זעגן וי' זעלן אויף קלובן די גאנצע געלט וויפיל עס קומט אונז וי' זעלן באצאלן פאר איין מאל זעט מען שוין מער דעם פינקטערן גרוב גיט זען . אזו שרייבן מיר צוא גאט נפשי לה' משומרים לבוקר בו' מיר זענען דאך שוין פיל מאל אין גלות אונז מיר האבן צוא דיר גיהאפט אונז דוא האסט אונז ארום גינומן אין אקורצע צייט . אונז היינט זענען מיר אין דער פינקטערנש אזו אלענע צייט אונז עס קומט גאר גיט דער בוקר . ענטפערט דער רוח הקודש וי' ישראל בו' וברבה עמי פדות דאס וואס עס גידעקט לאנג דיא צייט פון דעם אוס לייזונג איז דאס חסד פון גאט פון אונזער טובה זעגן בכו' והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו . ער זאל שוין אוס לייזן דיא יידן פון אלע זייערע עבירות אונז מיר זאלן שוין זעהן זיין בדין וי' דיא מענה פון אונזער פאטער יצחק צוא א אייביגע זענה אונז צוא א אייביגן יסוד בכתרה ב'מינו אבן :

תם ונשלם שבת לאל בורא עולם .

אלו שמות האנשים אשר תסכי בידי לקרבה אל מלאכת הדפוס בהזנח ורכושם לקחת משני ספרי זה י' עליהם סתרי יצורים ויצליחם בכל אשר יפכו :

פיעטרקוב

י' משה אהרן דבן ווססמן
הנביר י' נתן הורוויץ חלוי
י' נתן בראדניוויץ
י' שמע' ב"ר חיים נ"י
י' אליעזר ראובן מאלץ
י' הענק ראובנלום בן
ידידי יקותיאל
י' ישעיה זילבערשטיין
י' מאיר צוויינהאפטיג
י' משה דוד דאודיאויץ
י' נתן צוויינהאפטיג
י' יצחק שמינבערג
י' אברהם יצחק פארו
י' דוד נעכציצקע
י' ליובש נעכציצקע
י' אברהם נעכציצקע
י' יוסף נעכציצקע
י' אברהם אליעזר אניץ
י' משה זילבער בערג
י' משה שמואל לעווקאוויץ
י' יצחק קאיוואוויץ
י' יצחק ליב שיינעמ
י' יצחק גאלדבערג
י' יהודה גאלדשטיין
י' אברהם פנחס רובינשטיין
י' צבי הירש אייזנשטיין
י' אברהם פוקס
י' יוסף ב"ר יחזקאל חלוי
י' שלמה צינהאכער
י' אהרן ליב שווארץ
י' יהודה ליב
י' פנחס גאלדבערג
י' דוד בער ווארליך
י' דוד יוסף אייזנבערג
י' דוד ליבערטאן
י' יוסף ווייס
י' צבי הירש ווייס
י' יעקב שילפונגעל
י' נתן רווענש
י' צבי ראובנשטיין
י' צבי הירש העפסער
י' אברהם דויבאלפאטוויץ
י' שמואל יעזערסאטוויץ
י' פייסל רישערבאנר
י' חניך הענק שעפס
י' ישראל אלחנן לעווקאוויץ
י' מייזל דעסר
י' יעקב מאיר לימחאק
י' שמע' פרישער
י' שלמה זלמן מאכענאטק
י' אייזיק מייזערסאטוויץ
י' אורי חיים יורקאוויץ
י' צבי דוד ברגער
י' פסח קעניגסניץ
י' וואלף באטם
י' נתן באטם
י' עמיאל זעלקאוויץ
י' העניך גוסקנד
י' מרדכי איצקאוויץ
י' ישראל הורוויץ
י' בצלאל עשוואנער
י' נפתלי גארטוויץ
י' אברהם משה קערש
י' מרדכי מערקאוויץ
י' משה לייזערסאטוויץ
י' יעקב מאיר ברגשאן

י' ישעיה פנעלצאוויץ
י' חבדור פנחס בילעוויס
י' חבדור יעקב שפירא
י' חבדור ישראל שטאלעוויץ
י' חבדור עזראל נאטשטאט
י' סמאציווע הרשה
י' ישראל גאלדאך
י' אברהם דוב טענעבוים
י' אליעזר יאקובאוויץ
י' אליעזר יואל לאטמאן
י' ר"ש זנוויל ב"ר סקורעצקע
י' שמעון זילבערבערג
י' יהודה פנחס גאטעלינסקי
י' מאמאטוב
י' שלמה זלמן הכהן
י' משה כהן גאלדבערג
י' שלמה ווייס
י' אליעזר יאקובאוויץ
י' אפרים פישל ואלפאטוויץ
י' וואלף מענדל גרויס
י' ישראל אברהם רויזנבערג
י' אברהם גאלד
י' אהרן אליעזר דרייוויץ
י' משה בונם ברודינער
י' שמחה שווארץ
י' אלי אפרים פערלא
י' יעקב וויערלהאס
י' זאב וואלף ארינגאך
י' נבא דבאס"ך
י' ישראל יעקב ווייס
י' משה קעניגהיים
י' אלסר אהרן ווארצמאן
י' אלי קאנעל
י' יעקב וויינברג
י' משה יהודא רייכמאן
י' חיים וויינרייך
י' נתן צערנאוויץ
י' יוסף יונגער
י' יצחק קרעוץ מלאדו
י' אגאטשניקסניץ נבא דר"ח
י' יורשע קלייבערג
י' דוד קענעם
י' שמואל אהרן פיוזצקי
י' דוב כעריש ראוינבלום
י' אלימלך סאטעלסאן
י' משה אהרן סערוואטער
י' יהודא קרפמאן
י' שמחה דוב גלאס
י' וואלף גדלי' פוקס
י' אליעזר פראץ
י' אהרן וואלפאטוויץ
י' זקן ראובן ווייסמאן
י' פסח שפייעוואק
י' אברהם שמעון ברייטשטיין
י' יצחק פנחס שמע' **ב**
י' מרדכי מנחם אפאטוויץ
י' צבי הירש שעפס
י' יעקב יוסף אטשמאן
י' צבי יעקב גאלדבערג
י' ירחמיאל בוגאטוויץ
י' שרגא פייבל וורבלעוויץ
י' מענדל גראס
י' שלמה חיים שפיגולמאן
י' חיים דעסער
י' אריה ליב ויידמאן
י' יהודא ליב ואלפאטוויץ
י' אליעזר יאקובאוויץ

י' גיטל דוד באגאטאטוויץ
י' משה פרץ ואלפאטוויץ
י' יונה איזער
י' יעקב אליעזר ווייסמאן
י' יעקב ביזאלסקי
י' צבי דן וויינראט
י' נפתלי ווילדער
י' יצחק וואלף העללער
י' פנחס וואסענבערג
י' יעקב פאלק
י' נתן דואניץ
י' ישראל משה שווארץ
י' משה יוסף כאנע
י' אברהם ליכטמאן
י' אנשיל מענדלאוויטש
י' אפרים גליקסמאן
י' משה יצחק קלייווא
י' אברהם קרשטיין
י' שלמה פראש
י' הענק מאיר בירענשפאק
י' דוב בער גאלדשטיין
י' משה שטיינמאן
י' חנניאל גאלדמאן
י' ישראל צבי ברייטנינסקי
י' ישעי' יתורא קארין
י' ישראל בארענשטיין
י' אברהם גאלדבערג
י' חיים נאכטענאוויץ
י' נתן יהודה ראנאט
י' שלמה זלמן ליסערסאטוויץ
י' ישעי' רובין
י' מרדכי יהודה אייזנבערג
י' משה דוד טילשטיין
י' יהודא פליכטאטוויץ
י' יהודא ליב נאכטאטוויץ
י' יצחק ראובנבליטש
י' אברהם ישראל יאקובאוויץ
י' אברהם בארינשטיין
י' יצחק ווערנאוויץ
י' יצחק יעקב מייזערסאטוויץ
י' חיים גרשמן
י' שלמה יצחק שעפס
י' יצחק יעקב בארלינגער
י' אברהם יצחק בייסעל
י' חבדור ישראל ליב באלבין
י' חב' יצחק יעקב ראוינבלאס
י' חב' יהודא גאטשניקסניץ
י' חב' קאפלי ציטערמאן
י' אברהם גראנאט
י' חב' משה מארקאוויץ
י' חב' משה פאנעל
י' חב' עזראל שאפמאן
י' חיים מאיר יאקובאוויץ
בערוין
י' ארי' דוד פערילמוטער
י' אברהם צבי פערילמוטער
י' דוד קאפמאן
י' יעקב בורשטיין
י' דוד צבי ש"ב
י' יעקב פרוימאן
י' אברהם יצחק קאשענרש
י' אליעזר דימאנס
י' מרדכי באטעס
י' צבי גאטליב
י' אברהם צבי ויראוואטקי
י' אברהם מרדכי ימאן
י' יהודא ליב פארענצטוויץ

י' יעקב אהרן באדאווע
י' אברהם קראן
י' דוב בערלי שטיימאן
י' שמחה בונם קאואוס
י' מרדכי מענדל וויינש
י' יהודה צבי פטער
י' משה דוד חסיד
י' ליובכ"ץ גאמאלינסקי
י' אהרן וואלמאן
י' מאיר אייזנבערג
י' אברהם יוסף פונט
י' אברהם שמעון קראנגראד
י' משה דוב שווארץ
י' בנימין גאנשעוויטש
י' יעקב טעלימאן
י' צבי אברהם גליקסמאן
י' חנוך ראוינשטאל
י' יעקב קאפלי גלדמאן
י' נתן אפערלעוויץ
י' עמיאל ווינער
י' פנחס יאקאבאוויץ
י' דימל גרשמן
י' דוב שווארצפליץ
י' יעקב יוסף שווארץ
י' עמיאל יצחק גרשמן
י' צבי הירש פיגין זאמן
י' אשר גרויסמאן
י' דוב מייזערסאטוויץ
י' חיים ישראל פישער
י' ליב סטאלינסקי
י' ליב מענדל האמער
י' ישעי' ליפאטוויץ
י' ירחמיאל פושינסקי
י' יוסף גאטליב
י' וואלף זילבערוואסער
י' ישראל דוד פלאווינסקי
י' פסח גרינשפאן
י' מאיר ימא
י' יוסף יצחק גרינשפאן
י' אבא פישמאן
י' אביגדור לעו
י' צבי הארין
י' מיכאל גאטליב
י' חיים גאטליב
י' יוסף גערש
י' זאב ראובן
י' יוסף גרשמן
י' יעקב יוסף גאלדמאן
י' משה בנימין גאטליב
י' שלמה שווארץ
י' צבי ראשקין
י' עמיאל פראטק
י' בצלאל פוקס
י' זאב ראובן
י' אברהם האזער
י' חושעיא גערשט
י' יצחק מייזנסקי
י' חיים יחזקאל מייזערסאטוויץ
י' דוד וויילצוקע
י' מרדכי מיליורסקי
י' דוד ישראל קערש
י' יוסף האזער
י' יצחק ראובן
י' אהרן יצחק פוקס
י' פישל בער קעסליין
י' חיים שלמה קערש
י' סניי בלאנקעס
י' ישר בער
י' משה

סַקְעָרְעוּוּיִן
 /' שְׁכַח מֵאִיר הַכֶּחֶן
 /' שְׁמוּאֵל אִשֶּׁר הַכֶּחֶן
 /' יִשְׁעִי מִנְחָם סָנ"ל
 /' מִשֶּׁה לִּפְשִׁיָן
 /' שְׁמוּאֵל יוֹדֵעַ
 /' נִחֲמָן בֶּר' זָבֹב וְל'
 /' מִשֶּׁה שְׁעוּאִין
 /' נָתַן דָּוִד בֶּר' אֶפְרַיִם נ"י
 /' עֶזְרָא בֶר' מִשֶּׁה יִצְחָק נ"י
 /' בַּעֲרִישׁ בֶּר' יִרְמְיָהוּ
 /' יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב דַּמְכֶבֶר
 /' מַעֲנֵדִיל גַּעֲלֵאוּוּיִן
 /' יִשְׂרָאֵל חִירֶשׁ קֶרֶן
 /' בְּצֹלָל מִשֶּׁה
 /' מִתְחַל' יִתְחַל קָאָם
 /' הַבְּחֵר דָּוִד לַעֲזִינְטָאָל
 /' חֲבֵרָךְ אַהֲרֹן שְׁאָקֶשֶׁשׁ
אֶפְסִישֶׁנֶּע
 /' חֲמִישׁ טַרְשֶׁמֶמֶאָוּסְקִי
 /' אִשֶּׁר בַּאֲקֶסֶר
 /' יַעֲקֹב מֵאִיר וִילְבִירֶנֶג
 /' יִצְחָק וִילְבִירֶנֶג
 /' יִתְחַל אֱלִיעֶזֶר שְׁמִירָא
 /' רַפָּאֵל חֶרֶץ וִויִנְשֶׁמֶאָק
דְּעוּוּיִצָא
 /' דָּוִב בַּעַר רִישְׁטֶרֶסְקִי
 /' יוֹסֵף גִּרְנִישְׁטָאָן
 /' יוֹסֵף נֶחֱמִי' נִכְאִימַת'ס
 /' זְכַרְיָא דְּרִאוּבֶנְכֶר
מֵאֲנִל עֲנִיצָא
 /' אֱלִיעֶזֶר שׁו"ב
 /' חֲמִישׁ מִרְדִּכִּי פֶרְעוֹוֹעֶר
 /' יוֹסֵף צָבִי וִילְבִירֶנֶג
 /' יוֹסֵף בְּרִיחַ אַפְסִיוּן
 /' יוֹסֵף פֶּרִיזְדֶּעֶרֶרֶן
 /' שְׁמוּאֵל אַפְסִיוּן
 /' יַעֲקֹב פֶּרִיזְדֶּעֶרֶרֶן
סִלְעוּ
 /' יַעֲקֹב שׁו"ב
 /' לִיב נֶאֱלִדְמִין
 /' שְׁמוּאֵל חֲלַאֲסְקִי
 /' יַעֲקֹב וואַלְקֶוּוּיִן
 /' מֵאִיר מֵאֶרְקֶאוּוּיִן
 /' חֲמִישׁ צָבִי אַרְקֶעוּוּיִן
 /' וואַלְקֶאָסְטֶמֶמֶאָן
 /' אַבְרָהָם דָּוִד חֲלַאֲסְקִי
מֵאֶרְשִׁין
 /' אֶפְרַיִם פִּישִׁיל בֶּאֲרִינְשִׁישׁוּיִן
 /' צָבִי יִתְחַל מֵאֶרְשִׁין
 /' מִתְחַל' נֶאֱבִאָרְנֶדֶל
 /' יוֹסֵף יִצְחָק דִּישְׁמָאָן
 /' יִצְחָק דָּוִב נִיבִאָרְנֶדֶל
 /' פִּישִׁיל נִיבִאָרְנֶדֶל
 /' יַעֲקֹב יִצְחָק חֶרֶץ־קֶרֶן
 /' מֵאִיר יִתְחַל צִימְטֶרֶמֶאָן
 /' יַעֲקֹב נָתַן בִּיעֶסְטֶר
 /' מִשֶּׁה דַּאֲנִיצֶגֶר
 /' יִשְׂרָאֵל יִצְחָק אִינְשִׁין
 /' נֶאֱדִיל מִינְסְטֶר
 /' שְׁלֹמֹה זֶלְמָן מִוִּנְדֶּר
 /' פִּנְחָס לַעֲזִי
 /' חֲבֵרָךְ רַאבִּין וִורֶאָבֶל
 /' רַאבִּין מֵאֶרְשִׁין
 /' בַּעֲנֵדִיל דֶּאֲבִירִישְׁלֵאֲקִי
 /' מִרְדִּכִּי מִנְחָם דִּישְׁמָאָן
 /' צָבִי רַאבִּין שְׁעִינְגָאָם
 /' חֲבִי מִרְדִּכִּי קֶאֶסְטֶרֶמֶאָן
 /' חֲבִי

/' יוֹסֵף דְּרִוּעֶנְפֶּרֶאָבֶס
 /' חֲמִישׁ לִיב אִינְקֶסְטֶר
 /' יַעֲקֹב רַאבִּין
 /' שְׁמִעוֹן לִיבֶסְטֶלֶר
 /' יַעֲקֹב פֶּרִיזְדֶּעֶרֶרֶן צֶלְאָדוֹ
 /' יִשְׁעִי אַפְסִישֶׁנֶּע
 /' חֲמִישׁ שְׁוִיעֶזֶר
 /' חֲמִישׁ בַּעֲרִישׁ שְׁפֶנְצִיל
 /' גִּבְאִי בֵּית חֲסִידִים
 /' יִצְחָק בֶּרֶן
 /' יוֹסֵף גֶּרֶשֶׁנְקִיל
 /' חֲמִישׁ לֶאֱנָדָא
 /' יִתְחַל קֶלִינְמָאָן
 /' מִשֶּׁה גִרְנִירֶן
 /' אַבְרָהָם יוֹדִיל יַאֲקֹב־אוּוּיִן
 /' שְׁמוּאֵל קֶאֶרְנִישְׁפֶּלֶסְקִי
 /' דָּוִב אַבְרָהָם
 /' בַּעֲרִיל פֶּרִדְמָן מִיִּזְעֶפֶאָק
 /' יִיִדָא לִיב מִלִּמְעֶמֶמֶאָל
 /' אֶלְמֶר פֶּרִדְרִיךְ
 /' מִשֶּׁה שְׁמוּאֵל בִּינְהֶאֲלֵן
 /' זֶסְמָאָן לִיב מַעֲלֶזֶר
 /' נָתַן פֶּרִדְרִיךְ
 /' חֲנִינִךְ רַעֲכִין
 /' יוֹדִיל גִּנְשְׁטֶמֶאָן
 /' יִצְחָק יַעֲקֹב גַּלְעֶזֶר
 /' מִשֶּׁה בַּעֲרֶקֶאוּוּיִן
 /' אַחֲנָן גִּלְעֶזֶר מִינְטֶעֶס
 /' מִרְדִּכִּי צָבִי לִישְׁנֶער
 /' שְׁלֹמֹה צָבִי בַּעֲרֶקֶאוּוּיִן
 /' פִּיבִישׁ גַּלְעֶזֶר
 /' מִרְדִּכִּי גִמְפֶּל
 /' אֱלִיעֶזֶר פֶּרִיזְדֶּעֶרֶרֶן
 /' צָבִי חִירֶשׁ רַעֲכִין
 /' דָּוִד שְׁלֹמֹה שׁו"ב
 /' לִיב רַעֲכִין
 /' יִשְׁכָּר בַּעַר מַעֲלֶזֶר
 /' רַאבִּין לַעֲזִינְטָאָל
 /' פִּנְחָס גֶּרֶן
 /' מִשֶּׁה אֲבִירֶדֶר נִימָאָן
 /' חֲבִי אֶלִי' וִויסְלֶער גִּרְנֶאֲנִיצֶע
 /' מִשֶּׁה יוֹסֵף שְׁפֶנְצֶלֶמָאָן
 /' מַעֲנֵדִיל אֶנְקֶר
 /' שְׁלֹמֹה דָּוִד מ"ב
 /' קֶרֶן מֶסְרֶעֲמִישִׁין
 /' אַבְרָהָם לִיבֶרֶשֶׁשִׁין
 /' יַעֲקֹב יוֹסֵף פִּישִׁמָאָן
 /' יִצְחָק דִּישְׁטֶרֶבֶאָנֶד
 /' מִרְדִּכִּי חֶרֶץ
 /' דָּוִד בֶּרֶנְדֶּס
 /' יוֹדִיל שׁו"ב מִגֶּאֱלֶאֲהֶע
 /' יוֹסֵף בֶּר' דָּוִד גִּרְנִישְׁטֶסְקִי
מֵאֶרְדִּירֹב
 /' שְׁלֹמֹה לִיבֶסְטֶלֶסְקִי
 /' יִצְחָק לִיבֶסְטֶלֶסְקִי
 /' יִצְחָק צָבִי אַפְסֶר
 /' מִשֶּׁה יוֹסֵף הַעֲנֵדֶלֶר שׁו"ב
 /' אַבְרָהָם מִשֶּׁה פִּישֶׁר
 /' מַעֲנֵדִיל קֶלִינְגֶּר
 /' נָתַן גִּסֶּע זִידֶלֶר
 /' יִצְחָק מֵאִיר קֶרֶאָקֶר
 /' מִרְדִּכִּי גִמְפֶּל וִוינְדֶּער
 /' גִּרְשֹׁן יוֹסֵף לִיזֶער
 /' מִשֶּׁה יַעֲקֹב שׁוּרֶק
 /' יַעֲקֹב זִידֶלֶר
 /' יַעֲקֹב פֶּרִדְלֶער
 /' זְכַרְיָא נֶאֱלִדְפֶּלֶר
 /' מִשֶּׁה יוֹסֵף אִינְרִא
 /' חֲבֵרָךְ מִבִּי' אִינְזֶן

/' יַעֲקֹב שְׁפִירָא
 /' בַּעֲרִיל אַפְסִישֶׁנֶּע
 /' אַבָּא שְׁוִיעֶזֶר
 /' קֶאֶפֶל גִּנְבֶּעֶרֶן
 /' לִיבֶסְטֶלֶסְקִי מִיִּזְעֶפֶאָק
 /' אֱלִיעֶזֶר שְׁמוּאֵל גִּרְאֶעֶר
 /' זֶסְמָאָן אַרְנֶאָוּעֶזֶקִי
 /' אַבְרָהָם יוֹסֵף רַאבִּין־לִיב
 /' יַעֲקֹב וִאָקֶס
 /' שְׁלֹמֹה אֶלְמֶלֶךְ לַעֲזִיזֶקֶע
 /' יוֹסֵף פֶּרִזְדֶּעֶרֶרֶן
 /' חֲמִישׁ לִיב פִּישֶׁל
 /' אַבְרָהָם קֶרֶנְשְׁפֶּלֶר
 /' זֶלְמָן יַאֲקֹב־אוּוּיִן
 /' יַעֲקֹב פֶּרִיחַ
 /' מִבִּי' צָבִי בִינְטֶער
 /' חֲמִישׁ יַאֲקֹב־אֶסְקִי
 /' אִשֶּׁר אֶנְשִׁיל שְׁיִיעֶר פִּיק
 /' אַהֲרֹן אִירִישׁ הַאֲטֶמֶרֶסֶשׁ
 /' אִשֶּׁר פֶּרִדְרִיךְ
 /' חֲמִישׁ נֶאֱלִיעֶזֶר
 /' גִּרְשֹׁן יַאֲקֹב־אוּוּיִן
 /' שְׁלֹמֹה בֶּרֶאָנֶר
 /' דְּלֹאֵל יִצְחָק מִינְ גִּבְאִי
 /' אֱלִיעֶזֶר לִיב מַעֲלֶזֶק
 /' יוֹסֵף וואַלְקֶאוּוּיִן
 /' מִשֶּׁה יַאֲקֹב לֶאֱנָדָא
 /' יַעֲקֹב גִּנְשֶׁמָאָן
 /' שְׁלֹמֹה זֶלְמָן וִויסְלֶער
 /' הֶלֶל נַח סֶאֱלֶנְקִי
 /' אַבְרָהָם נֶאֱלִיעֶזֶר
 /' מִשֶּׁה מֵאִיר וִאָקֶס
 /' מִרְדִּכִּי דָּוִב נֶאֱמֶן
 /' מִשֶּׁה נָתַן שְׁוִיעֶזֶר
 /' שְׁפֶנְצֶלֶק וִוינְדֶּער
 /' אַבָּא קֶאָדֶע
 /' אֱלִיעֶזֶר פִּנְחָס קֶרֶזֶלֶר
 /' שְׁלֹמֹה אִירִיא הַאֲפֶאָן
 /' יוֹסֵף שְׁוִיעֶזֶר
מֵאֶרְנֶאָוּיִן
 /' חֲמִישׁ שְׁלֹמֹה הֶלֶי
 /' עֲנִיָאֵל־הַכֶּחֶן דְּרִוּעֶנְפֶּרֶאָבֶס
 /' מִשֶּׁה הֶלֶי פֶּאֶמֶאָן
 /' יִתְחַל לִיבֶסְטֶלֶר
 /' יִשְׂרָאֵל וַח' קִינָא
 /' שְׁרָגָא פִּישֶׁל קֶאֶמִינְסְקִי
 /' אַבְרָהָם קֶעֶנְטֶסְכֶּעֶגֶר
 /' מִרְדִּכִּי יוֹסֵף נִימָאָן
 /' רַפָּאֵל רֹבֶאֶשְׁקֶן
 /' שְׁלֹמֹה חֲמִישׁ אֶסְקִי
 /' שְׁמוּאֵל שְׁפִילֶנֶר
 /' דָּוִד פִּישִׁלֶסְקִי
 /' יַעֲקֹב מִינְסֶל
 /' מִשֶּׁה יַעֲקֹב מֵאֶרְשִׁין
 /' מֵאִיר עֶרֶבֶר
 /' יִתְחַל לִיב שְׁעֶרֶע
דֶּאֲבִירֶאָוּע
 /' גִּבְאִים דֶּחֶרֶת קֶרֶן סֶפֶרִים
 /' דֶּקֶלֶאָנֶע רַעֲזֶע
 /' יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב קֶלִינְמָאָן
 /' פִּישֶׁל נֶאֶפְסֶטֶרֶמֶאָן
 /' נִחֲמָן גִּנְשֶׁמָאָן
 /' חֲמִישׁ דִּישְׁכֶּר וִויסְבֶּעֶקֶר
 /' חֲבִי דָּוִד יִשְׁכָּר יִנְאָזֶסְקִי
 /' יַעֲקֹב שְׁלֹמֹה פִּישֶׁל
 /' יִשְׂרָאֵל יִצְחָק שְׁלֹפֶק
 /' נַח גִּנְשֶׁמָאָן
 /' דָּוִד בַּעַר לִינְדֶּן

/' יוֹסֵף הַעֲלֶפֶאָט
 /' מִשֶּׁה צָבִי הַאֲבֶעֶרֶמָאָן
 /' יִתְחַל פֶּאֶרְנֶאָוּסְקִי
 /' יִצְחָק מִרְדִּכִּי לִישְׁפִיעֶר
 /' בִּרְיָל לִיבִישׁ קֶרֶאָמָאָן
 /' מֵאִיר דָּוִד שׁו"ב רֶבֶחֶמֶל
 /' שְׁמוּאֵל יַעֲקֹב דֶּרֶעֶנֶגֶר
 /' מִרְדִּכִּי הַאֲבֶעֶרֶמָאָן
 /' יִצְחָק מֵאִיר וִויסְטֶלֶר
 /' הַעֲנֵדִיל רַאבִּין־שְׁפִין
 /' חֲנִינִךְ וִויסְטֶלֶר
 /' נֶפְתָּלִי הֶאָנֶק
 /' אַהֲרֹן יַאֲבֶלֶאָסְקֶע
 /' רַאבִּין מֵאִיר וִויסְטֶלֶר
 /' מִשֶּׁה הַאֲבֶעֶרֶמָאָן
 /' חֲמִישׁ סִינְקֶע
 /' בֶּרֶן יוֹסֵף יַאֲקֹב־אוּוּיִן
 /' יִצְחָק מֵאִיר לֶאֱנָדָא
 /' יִשְׁעִי הַאֲבֶעֶרֶמָאָן
 /' מִרְדִּכִּי לִיב הַאֲבֶעֶרֶמָאָן
 /' חֲמִישׁ הַאֲבֶעֶרֶמָאָן
 /' פִּנְחָס מֵאִיר
 /' חֲמִישׁ מֵאִיר
 /' פִּנְחָס דֶּאֲבִירֶשְׁפִין
 /' חֲבֵרָךְ אַבְרָהָם יוֹסֵף שְׁוִיעֶזֶר
בַּעֲנִין
 /' נֶחֱמִי' וִויסְטֶלֶר
 /' נֶחֱמִי' לַעֲזִיזֶקֶע
 /' אֱלִיעֶזֶר קֶאָנֶער
 /' שְׁלֹמֹה הַאֲפֶל
 /' יִתְחַל קֶרֶלֶאָנֶד
 /' שְׁפֶנְצֶלֶק יִתְחַל שְׁפֶנְצֶע
 /' פִּנְחָס פִּישֶׁר
 /' שְׁמוּאֵל פֶּאֶרְנֶאָנֶסֶר
 /' מִשֶּׁה יַעֲקֹב דֶּרֶעֶסְטֶלֶר
 /' שְׁרָגָא פִּישֶׁל הַאֲלֶזֶר
 /' יִצְחָק פִּישֶׁר
 /' מִרְדִּכִּי חֲמִישׁ קֶאָאֶמֶאָר
 /' אַבְרָהָם יִצְחָק וִוינְדֶּער
 /' זָבֹב יִשְׂרָאֵל דֶּרֶעֶסְטֶלֶר
 /' נֶחֱמִי' הַאֲפֶל
 /' זָבֹב וואַלְקֶאָסְטֶמֶאָן
 /' פִּישֶׁל שְׁפִין
 /' יוֹסֵף קֶרֶנְשְׁפֶּלֶר
 /' אֱנִיָאֵל לִיבֶעֶרֶמָאָן
 /' מִינְכָאָל יוֹסֵף מֶאֱנֶעֶל
 /' צָבִי דָּוִד גִּנְשֶׁמָאָן
 /' צָבִי חִירֶשׁ מֵאֶרְשִׁין
 /' שְׁלֹמֹה קֶרֶנְשְׁפֶּלֶר
 /' יוֹסֵף צֶאֱבֶלֶר
 /' אַבְרָהָם יִתְחַל פֶּרִיחֶמָאָן
 /' מֵאִיר לִינְדֶּער
 /' יַעֲקֹב וִוינְדֶּער
 /' לִיבִישׁ וִויסְטֶלֶר
 /' יַעֲקֹב מִינְסֶל
 /' אַבְרָהָם דָּוִד הֶרֶאֲלֶעִי
 /' יִקְוִיָאֵל רַאבִּין־נֶעֶס
 /' חֲמִישׁ פִּנְחָס קֶאָמֶסֶר
 /' יַעֲקֹב יִצְחָק הַעֲנֵלֶר
 /' נֶפְתָּלִי צָבִי וואַסֶטֶרֶמָאָן
 /' מֵאִיר פִּישֶׁל רִישְׁטֶע
 /' מִשֶּׁה רֶאָם
 /' אִינְזֶן פֶּרֶעֶנֶג
 /' אַבְרָהָם פֶּרֶעֶקֶאָרְסֶק
 /' יַעֲקֹב נָתַן בִּינְטֶער
 /' יִשְׁעִי רַאבִּין־נֶעֶס
 /' יוֹסֵף אִירִישׁ
 /' צָבִי מִרְדִּכִּי גֶרֶשֶׁלֶר
 /' לִיב פִּינְקֶס
 /' אִירִיא יוֹדֶקֶאוּוּיִן
 /' שְׁפֶנְצֶלֶק חֶרֶץ־לִיבֶסְטֶלֶר

אני מזהיר רכל איש ישראל שלא ידפיכו את ספרך בלתי רשותי עד משך
עשרים שנים וחזין אשר יעניש על פי חוקי הקיר"ה הוא בכלל משיגו גבול רעהו
כל הפורץ גדר ב' ולהשומע הבוא עליו ברכת מוב: